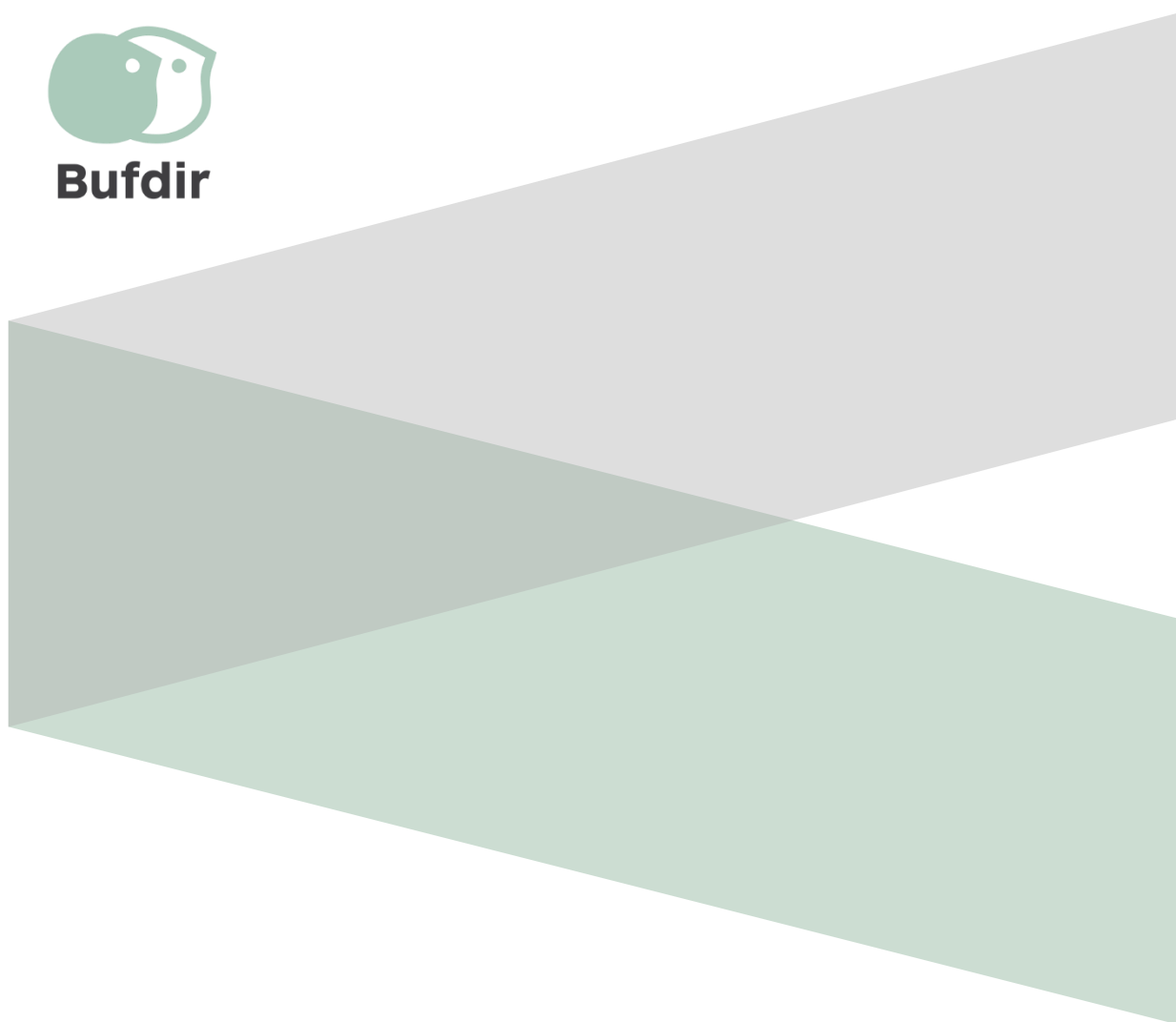

Bufdirs arbeid med forskning

2021

Bufdir

Innhold

Forord	5
1. Bufdirs arbeid med forskning og kunnskapsutvikling	6
1.1 Sektoransvaret for forskning	6
1.2 Bufdirs kunnskapsstrategi 2019–2021	7
1.3 Kommende langtidsplan for forskning, evaluering og utvikling av kunnskapsgrunnlag	7
1.4 Organisering av arbeidet med forskning, statistikk og kunnskapsutvikling i Bufdir	7
1.5 Identifisere behov for forskning	8
1.6 Samarbeid med etaten	9
1.7 Samarbeid og dialog med eksterne aktører	9
1.8 Hvordan forskningen formidles og tas i bruk	10
2. Bufdirs arbeid med statistikk	11
2.1 Avtaler med eksterne	11
2.2 Oppvekststatistikk	12
2.3 Familievernsstatistikk	12
2.4 Volds- og overgrepstatistikk	12
2.5 Barnevernsstatistikk	13
2.5.1 Bufdata – Bufdirs datavarehus	14
2.5.2 Rapporteringsbanken og Det nasjonale barnevernsregisteret	14
2.5.3 Utvikling av kommunefil og analyser av kommunene	14
2.6 Likestillingsstatistikk	15
2.7 Formidling av statistikk	15
3. Status for kunnskapsutvikling og kunnskapsbehov på de enkelte fagområdene	17
3.1 Familie og oppvekst	18
3.1.1 Foreldrestøtte.....	18
3.1.2 Familievern	21
3.1.3 Barn og unges medvirkning på systemnivå	26
3.1.4 Barn og unge som lever i lavinntektsfamilier	27
3.1.5 Vold og overgrep i nære relasjoner	30
3.1.6 Adopsjon.....	34
3.2 Barnevernet	35

3.2.1 Hjelpetiltak i det kommunale barnevernet	35
3.2.2 Fosterhjem.....	38
3.2.3 Institusjonsbarnevernet	41
3.2.4 Brukermedvirkning i barnevernet	45
3.2.5 Annen forskning knyttet til barnevernet.....	47
3.3 Likestilling og universell utforming.....	51
3.3.1 Kunnskapsstatus.....	52
3.3.2 Forskningsbehov på tvers av diskrimineringsgrunnlag	52
3.3.3 Funksjonsnedsettelse	53
3.3.4 Kjønn.....	54
3.3.5 Etnisitet, religion og livssyn	55
3.3.6 Seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika	56
3.3.7 Universell utforming.....	57
3.3.8 Hatefulle ytringer	57
3.4 Konsekvenser av covid-19-pandemien.....	58
3.4.1 Oppvekst.....	58
3.4.2 Familieforhold	59
3.4.3 Vold og overgrep	60
3.4.4 Barnevern	61
3.4.5 Likestilling	61
3.4.6 Kunnskapsbehov.....	62
4. Bufdirs forskningsportefølje	64
4.1 Oppsummert.....	64
4.1.1 Forskning på fagområder og hovedtemaer.....	64
4.2 Ulike typer prosjekter	65
4.2.1 Leverandører fra ulike sektorer.....	66
4.2.2 Anskaffelsesstrategi	67
4.3 Presentasjon av forskningspublikasjoner fra 2021	67
4.3.1 Familie og oppvekst.....	68
Hvordan forstå og håndtere barn som avviser en forelder. En systematisk kartleggingsoversikt	68
Samlivskurs for førstegangsforeldre. Erfaringer med «Godt samliv» i Bergens kommune, og en systematisk litteraturgjennomgang av liknende tiltak	69
Effektevaluering av <i>International Child Development Programme (ICDP)</i>	70
Evalueringsprosjekt Foreldrehverdag.no	71
Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Erfaringer fra forsøkskommunenes implementering av fritidskortet (Delrapport 1)	72
Bedre føre var OG etter snar. Utvelgelse og oppfølging av adoptivfamilier: Erfaringer og anbefalinger	73
Hva kjennetegner gode (adoptiv)foreldre? En litteraturgjennomgang.....	74
4.3.2 Vold og overgrep	75
TryggEst: Bedre beskyttelse av overgrepsutsatte voksne. Sluttrapport: To års forsøk med TryggEst.....	75
Kunnskapsinnhenting om hjelpetjenester. Alarmtelefonen for barn og unge.....	76
Kunnskapsinnhenting om Alarmtelefonen for barn og unge. Tilleggsleveranse.....	77

4.3.3 Barnevern	78
Barnevernets ansvar for det ufødte liv. En utredning om meldeplikt, fostervern og tiltak overfor gravide.....	78
Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet. Sammenhenger, forståelser og ansvar.....	79
Enetiltak. Kartlegging av tilbud og bruk av tvang	80
Evalueringsordningene talsperson og tillitsperson.....	81
Samvær etter omsorgsovertakelse. En undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter	82
Effekter av og erfaringer med eksterne skolefokusede tiltak for barn og unge som er plassert på barnevernsinstitusjon. En mixed-methods systematisk oversikt.....	83
Følgeevaluering av kompetansestrategien for det kommunale barnevernet 2018–2024. Andre statusmåling for tiltakene veiledningsteam, dialogmøter og læringsnettverk	84
Familieråd når det haster. En studie av akutt familieråd i den kommunale barneverntjenestens arbeid med hastesaker	85
Normdata for YLS/CMI 2.0. Norsk referansedata for bruk i institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker	86
Delprosjekt 1: Beskrivende analyser. Barn og familier i barnevernet	87
4.3.4 Funksjonsnedsettelse.....	88
Tilstandsrapporter om universell utforming og personer med nedsatt funksjonsevne	88
Mellom idealer og praksis. Ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse	89
4.3.5 Likestilling og ikke-diskriminering	90
Evalueringsprosjekt <i>Jenter og teknologi</i>	90
Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020.....	91
Konsekvenser av rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn. En kunnskapsoversikt.....	92
Evalueringsprosjekt <i>Trygghet, mangfold, åpenhet</i> . Sluttrapport, del 2.....	93
Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte	94
4.3.6 Covid-19-pandemien	95
Tone og hatefulle ytringer i norske kommentarfelt. En analyse av fem norske mediers kommentarfelt på Facebook, før og under koronapandemien	95
Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse. Oppdatering av en hurtigoversikt	96
Velferdstjenester, stønader og informasjon til familier med barn med funksjonsnedsettelse under covid-19. En kvalitativ undersøkelse	97
Hvordan har ungdom, ungdomskultur og ungdomsarbeid blitt påvirket av pandemien?	98
Covid-19 og ungdoms opplevelse av å bo på barnevernsinstitusjon. En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12–18 år	99
Barnevern i krisetid. Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep under koronapandemiens første fase	100

Litteraturliste	101
------------------------------	------------

Forord

Denne rapporten er den andre i en serie årlige rapporter som Bufdir lager om forskningsarbeidet på områdene vi har ansvar for: barnevern, familievern, krisesenter og adopsjon, samt for de sektorovergripende områdene oppvekst, likestilling og ikke-diskriminering og vold og overgrep i nære relasjoner. Rapporten gir en overordnet presentasjon av status for forskningen på våre fagområder.

Til tross for at Bufdirs ansvarsområder regnes som forskningssvake, utgjør de til sammen mange og brede fagområder, der det publiseres et stort antall forskningsartikler, rapporter og andre vitenskapelige publikasjoner. Når vi beskriver status i denne rapporten, bygger vi først og fremst på kunnskapsoppsummeringer og primærforskning som Bufdir har anskaffet de senere årene. For å fange opp relevant forskning som ikke er finansiert av Bufdir, har vi til årets rapport i tillegg gjort litteratursøk etter nyere norsk forskning. Rapporten bygger på fagkunnskap og faglige vurderinger fra hele direktoratet.

Selv om kunnskapsutviklingen skjer fortløpende, står store deler av kunnskapsgrunnlaget seg over tid. Kapitlene om kunnskapsutvikling og kunnskapsbehov på de enkelte fagområdene er likevel betydelig omarbeidet og bygget ut i forhold til fjorårets rapport. I tillegg har vi to nye kapitler om barn og unges medvirkning, både på systemnivå gjennom ungdomsråd ol., og i barnevernet. På den måten vil vi synliggjøre at medvirkning er en viktig prioritering for Bufdir, også i arbeidet med forskning. Kapittelet om konsekvenser av pandemien er også betydelig utvidet, ettersom det har kommet mye ny forskning på dette i løpet av 2021.

Bufdir skal i 2022 ferdigstille en langtidsplan for forskning, evalueringer og utvikling av kunnskapsgrunnlaget på alle direktoratets områder. Mens denne rapporten viser et nåtidsbilde av kunnskapen Bufdir bygger på i sitt arbeid, vil vi med langtidsplanen rette blikket framover. Kunnskapsgrunnlaget som presenteres i denne rapporten, vil være et viktig grunnlag for å stake ut kursen for arbeidet med forskning i årene som kommer.

Oslo, 1. april 2022

Wenche Mobråten

Divisjonsdirektør, kunnskapsdivisjonen

Eirunn Lysø

Avdelingsdirektør, kunnskapsstyring

1. Bufdirs arbeid med forskning og kunnskapsutvikling

Bufdir har ansvar for områdene barnevern, barn, ungdom og oppvekst, adopsjon, familievern, likestilling og ikke-diskriminering samt forebygging av vold og overgrep i nære relasjoner. Vi skal identifisere kunnskapsbehov og bidra til å bygge opp et solid kunnskapsgrunnlag for å utvikle og forvalte våre ansvarsområder. Det er ulike kilder som til sammen utgjør kunnskapsgrunnlaget i Bufdir: Det kan være forskning, utredninger, kunnskap fra brukere, evalueringer, erfaringsbasert kunnskap, statistikk, indikatorer med mer. Denne rapporten er avgrenset til den delen av kunnskapsgrunnlaget som omhandler forskning, forstått som systematisk arbeid som ved hjelp av vitenskapelig metode skaffer til veie ny kunnskap. I forskning inngår også forskningsdata, inkludert statistikk. Her gir vi et nåtidsbilde av hvordan vi arbeider med statistikk og forskning i Bufdir, og presenterer status for kunnskapsutviklingen innenfor direktoratets ansvarsområder. Vi peker dessuten på viktige forskningsbehov. Til slutt i rapporten ligger sammendrag fra alle forskningsprosjektene som Bufdir har finansiert, og som ble avsluttet i 2021.

1.1 Sektoransvaret for forskning

Departementene har et sektoransvar for forskning (Kunnskapsdepartementet, 2017). Gjennom instruksene for økonomi- og virksomhetsstyring i Bufdir (Barne- og familiedepartementet, 2021) har departementene gitt Bufdir i oppgave å forvalte midler til forskning og kunnskapsutvikling og et selvstendig ansvar for å fremskaffe, utvikle, benytte og formidle kunnskap fra evalueringer, statistikk, analyser og annet som kan belyse direktoratets og etatens ansvarsområder samt kunnskap som er relevant for politikkutvikling, tjenesteutvikling og tjenesteutøvelse. Bufdir skal forvalte midlene til forskning og kunnskapsutvikling slik at sektordepartementenes sektoransvar for forskning ivaretas. Vi har jevnlig dialog med Barne- og familiedepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet for felles strategiske drøftinger, gjensidig informasjonsutveksling og en tydelig ansvarsfordeling. I Kunnskapsdepartementets veileder for sektoransvaret for forskning påpekes det at forskning ikke er et mål i seg selv, men et virkemiddel for å nå politiske mål på kort eller lang sikt og for å få en sektor som er kunnskapsbasert. Dette betyr at resultatene fra Bufdirs arbeid med forskning skal bidra til positive endringer for barn og unge, familier og mennesker og grupper som er utsatt for vold og diskriminering. Forskningen skal videre bidra til et solid og relevant kunnskapsgrunnlag for politikkutforming, beslutninger, råd og tiltak og for bedre og målrettede tjenester til befolkningen. Bufdir har et overordnet ansvar for de sektorovergripende områdene oppvekst; likestilling og ikke-diskriminering; og vold og overgrep i nære relasjoner. Vi skal dessuten være pådriverne når det gjelder forskning. I dette ligger også å ha en overordnet oversikt over samfunnets kunnskapsbehov innen disse områdene (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Bufdirs forskningsaktivitet er primært i kategorien anvendt forskning: virksomhet av original karakter som utføres for å skaffe til veie ny kunnskap, og som primært er rettet mot bestemte praktiske mål eller anvendelser (Norges forskningsråd, 2021b). Det vil si at vi skaffer til veie kunnskap som vi skal bruke til et konkret formål – for eksempel til videreutvikling av tjenestene våre.

1.2 Bufdirs kunnskapsstrategi 2019–2021

Bufdirs kunnskapsstrategi (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir], 2019b) gir føringer for hvordan Bufdir skal arbeide systematisk og langsiktig for å bygge opp kunnskap på direktoratets ansvarsområder. De fem hovedmålene i kunnskapsstrategien er:

1. Vi skal bidra til mer forskning på våre områder.
2. Vi skal sikre at kunnskapen er relevant, anvendbar og tilgjengelig.
3. Vi skal formidle kunnskap av høy kvalitet.
4. Vi skal formidle statistikk av høy kvalitet.
5. Vi skal legge til rette for kunnskapsbasert praksis.

Bufdirs kunnskapsstrategi evalueres årlig. På bakgrunn av evalueringen prioriteres innsatsområder og tiltak for videre oppfølging av strategien. Kunnskapsstrategien gjelder inntil en ny langsiktig plan for forskning, evaluering og utvikling av kunnskapsgrunnlag foreligger, se neste punkt.

Bufdirs kunnskapsstrategi peker på behov for større, mer langsiktige og tverrsektorielle forskningsprosjekter. Vi har videre behov for mer forskning på effektene av tiltakene våre og på registerdataforskning som gir mulighet for å følge utvikling over tid. Videre er involvering av både brukere og praksisfeltet viktig i Bufdirs fremtidige forskningsinnsats. Kunnskapsstrategien peker også på behovet for å kartlegge kunnskapsutviklingen og kunnskapsbehovene på de ulike fagområdene.

1.3 Kommende langtidsplan for forskning, evaluering og utvikling av kunnskapsgrunnlag

Bufdir har påbegynt arbeidet med en langtidsplan for forskning, evaluering og utvikling av kunnskapsgrunnlaget innenfor direktoratets områder. Planen skal blant annet skissere tematiske satsingsområder, virkemidler og tiltak for å realisere planen. Planen skal operasjonalisere Barne- og familiedepartementets (BFD) forskningsstrategi 2022–2026 (Barne- og familiedepartementet, 2022a) og ses i sammenheng med en tverrsektoriell FoU-strategi om likestilling og ikke-diskriminering som utarbeides i samarbeid mellom KUD og Norges Forskningsråd og andre berørte aktører. Videre skal Bufdir se hen til BarnUnge21-strategien når vi utarbeider planen (Norges forskningsråd, 2021a). Planen skal ferdigstilles i 2022 og erstatter den gjeldende kunnskapsstrategien.

1.4 Organisering av arbeidet med forskning, statistikk og kunnskapsutvikling i Bufdir

Bufdir har en egen kunnskapsdivisjon som har hovedansvaret for å skaffe til veie og legge til rette for bruk av kunnskapskilder som statistikk og forskning i direktoratet. Divisjonen har et overordnet ansvar for å fremskaffe kunnskap om direktoratets fagområder og tjenester gjennom arbeid med forskning, kunnskapsbaserte råd og retningslinjer, statistikk, analyse og utredninger. Avdelingene Analyse og Kunnskapsstyring har et særskilt ansvar, som kort beskrives under.

I 2021 hatt som en av sine hovedprioriteringer å videreutvikle en kunnskapsbasert virksomhet, og vi jobber målrettet med kunnskapsgrunnlaget på de enkelte fagområdene våre.

Avdeling Analyse

Avdelingen har et overordnet ansvar for utvikling og forvaltning av statistikk og analyse på alle Bufdirs fagområder. Avdelingen har videre et ansvar for å analysere styringsinformasjon, trender og utviklingstrekk, samt å utvikle og forvalte Bufdirs begrepsarbeid. Videre har avdelingen et overordnet ansvar for utredninger og samfunnsøkonomiske analyser på alle Bufdirs fagområder, og den skal ha et utredningsmiljø. Se også kapittelet om statistikk.

Avdeling Kunnskapsstyring

Kunnskapsstyring har et overordnet og strategisk ansvar for kunnskapsstyring gjennom arbeidet med forskning, forskningsformidling og kunnskapsbaserte råd og retningslinjer. Avdelingen gjennomfører søk etter forskningskunnskap, gjør forskningskunnskapen tilgjengelig gjennom nettbiblioteket og årlig rapportering om forskningsarbeidet og utvikler andre kanaler for kunnskapsdeling. Ansvar for arbeidet med direktoratets langtidsplan for forskning, evaluering og utvikling av kunnskapsgrunnlag ligger til avdelingen. Avdelingen har også ansvar for å identifisere kunnskapsbehov og prioritere innsats ut fra risiko, politiske føringer, behov i praksisfeltet samt Bufdirs eget behov for å utvikle ansvarsområdene. Videre har avdelingen ansvar for strategisk samarbeid med eksterne kunnskaps- og kompetansemiljøer for å sikre kunnskapsbasert innsats på alle ansvarsområdene våre.

1.5 Identifisere behov for forskning

Både primærforskning og oppsummert forskning peker på områder der det er lite eller svak forskning, og trekker frem konkrete kunnskapshull og forslag til videre forskning. Det er imidlertid ikke alltid et stort behov for mer forskning selv om det ikke finnes så mye. Vi skiller derfor mellom kunnskapshull og behov for forskning. Hva vi trenger forskning om, er både behovsdrevet (etaten, direktoratet, brukere) og utfordringsdrevet (samfunnsutfordringer). Forskningsbehovene vil også være større enn midlene vi har til disposisjon, og det er nødvendig å prioritere. I denne rapporten trekker vi frem de områdene hvor det er viktig å styrke kunnskapsgrunnlaget for at Bufdir skal kunne løse samfunnsoppdraget sitt.

Bufdir får også innspill fra Bufetat – inkludert etatens spisskompetansemiljøer for barnevern og familievern. Etaten er nærmere praksis og sluttbrukerne, og det er helt sentralt for Bufdir å anskaffe forskning som kan bidra til å utvikle tjenestene våre og praksisfeltet ellers. Videre er statistikken vår, og tilsynsrapporter fra Helsetilsynet, viktige grunnlag for å identifisere risikoområder som det er relevant å belyse med forskning. I arbeidet med retningslinjer avdekkes også konkrete behov for forskning. I tillegg arbeider Bufdir for at vi i større grad trekker inn eksterne aktører fra blant annet praksis og forsknings- og kompetansemiljøer når vi skal identifisere områder der det er behov for mer forskning.

Innspilte forskningsbehov ses opp mot strategier, prioriteringer og langtidsplaner, og ved hvert årsskifte lager vi en plan for hvilke forskningsprosjekter vi skal sette i gang i løpet av året. Se også kapittelet Bufdirs forskningsportefølje.

1.6 Samarbeid med etaten

I 2021 ble det oppnevnt forskningskontakter i hver av Bufetats fem regioner. I disponeringsbrevet for 2022 (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.-c) spesifiserte Bufdir hva som forventes av regionene når det gjelder forskning:

- bidra til rekruttering av deltakere/informanter i forskningsprosjekter som gjøres på oppdrag fra Bufdir. Bufdir skal som hovedregel invitere regionenes forskningskontakter til å koordinere dette i sine respektive regioner;
- bidra til å identifisere/følge med på hvilke forskningsbehov som er viktige for praksisutøvelsen i barnevernet og familievernnet. Regionenes forskningskontakter skal formidle disse behovene til Bufdir, for videre oppfølging i direktoratet.

Bufdir arrangerer jevnlige møter med forskningskontaktene for å utveksle informasjon og diskutere forskningsbehov og forskningsarbeid både i etaten og i Bufdir.

Videre er spisskompetansemiljøene i Bufetat en viktig samarbeidspartner for Bufdir i forskningsarbeidet. De har en nærhet til praksis samtidig som de driver fag- og kompetanseutvikling ut mot barnevernet og familievernnet. Denne posisjonen gjør dem særlig egnet til å bidra i arbeidet med å identifisere behov for forskning. De bidrar også i arbeidet med å kvalitetssikre og tilpasse konkrete forskningsanskaffelser til behovene i praksisfeltet.

1.7 Samarbeid og dialog med eksterne aktører

For å nå målene i kunnskapsstrategien, og for å bidra til å oppfylle sektoransvaret for forskning, er det viktig å samarbeide med eksterne aktører som for eksempel instituttsektoren, universitets- og høyskolesektoren og andre direktorater.

Bufdir benytter flere ulike fora og samarbeidsflater for å involvere eksterne i arbeidet med strategisk forskningsarbeid og forskningsanskaffelser. Her er noen eksempler på dette:

- Bufdir arrangerer et årlig forskerforum på lhbtqi-feltet. Forumet er et tiltak i handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk for perioden 2017–2021. Formålet med forumet er å bidra til god kvalitet på forskningen på feltet og å etablere gode metodestandarder gjennom en møteplass hvor forskere kan utveksle kunnskap og erfaringer med hverandre. Forumet har fått gode tilbakemeldinger fra deltakerne, og en spørreundersøkelse i målgruppen viser at det er behov for en slik arena i årene fremover også.
- Bufdir har opprettet et forum for likestillingsdata, hvor blant annet Arbeids- og velferdsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Helsedirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Statistisk sentralbyrå deltar. Hensikten er å orientere hverandre om relevante prosjekter, som forskningsutlysninger, indikatorutvikling, statistikkproduksjon med mer, og å diskutere felles problemstillinger.
- Bufdirs brukerråd for barnevern trekkes rutinemessig inn arbeidet med nye forskningsanskaffelser på barnevernsfeltet. Innspillene derfra bidrar til at tematikken og problemstillingene i forskningsprosjektene som finansieres av Bufdir, i større grad ivaretar brukernes perspektiv.

- Bufdir har en samarbeidsavtale med Folkehelseinstituttet (FHI), som blant annet gir enklere tilgang til oppsummert og kvalitetssikret forskningskunnskap. Kunnskapsoppsummeringene brukes til å utarbeide kunnskapsbaserte retningslinjer og råd, og bidrar til at Bufdir generelt baserer arbeidet på den beste forskningskunnskapen på feltet.

I tillegg til de etablerte samarbeidsforaene inviterer Bufdir eksterne aktører til dialog når det er relevant, for eksempel når vi blir kjent med relevante forskningsprosjekter som er finansiert av andre enn Bufdir.

I arbeidet med den kommende langtidsplanen vurderer Bufdir hvordan samarbeid med forskningsmiljøer og andre kan innrettes for å få synergier av arbeidet som de enkelte aktørene gjør.

1.8 Hvordan forskningen formidles og tas i bruk

Formidling

Nettbiblioteket på Bufdir.no samler og formidler fag- og forskningskunnskap om direktoratets fagområder. Biblioteket er en formidlingskanal for åpent tilgjengelig forskning og grå litteratur¹ og en base for Bufdirs egne utgivelser. Målet med nettbiblioteket er at relevant og oppdatert kunnskap skal finnes på ett sted og gi god oversikt på Bufdirs tjenesteområder.

Bufdir sender ut informasjon om aktuell forskning, relevante prosjekter, seminarer og nye publikasjoner gjennom flere ulike nyhetsbrev, som til sammen har over 7000 abonnenter. Mottakere av nyhetsbrevene er praktikere i kommuner og Bufetat, statsforvalterne og ansatte i interesseorganisasjoner, forskningsmiljøer, departementer og direktorater med flere. Gjennom å formidle og tilgjengeliggjøre forskningskunnskap bidrar Bufdir til at etatens ansatte og andre som arbeider overfor direktoratets målgrupper, kan holde seg faglig oppdatert.

Forskningsresultater formidles også gjennom arrangementer som konferanser og rapportlanseringer, samt fagmøter med ansatte i Bufdir og Bufetat.

Forskningen som Bufdir anskaffer, er et viktig kunnskapsgrunnlag for fag- og tjenesteutvikling på alle områdene våre. Vi jobber aktivt med å ta i bruk både oppsummert forskning og kunnskapen vi får fra primærforskningen vi anskaffer. Forskningen er dessuten et viktig grunnlag når vi gir råd og anbefalinger til departementene.

Utvikling av retningslinjer og andre normerende produkter

Forskningen Bufdir anskaffer, er avgjørende i arbeidet med normerende produkter, altså produkter som gir nasjonalt normerende føringer, anbefalinger eller råd, og som har som mål å øke kvaliteten og få ned uønsket variasjon. Bufdir har fire hovedtyper normerende produkter: retningslinjer / faglige råd, juridiske produkter, forløp og veiledere.

¹ Grå litteratur omfatter forskning som ikke er utgitt i vitenskapelige tidsskrifter og bokserier, som rapporter, evalueringer og artikler som ikke har vært gjennom fagfelleevaluering.

Våren 2020 opprettet Bufdir et eget team for å profesjonalisere arbeidet med å utarbeide retningslinjer / faglige råd. Tilnærmingen bygger på internasjonal retningslinjemetodikk, som blant annet innebærer at kvalitetsvurdert oppsummert forskning skal ligge til grunn for anbefalinger der det er relevant. Bufdirs samarbeidsavtale med FHI om å levere kunnskapsoppsummeringer, litteratursøk med mer, er viktig i dette arbeidet. I utviklingsarbeidet involveres også en bredt sammensatt ekspertgruppe for å inkludere ulike perspektiver. I tillegg blir et utkast av retningslinjene sendt på både intern og ekstern høring. Dette for å sikre at anbefalingene er kunnskapsbaserte og nyttige for både brukerne og praksisfeltet. Hvilke vurderinger som ligger til grunn for hver enkelt anbefaling, blir også beskrevet i retningslinjene. Tilnærmingen og systematikken for faglige råd er noe mindre streng enn for de kunnskapsbaserte retningslinjene.

I 2021 har Bufdir hatt i alt syv retningslinjer / faglige råd under utarbeidelse:

6. Retningslinje for vurdering av samværsordningen ved omsorgsovertakelse
7. Retningslinje for utredning av omsorgssituasjonen for barn 0–6 år
8. Retningslinje for omsorgsendrede hjelpetiltak for familier med barn 0–6 år
9. Retningslinje for akuttarbeid i kommunalt barnevern
10. Retningslinje for risikovurdering og oppfølging av trusselutsatte barn i barnevernet
11. Retningslinje for gjennomføring av samvær
12. Faglige råd for oppfølgingsbesøk i fosterhjem

De to første retningslinjene i listen ble sent på ekstern høring i 2021.

2. Bufdirs arbeid med statistikk

Statistikk er et viktig kunnskapsgrunnlag for Bufdir. I motsetning til forskning, der vi ofte må vente lenge på resultatene, gir statistikk hurtig og fortløpende kunnskap om status, trender og endringer over tid. Bufdir har som mål at relevant og oppdatert statistikk skal være tilgjengelig som grunnlag for analyser og vurderinger av om målene blir nådd.

Bufdir bruker statistikken til intern styring. I tillegg er målgruppene for statistikken som Bufdir produserer og publiserer, politikere, beslutningstakere og fagpersoner i ulike sektorer og etater, bruker- og interesseorganisasjoner, media, forskere og allmenheten generelt.

2.1 Avtaler med eksterne

- **SSB – Rammeavtale:** Bufdir har en rammeavtale med SSB (Statistisk sentralbyrå) om faste tabelloppdrag innen fagområdene barnevern, oppvekst og funksjonsnedsettelse for perioden 2021–2022. Formålet med avtalen er å lage rammer for samarbeidet om faste tabelloppdrag som SSB leverer til Bufdir, og å gi forutsigbarhet og oversikt for begge parter.
- **SSB – Samarbeidsavtale om koordinering av likestillingsrelatert statistikk:** Bufdir har ansvaret for avtaler om koordinering av likestillingsstatistikk med SSB. Dette består av en løpende samarbeidsavtale med SSB, som skisserer SSBs faste bidrag i tillegg til årlige

avtaler. Vi har også løpende dialog om å utvide utvalget for å inkludere flere diskrimineringsgrunnlag i spørreundersøkelser.

- **SSB – Samarbeid om leveårsstatistikk knyttet til funksjonsnedsettelse:** Bufdir og SSB har en avtale knyttet til leveårsstatistikk om personer med funksjonsnedsettelser basert på statistikk fra offentlige registre.
- **SSB – Intensjon om samarbeid om utvikling og etablering, drift og forvaltning av nytt nasjonalt barnevernsregister:** Bufdir og SSB samarbeider om å opprette en ny innrapporteringsløsning for kommunene og et tilhørende nasjonalt barnevernsregister som en del av DigiBarnevern-prosjektet. SSB vil etablere, drifte og forvalte registeret på vegne av Bufdir.
- **Sentio Research:** Sentio Research samler inn statistikk om krisesentrene og sentrene mot incest og seksuelle overgrep (SMISO/Nok.-sentrene).

2.2 Oppvekststatistikk

Bufdir samler og analyserer statistikk om hvordan det er å vokse opp i Norge i dag. Vi publiserer indikatorer om oppvekst og levekår for barn og unge, både nasjonalt i Oppvekststatus (Bufdir, 2021d) og lokalt i kommunemonitorene om barnefattigdom (Bufdir, u.å.-a) og barnevern (Bufdir, u.å.-b). Statistikken brukes til rapporter og andre fremstillinger av nåsituasjonen for barn og unge, både i Bufdir og av andre. Bufdir samarbeider med SSB om en egen temaside (Statistisk sentralbyrå, u.å.-a) med oppdatert statistikk om barn og unge på nettsidene til SSB, etter oppdrag fra BFD. Vi samarbeider også med Folkehelseinstituttet (FHI) om å samle oppdatert oppvekststatistikk for hver enkelt kommune, som publiseres i FHIs oppvekstprofiler (Folkehelseinstituttet, 2021a).

2.3 Familievernsstatistikk

Bufdir leverer statistikk til SSB fra familievernets fagsystem (FADO) og fra manuell rapportering om bruken av eksterne meklere. Bufdir produserer også noe statistikk om familievernet selv, i hovedsak til bruk i styring og rapportering. Vi har en egen samling med uttrekk og beregninger fra FADO i Bufdirs datavarehus. Vi publiserer noe av den statistikken vi selv produserer, på nettsidene våre (Bufdir, 2021c).

2.4 Volds- og overgrepstatistikk

På nettsidene våre publiserer vi tall og statistikk fra landets 22 sentre mot incest og seksuelle overgrep / Nok.-sentrene (Bufdir, u.å.-f), tall og statistikk fra krisesentrene (Bufdir, u.å.-d) og i tillegg tall på bekymringsmeldinger til TryggEst (Bufdir, 2021e).

Ansatte og ledere ved krisesentre og SMISO/Nok.-sentre deltar sammen med Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, KS, Krisesentersekretariatet og Nok. (tidligere Fellesskap mot seksuelle overgrep) i referansegrupper som arbeider med å videreutvikle statistikken fra krisesentrene og sentrene mot incest og seksuelle overgrep. Gjennom statistikken kartlegger vi både bruk av sentrene, egenskaper ved brukerne, deres voldserfaringer og hvilken

hjelp de mottar av krisesentrene/sentrene mot incest og seksuelle overgrep og andre hjelpeinstanser.

2.5 Barnevernsstatistikk

Buudir har flere kilder til barnevernsstatistikk.

Statistisk sentralbyrå

De kommunale barnevernstjenestene rapporterer årlig inn data fra sine fagsystemer til Statistisk sentralbyrå gjennom KOSTRA. Dette er grunnlaget for den offisielle barnevernsstatistikken. Buudir har det overordnede faglige ansvaret for å sikre at barnevernsstatistikken har presise og relevante kategorier og begreper, og fremmer forslag om endringer for SSB. Et sentralt utviklingsprosjekt de siste årene, som SSB har gjennomført på oppdrag fra og i samarbeid med Buudir, har vært å etablere en forløpsfil basert på de kommunale barnevernsdataene. Den nye forløpsfilen ble tilgjengelig for bestilling av barnevernsstatistikk (der talluttrekk gjøres av SSB) våren 2021. Forløpsfilen er nå klargjort for utlevering til forskere som ønsker å gjøre egne forløpsanalyser basert på barnevernsdataene. Forløpsfilen gjør det mulig å nyansere og forbedre dagens barnevernsstatistikk ved at man kan analysere sammensetningen, varigheten og rekkefølgen av ulike tiltak gjennom et helt barnevernsforløp. Det gir også bedre grunnlag for å lage prognoser på behov for tiltak, dimensjoneringen av tjenestetilbudet og vurderingen av måloppnåelse.

Kommunenes halvårsrapportering (KHR)

Det kommunale barnevernet sender halvårlig rapportering til Buudir som blant annet gir innsikt i kapasitet, hjemmelsbruk og oppfyllelse av lovkrav.

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

Buudir mottar tabelluttrekk om antall barn med tvangsvedtak etter barnevernloven fra Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Buudir og sentralenheten samarbeider også om å utvikle ny statistikk. Målet er å spesifisere vedtaksstatistikken fra fylkesnemndene ytterligere og å publisere denne statistikken på nettsidene våre.

BiRK og Oslo BiRK

BiRK er Bufetats fag- og rapporteringssystem og inneholder informasjon om alle barn med tiltak fra det statlige barnevernet, samt informasjon om oppholdstid og type tiltak. Data fra BiRK er også tilgjengelig i Bufdata, Bufdirs eget datavarehus, for sammenstilling av rapporter etter behov. Oslo kommune har sin egen versjon av BiRK, og Buudir samarbeider derfor med Barne- og familieetaten i Oslo kommune for å presentere tall for hele andrelinjetjenesten. Buudir jobber kontinuerlig med å kartlegge informasjonen som er registrert på individnivå; om den er lagt inn på en systematisk måte, og om den effektivt kan hentes ut. Hensikten er å avklare hvilke typer problemstillinger som lar seg besvare, og hvilke kunnskapsbehov BFD og Buudir ikke dekker med den gjeldende løsningen. Resultatene fra kartleggingen, inkludert forslag til ny funksjonalitet, vil inngå i arbeidet med den videre utviklingen av BiRK. Foreløpig er det utviklet to rapporter: Mulighetsstudien av BiRK – Hvem er barna i barnevernsinstitusjon – samt en dokumentanalyse som systematisk kartlegger kjennetegn ved barna som venter mer enn seks måneder på fosterhjem, hvor de bor mens de venter, og årsaker til lang ventetid.

2.5.1 Bufdata – Bufdirs datavarehus

Bufdata består av utvalgte data trukket ut fra fagsystemene BiRK, KHR, Agresso (Bufdirs regnskapssystem) og FADO (familievernets fagsystem). Uttrekkene muliggjør sammenstilling av statistikk og ulike beregninger basert på dataene. Det er også mulig å gjøre enkelte koblinger på tvers av systemene. Å samle dataene i ett system sikrer riktig uttrekk fra fagsystemene, slik at underlaget for analyser, rapporter og beslutninger er pålitelig. Bufdata tar også vare på historikk, noe som er en forutsetning for at vi skal kunne se trender og lage prognoser.

2.5.2 Rapporteringsbanken og Det nasjonale barnevernsregisteret

Rapporteringsbanken er et delprosjekt i det nasjonale DigiBarnevern-prosjektet. Både delprosjektet og hovedprosjektet avsluttes 31. desember 2022.² Rapporteringsbanken skal, som delprosjekt, bidra til å forenkle og effektivisere kommunenes rapportering til myndighetene. I tillegg vil det bidra til bedret data- og kunnskapsgrunnlag om barnevernet og barnevernstjenestene sammenlignet med det som er tilgjengelig i dag. Et produkt av delprosjektet er «Det nasjonale barnevernsregisteret» som SSB utvikler og etablerer på vegne av Bufdir. SSB vil drifte og vedlikeholde registeret på vegne av Bufdir i tiden etter at registeret er etablert. Registeret vil motta oppdaterte data hyppigere enn i dagens rapporteringsløsninger, som oppdateres én til to ganger i året. Dataene i registeret vil danne grunnlaget for både SSBs offisielle statistikkproduksjon og en kommunerapportering etter modell av KHR. Bufdir vil ha tilgang til data fra registeret til bruk i analyser og statistikkutvikling.

2.5.3 Utvikling av kommunefil og analyser av kommunene

Bufdir har utviklet en fil som kan brukes til å analysere kommunene. Filen omfatter alle kommuner, med data fra flere registre (barnevern, befolkning, utdanning, kommuneøkonomi, sentralitet (SSB) og oppfyllelse av lovkrav etc. fra kommunenes halvårsrapportering). Denne kommunefilen muliggjør komplekse analyser av kommunene, der barnevernsindikatorer sees i sammenheng med andre sentrale kjennetegn ved kommunen. Filen er blant annet brukt som grunnlag for Bufdirs analyser til BFD og resultater fra disse analysene skal også gjøres tilgjengelig på nettsidene våre.

Blant annet har kommunefilen blitt brukt til å analysere det kommunale tjenesteapparatet i lys av en rekke risikofaktorer, som høy sosioøkonomisk sårbarhet i befolkningen, belastning på tjenestene og manglende oppfyllelse av lovkrav. Disse analysene har sett på hvordan små kommuner *uten* interkommunalt samarbeid skiller seg fra de største kommunene og fra andre små kommuner som *har inngått* interkommunalt samarbeid.

I tillegg har Bufdir benyttet kommunefilen til å identifisere *kommunal sårbarhet* i overgangen til barnevernsreformen, med økte kommunale utgifter til statlige barnevernstiltak. Vi har vært spesielt opptatt av kommunene som har høy risiko for å bli for lite økonomisk kompensert gjennom

² DigiBarnevern er et nasjonalt prosjekt med mål om å møte utfordringene i det kommunale barnevernet gjennom å sørge for bedre IT-løsninger.

kommunenenes inntektssystem. Det vil si kommuner som vil få en såkalt negativ fordelings effekt ved implementeringen av reformen.

I 2021 ble databasen beriket med enda flere variabler for å kunne identifisere sårbare kommuner generelt og i overgangen til barnevernsreformen spesielt. Disse analysene danner grunnlaget for flere leveranser til BFD og Barnevernsutvalget (Barnevernsutvalget, u.å.) samt for presentasjoner Bufdir har hatt for Generalistkommuneutvalget (Regjeringen, 2020). Målet med disse analysene er å belyse hvorvidt kommunestørrelse er en viktig parameter i seg selv, eller om det er andre faktorer som er mer sentrale for å forstå kommunal variasjon i barnevern.

2.6 Likestillingsstatistikk

Hovedmål 3 i Bufdirs likestillingsstrategi (2019–2021) (Bufdir, 2019a) er å oppnå «tilgjengelig, oppdatert og anvendbar statistikk, indikatorer og kunnskap om likestilling og universell utforming». Bufdir jobber kontinuerlig med å ha oppdatert og anvendbar statistikk og med å utvikle ny statistikk og indikatorer, både nasjonalt, regionalt og kommunalt. Bufdir publiserer statistikk og indikatorer på levekår og likestilling innen områdene funksjonsnedsettelse, etnisitet, religion, lhbtq og kjønn på Bufdirs tall- og statistikksider (Bufdir, u.å.-g)

Seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika

Hovedfunnene i levekårsundersøkelsen blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner ble publisert i rapporten *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår* i 2021 (Anderssen et al., 2021). Undersøkelsen ble gjennomført på oppdrag fra Bufdir. Rapporten kartla for første gang transpersoners levekår i en nasjonal norsk undersøkelse. Bufdir bidrar til å spre kunnskapen fra undersøkelsen, blant annet på tall- og statistikksidene på nett (Bufdir, 2021f).

Høsten 2021 publiserte SSB på oppdrag fra Bufdir en veileder for utforming av spørreundersøkelser som inkluderer tematikk som seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika.

2.7 Formidling av statistikk

Statistikk fra Bufdirs fagområder presenteres og oppdateres jevnlig på tall- og statistikknettsidene (Bufdir, u.å.-g). Statistikksidene om likestilling vises også til i Bufdirs veiledningsmaterie ll til arbeidsgivere og offentlige myndigheter i forbindelse med aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP).

Kommunemonitorene på Bufdir.no formidler statistikk på kommunenivå for barnevern (Bufdir, u.å.-b) og barnefattigdom (Bufdir, u.å.-a). Hensikten med kommunemonitorene er at statistikken skal være lett tilgjengelig og brukervennlig gjennom å kombinere flere datakilder og samle statistikk, kunnskap og analyser på samme sted. Fremstillingen gir gode muligheter for sammenligninger på tvers av kommuner, fylker, bydeler, delbydeler og interkommunale tjenester. Monitorene gjør det mulig å se utvikling over tid samt tabellvisning og fordelingskurver.

Basert på tall fra kommunenes halvårsrapportering på barnevernsområdet produserer vi hvert halvår et risikoskjema til bruk for statsforvalterne om alle kommuner og interkommunale

samarbeid. Oversiktene gir tidsserier som viser kommunenes oppfølging av lovkrav, bruk av tiltak og ressursbruk. Skjemaet gir også veiledning om hvilke andre vurderinger av tjenesten man bør gjøre, og det danner et godt grunnlag for statsforvalternes dialogmøter med kommunene.

Bufdir fikk i 2021 i oppdrag fra BFD å utrede hvordan data på Bufdirs fagområder innenfor BFDs portefølje kan tilgjengeliggjøres og tilrettelegges for forskning av høy kvalitet og relevans. Utredningen skal inneholde en vurdering av nåsituasjonen og se hen til pågående utviklingsarbeid for bedre data i offentlig sektor. Frist for oppdraget er november 2022. Bufdir har startet arbeidet og er i gang med å hente inn kunnskap.

3. Status for kunnskapsutvikling og kunnskapsbehov på de enkelte fagområdene

Bufdirs fagområder favner bredt, og mange av temaene i denne rapporten er relevante for hele eller store deler av befolkningen. Mye av Bufdirs forskningsinnsats er likevel knyttet til barn og unge som har ulike typer utfordringer, og familiene deres. Bufdir mener at det er stort behov for kunnskap for å kunne hjelpe disse gruppene, noe også BarnUnge21-strategien fremhever (Norges forskningsråd, 2021a). I 2020 la strategigruppen frem en rapport om forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon på området utsatte barn og unge (Norges forskningsråd, 2020).

Rapporten slår fast at området gjennomgående er forskningssvakt og preget av mangler. Den peker blant annet på et tydelig behov for bedre datainfrastruktur for forskning, og identifiserer en del undertemaer der det trengs både mer primærforskning og oppsummert forskning. Den peker også på behovet for tverrsektorielt samarbeid for å forhindre at de mest utsatte blir kasterballe mellom de ulike hjelpeinstansene. BarnUnge21-strategien ble bestilt av Barne- og familiedepartementet, som nå jobber med å følge den opp. Strategien er viktig også for Bufdirs vurderinger av kunnskapsutvikling og kunnskapsbehov på våre fagområder.

Områdene som Bufdir er fagdirektorat for, er brede og omfattende, og det er krevende å ha løpende og fullstendig oversikt over all relevant forskning. Derfor bestiller Bufdir i økende grad oversikter over forskning, slik at vi får et bedre bilde av eksisterende forskning på stadig flere områder. I denne rapporten bygger vi på tilgjengelige kunnskapsoppsummeringer og større primærforskningsarbeider som Bufdir har bestilt. For å fange opp nye publikasjoner på feltet søkte vi i februar 2022 i forskningsdatabasen Cristin, som samler og tilgjengeliggjør informasjon om norsk forskning. Vi brukte en mengde søkeord knyttet til de ulike fagområdene. Bufdirs fagavdelinger gikk deretter igjennom trefflistene for å vurdere hvorvidt artiklene var aktuelle å inkludere i rapporten. Rapporten bygger på fagkunnskap og faglige vurderinger fra hele direktoratet.

Rapporten inkluderer også viktige pågående forskningsprosjekter som Bufdir har satt i gang, og dermed hvilken kunnskap som er «på vei». Vi trekker dessuten frem de kunnskapsbehovene som Bufdir vurderer er de vesentligste for at vi skal oppfylle samfunnsoppdraget vårt på de enkelte fagområdene.

Vi har konsentrert fremstillingen om områdene der Bufdir har sektoransvar alene (barnevern, familievern, krisesenter og adopsjon), og de sektorovergripende områdene der vi har pådriveransvar (vold og overgrep i nære relasjoner, oppvekst og likestilling og ikke-diskriminering).

3.1 Familie og oppvekst

3.1.1 Foreldrestøtte

Om foreldrestøtte

Formålet med foreldrestøttende tiltak er å bidra til at barn får best mulig omsorg av foreldrene sine i sitt eget hjem. I dette kapittelet omtaler vi foreldrestøttende tiltak (unntatt økonomisk støtte) som tilbys på universelt nivå, altså tiltak som de fleste foreldre vil kunne ha nytte av, og på selektivt nivå, altså tiltak for sårbare familier. Foreldrestøtte gis både som individuell rådgiving og som gruppetilbud.

Foreldrestøttende tiltak tilbys på mange ulike arenaer, for eksempel helsestasjoner, familiens hus, frivillige organisasjoner, familievern med flere. Foreldrestøttende tiltak brukes også i barnevernet. Det står mer om dette i kapittelet om hjelpetiltak i det kommunale barnevernet.

Det finnes ingen samlet oversikt over hvor mange foreldre som deltar i denne typen foreldrestøttende aktiviteter, eller hvilke aktører som tilbyr hva. Det er heller ingen nyere norske undersøkelser som kartlegger behovet for slike tiltak blant foreldre flest (Bråten & Sønsterudbråten, 2016).

Blant de mest brukte programbaserte gruppetiltakene for foreldre innen helse- og velferdstjenestene er *Circle of security (COS)*, *International child development programme (ICDP)*, *De utrolige årene (DUÅ)*, *Parent Management Training Oregon (PMTO)*³, *Fortsatt Foreldre og samlivskurset Godt Samliv*⁴ (Wesseltuft-Rao et al., 2017).

Oppsummert forskning på foreldrestøttefeltet

Det finnes betydelig forskning om foreldrestøtte, særlig om strukturerte foreldreveiledningsprogrammer som er tilpasset sårbare familier eller familier der det har blitt identifisert utfordringer (selektivt og indikativt nivå). Det er solid dokumentasjon på effekten av flere av disse tiltakene, og flere plattformer der denne dokumentasjonen er tilgjengelig. Det elektroniske vitenskapelige tidsskriftet *Ungsinn* (Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – nord, u.å.) inneholder systematiske kunnskapsoversikter over enkelttiltak for barn og unges psykiske helse. Dette inkluderer en rekke foreldrestøttende tiltak. I databasen *IN SUM* (Regionsenter for barn og unges psykiske helse Øst og Sør, u.å.) kan man også søke etter systematiske oversikter om blant annet foreldrestøttende tiltak. *Tiltakshåndboka* (Regionsenter for barn og unges psykiske helse Øst og Sør, u.å.-b) er et oppslagsverk over forskning på barn og unges psykiske helse, og den formidler blant annet oppsummert forskning om familieterapi og foreldreveiledning.

En kunnskapsstatus om gruppetiltak og programmer/kurs for foreldre (Wesseltuft-Rao et al., 2017) viser at alle de vanligste tiltakene er faglig og teoretisk godt forankret i grunnprinsipper om barns

³ PMTO gis også som foreldreveiledning til individuelle familier.

⁴ Samlivskurs for foreldre regnes som foreldrestøtte fordi det foreligger mye dokumentasjon på at konflikter mellom foreldre kan være skadelig for barn. Se også kapittelet om familievern.

utvikling, tilknytning og atferd og om støttende foreldreatferd. Brukerevalueringene viser at både terapeuter og foreldre var tilfredse med tiltakene, og at deltakerne vil anbefale tiltakene til andre. Rapporten peker imidlertid på at det er behov for flere studier som evaluerer både effekt og brukertilfredshet ved gruppetiltakene for foreldre. Forfatterne etterlyser spesielt studier som følger deltakere over tid, studier fra Norge, studier som følger opp deltakere som dropper ut av tiltakene, samt implementeringsstudier.

En kunnskapsstatus om foreldreveiledning (Bråten & Sønsterudbråten, 2016) tyder også på at de vanligste foreldreveiledningsprogrammene på universelt nivå (f.eks. ICDP, COS og DUÅ) har positiv effekt på det de er ment å virke på. Forskerne stiller spørsmål ved hva det vil si at et tiltak «virker», og peker på at det er behov for mange typer studier for å kunne vurdere slike tiltak. De påpeker videre at vi trenger mer kunnskap om hvorvidt tiltakene har ulik effekt for ulike grupper, og om ulike grupper trenger ulike typer foreldrestøtte. Vi vet for eksempel ikke om det er hensiktsmessig å tilby foreldreveiledningsprogram hvis det er økonomisk støtte og avlastning foreldrene først og fremst trenger. En annen ting som går frem av kunnskapsstatusen, er at det er lite oppmerksomhet om *fedre* i forskningen om foreldreveiledning og foreldrestøttende tiltak (Bråten & Sønsterudbråten, 2016).

Foreldrestøttetiltak rettet mot alle foreldre – ICDP

International Child Development Programme (ICDP) er et universelt forebyggende foreldreveiledningsprogram rettet mot foreldre og profesjonelle omsorgsgivere til barn i alderen 0–18 år. Bufdir er ansvarlig for drift og implementering av programmet. I 2021 kom resultatene av den første norske effektstudien på ICDP (standardversjonen). Studien tyder på at ICDP har hatt en positiv effekt på foreldrene og på relasjonen mellom foreldre og barn, selv om effektene er små (Brekke et al., 2021). Programmet har også blitt prøvd ut for spesielle målgrupper, som foreldre med bekymring for sine ungdommer (Sønsterudbråten & Bjørnset, 2018), og på spesielle arenaer som asylmottak (Bråten & Sønsterudbråten, 2017). For tiden prøver flere kommuner ut en tilpasset versjon av ICDP for ungdomsforeldre. Forsøket følge-evalueres, og resultatene skal foreligge i 2023.

Foreldrestøtte for innvandrere- og minoritetsforeldre

Flere rapporter peker på at minoritetsforeldre kan ha andre erfaringer og behov enn majoritetsforeldre (f.eks. Bråten & Sønsterudbråten, 2016; Smette & Rosten, 2019). En del minoritetsforeldre har vokst opp i en kontekst der det er helt andre forventninger til foreldre enn i Norge. Noen opplever at deres tradisjonelle måte å disiplinere barna på ikke er akseptabel i Norge, men at de ikke har noen alternative måter eller verktøy for å oppdra barna. De kan ha tillegg utfordringer som dårlig kjennskap til hvordan velferdsstaten fungerer, lav tillit til det offentlige, språkproblemer, manglende sosialt nettverk og så videre (Bråten & Sønsterudbråten, 2017). Fra 2019 har foreldreveiledning derfor vært en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet for flyktninger og nyankomne innvandrere. Kommunenes foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet ble nylig kartlagt (Rambøll, 2020).

En rapport om foreldreskap blant etniske og religiøse minoriteter peker blant annet på at det er viktig å se foreldrestøttende tiltak i sammenheng med sosioøkonomiske forhold (Smette & Rosten, 2019). Se også kapittelet om barn og unge som lever i lavinntektsfamilier.

Myndighetene har i mange år vært bekymret for negativ sosial kontroll i noen innvandremiljøer. Forskning tyder på at dette avtar over tid og over generasjoner, men det er behov for mer kunnskap om foreldrestøttende tiltak som forebygger negativ sosial kontroll (Friberg & Bjørnset, 2019).

Frivillige organisasjoner møter foreldre som offentlige tjenester ikke alltid klarer å nå. Frivilligheten bidrar til utviklingen av nye lavterskeltilbud og er et viktig supplement til det offentlige hjelpetilbudet. Blant annet tilbyr frivillig sektor mange åpne møteplasser for foreldre og hjemmebesøk til foreldre. Forskning tyder på at frivillige organisasjoner og trossamfunn når lettere frem til minoritetsfamilier enn offentlige instanser (Bredal & Vislie, 2017). Vi har imidlertid ikke oversikt over omfanget av dette arbeidet. I 2021 bestilte Bufdir en kartlegging av foreldrestøttende arbeid i regi av frivillig sektor og trossamfunn i Norge, som skal være ferdig i 2022.

Vi vet ikke nok om hvilke erfaringer innvandrerforeldre har med å delta i foreldreveiledningsprogrammer, verken i regi av det offentlige eller andre aktører. Det er generelt behov for mer kunnskap om minoritetsforeldreskap i Norge (Smette & Rosten, 2019) samt om minoritetsforeldres erfaringer med ulike typer foreldrestøttende tilbud.

Foreldrestøtte for særlig utsatte familier

Noen foreldrestøttende tiltak er utviklet for særlig utsatte familier. Dette gjelder for eksempel *Familie for første gang* (Nurse-Family Partnership – NFP), som i Norge tilbys til sårbare førstegangsgravide som et prøveprosjekt i perioden 2016–2021. Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) har gjennomført en følgeevaluering av implementeringen (Pedersen et al., 2019). Bufdir planlegger en effektstudie om tiltaket, med oppstart i 2022.

Digital foreldrestøtte

Digitale tiltak har blitt aktualisert under koronapandemien, siden mange fysiske tiltak ikke har kunnet gjennomføres. En systematisk oversikt over effekter og erfaringer med digitale tiltak for foreldrestøtte viser at mange slike digitale tiltak sannsynligvis har positiv innvirkning på foreldreatferd, men at det er for få pålitelige studier som sammenligner digitale tiltak og ansikt-til-ansikt-tiltak, eller som vurderer kostnadseffektivitet (Nøkleby et al., 2019). Mange foreldre har positive erfaringer med at slike tiltak er fleksible og ivaretar anonymitet. Det trengs likevel flere studier på digitale foreldrestøttende tiltak.

Foreldrehverdag er et digitalt foreldrestøttetilbud med mål om å hjelpe foreldre til å forstå og kommunisere bedre med barn. I 2021 ble det gjennomført en ekstern evaluering av *Foreldrehverdag*, som tyder på at det er et nyttig verktøy for foreldre (Porpino et al., 2021).

Foreldrepraksis

Myndighetene ønsker å legge til rette for foreldrestøttende aktiviteter fordi foreldrenes måte å utøve foreldreskap på er viktig for barnas oppvekst. Vi vet en del om sammenhengene mellom ulik foreldrepraksis/foreldrestil og barns trivsel, blant annet gjennom en kunnskapsoppsummering fra 2019 (Blaasvær & Ames, 2019). Vi har imidlertid ikke nok kunnskap om hvordan foreldre i Norge faktisk utøver foreldreskap. Derfor har Bufdir bestilt en studie som skal gi oss mer kunnskap om dagens foreldrepraksis i Norge. Studien vil blant annet gi kunnskap om foreldrepraksis i ulike

foreldregrupper, hva som påvirker praksisen, og hvilke behov ulike foreldregrupper har. Prosjektet skal ferdigstilles i 2025, og det vil komme publikasjoner fra studien underveis.

Forskningsbehov

Selv om det etter hvert finnes en god del forskning om foreldrestøtte, vurderer Bufdir at det fortsatt er behov for å bygge kunnskap. Vi trenger å vite mer om virkning av tiltak, og hvilke grupper som har nytte av hvilken hjelp. Vi trenger særlig kunnskap om familier som har utfordringer på flere områder i livene sine, om minoritetsforeldre og om fedre. Videre vil det bli viktig å få forskning på hvordan kommunene utvikler det foreldrestøttende tilbudet etter at barnevernsreformen trer i kraft fra 2022, samt på tverretattlig og tverrfaglig samarbeid for å fremme gode oppvekstvilkår gjennom foreldrestøtte.

3.1.2 Familievern

Om familievernet

Familievernet er en gratis nasjonal tjeneste for alle som opplever vansker eller konflikter i familien. Tjenesten tilbyr behandling, rådgivning og mekling ved samlivsbrudd. Hvert år har familievernet omtrent 45 000 nye saker. Omtrent en tredjedel av sakene gjelder mekling ved samlivsbrudd, som er lovpålagt for alle foreldre med felles barn under 16 år. Formålet med meklingen er å bli enige om en skriftlig avtale som er til barnets beste, og som tar for seg foreldreansvar, fast bosted og samvær.

To tredjedeler av sakene var kliniske saker med rådgivning og terapi knyttet til relasjonelle problemer i parforholdet, foreldresamarbeid, foreldreveiledning eller andre problemer i familien (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2021c). Det er totalt 42 familievernkontorer i Norge med til sammen 90 lokasjoner.

Det er et viktig mål at familievernet skal ha et likeverdig tilbud til ulike befolkningsgrupper i hele landet (NOU 2019: 20). Dette innebærer blant annet at tilbudet skal være kjent i hele befolkningen, og at det skal oppleves som like relevant og like godt tilrettelagt for ulike brukergrupper (Rosten et al., 2020). Bufdir har derfor bestilt forskning som skal undersøke hvordan familievernet er tilpasset en mangfoldig befolkning, hvilke grupper av befolkningen familievernet når ut til og ikke, samt årsaker til dette. Målsettingen med prosjektet er å utvikle et kunnskapsgrunnlag som kan bidra til et mer likeverdig tjenestetilbud. Resultater ventes mot slutten av 2022.

Familievernet som tjeneste

Familievernet møter et bredt spekter av sammensatte utfordringer og behov hos de som benytter seg av tjenesten. Terapeutene og meklerne benytter flere ulike terapiformer og tilnærmingsmåter, som det til dels finnes betydelig forskning på. Det har imidlertid manglet oversikt over hvordan dette ser ut i en familievernkontekst. Bufdir har derfor bestilt en kartlegging av hva som finnes av empirisk forskning på effektene av tiltak og tilnærminger som i norsk kontekst anvendes innen familievernet, og erfaringene med slike tiltak. Forskningskartet skal ferdigstilles våren 2022 og vil danne et viktig grunnlag for det videre arbeidet med tjeneste- og kunnskapsutvikling på familievernområdet (Langøien et al., 2021).

Bredden i familievernets mandat og oppgaver medfører også at mange ulike temaer – og forskning knyttet til disse – er relevante. Det gjelder for eksempel foreldrekonflikter, samliv og samlivsbrudd, barn og unges medvirkning og vold i nære relasjoner. Flere ulike fagdisipliner har bidratt til kunnskapsbasen om disse temaene generelt. Alt er imidlertid ikke like relevant for familievernet ut fra deres rammevilkår og mandat. Nedenfor er det lagt mest vekt på forskning med spesiell relevans for arbeidet som gjøres i familievernet.

Foreldrekonflikter og mekling

Det har lenge vært kjent at langvarige og intense foreldrekonflikter kan være skadelig for barn (jf. f.eks. Ekeland, 2010). For noen år siden laget Folkehelseinstituttet (FHI) på oppdrag fra Bufdir flere kunnskapsoppsummeringer om foreldrekonflikter, konsekvenser for barn og intervensjoner for å dempe slike konflikter (Nilsen et al., 2012; Borren & Helland, 2013; Helland & Borren, 2015). Disse rapportene bidro til å øke oppmerksomheten om foreldrekonflikter, og de har vært særlig viktige i videreutviklingen av familievernets meklingsarbeid. FHI søkte også etter forskning på effekter av gruppetiltak for barn og unge som opplever samlivsbrudd. En systematisk kunnskapsoppsummering viste imidlertid at det fantes få slike studier, og at de hadde lav kvalitet og til dels inkonsistente funn. Det var derfor vanskelig å trekke konklusjoner om effekter (Forsetlund & Vist, 2016). Familiestøttende tiltak og familiekonflikt er videre tema for et notat utgitt av Forskningsrådet (Winsvold et al., 2016). Notatet sammenfatter nordisk og internasjonal forskning om familiestøttende tiltak, og det tar spesielt for seg de negative konsekvensene foreldrekonflikter kan ha for barn.

FamilieForSK-studien

FamilieForSK er en pågående studie om samhold og konflikter i familier i Norge, i regi av Folkehelseinstituttet. Studien får finansiering fra både Forskningsrådet og Bufdir.

Kunnskapen om de skadelige konsekvensene av foreldrekonflikter er bakgrunnen for at Bufdir har bidratt til finansiering av studien. Studien startet opp i 2017, og totalt har mer enn 3000 familier deltatt i fire datainnsamlingsrunder (hovedsakelig spørreskjemaer). Ny datainnsamling er under planlegging. De aller fleste deltakerne er rekruttert gjennom familievernet. Formålet med studien er å få økt kunnskap om samhold og konflikter i familier i Norge og om hvordan forhold i familien henger sammen med barns utvikling og trivsel. Denne kunnskapen skal bidra til å gi både familievernet, foreldre og andre råd om hvordan barns behov kan ivaretas når familien går gjennom vanskelige perioder, særlig knyttet til konflikter og samlivsbrudd.

Bufdir har de siste årene bestilt flere nye analyser fra studien, blant annet om barns medvirkning ved samlivsbrudd og om likestilling og familiekonflikt. Forskerne har publisert et titalls vitenskapelige artikler og populærvitenskapelige tekster fra studien. Flere vil komme i løpet av de neste par årene.

Les mer om FamilieForSK-studien og publikasjonene derfra på

<https://www.fhi.no/studier/familieforsk/>

Når foreldre kommer til familievernet for å mekle i forbindelse med samlivsbrudd, svarer de på en del spørsmål for at familievernet skal kunne gi dem et tilbud som er tilpasset konfliktnivået deres. FamilieForSK-studien viser imidlertid at mange foreldre underrapporterer om konflikter og

utfordringer i forkant av meklingen (Dittman et al., 2021). I FamilieForSK har det blitt arbeidet mye med å finne gode kartleggingsverktøy for foreldrekonflikter og med å teste om de fungerer i Norge. Forskerne har nylig anbefalt en ny kortskala for å undersøke konflikter mellom foreldre, som både kan brukes i forskning og i praksis (Helland, Holt et al., 2021).

En annen artikkel fra FamilieForSK-studien tyder på at en del foreldre undervurderer barnas reaksjoner på at foreldrene krangler (Holt et al., 2021).

Barn, unge og foreldrenes samlivsbrudd

Det har blitt vanligere at barna bor både hos far og hos mor etter samlivsbrudd (Kitterød et al., 2016). En kunnskapsoppsummering fra 2017 viste at det fantes få studier om konsekvensene av delt bosted for små barn, og at resultatene fra de inkluderte studiene sprikte. Det var derfor ikke mulig å trekke konklusjoner fra forskningen om at én bostedsordning er bedre enn en annen (Blaasvær et al., 2017).

Siden vi har manglende kunnskap om delt bosted og samvær, har det blitt satt i gang flere forskningsinnsatser de senere årene. I 2019 kom en studie om barn og unges erfaringer med delt bosted (Lidén & Kitterød, 2019). De fleste informantene kom fra familier med lavt konfliktnivå, men det var også noen som kom fra familier med middels eller høyt konfliktnivå. De mente at den viktigste grunnen til å ha delt bosted er å ha en nær relasjon til begge foreldrene. De fortalte også om slitsomme og vanskelige erfaringer med å bo to steder.

Statistisk sentralbyrå (SSB) gjennomførte i 2012 en undersøkelse om samvær og bosted (Statistisk sentralbyrå, 2013). Undersøkelsen er gjentatt i 2021, og Bufdir vil i 2022 samarbeide med SSB om hvordan statistikken om samlivsbrudd skal utarbeides og publiseres. Bostedsordninger for barn etter samlivsbrudd belyses også i FamilieForSK-studien, og det ventes flere publikasjoner på dette i løpet av de nærmeste årene. For å få en oppdatert oversikt over forskningen på delt bosted og samvær har Bufdir bestilt en ny kunnskapsoppsummering som skal ferdigstilles i 2022. Den vil oppsummere både kvalitativ og kvantitativ forskning på temaet.

Det har de senere årene blitt rettet mer oppmerksomhet mot barns rett til å bli hørt i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd. En kunnskapsoversikt fra 2015 belyste ulike modeller og metoder for profesjonelle samtaler med barn. Den viste at det finnes mange ulike modeller, men at de i liten grad er evaluert (Ask & Kjeldsen, 2015). Barn har i henhold til barnekonvensjonens § 12 rett til å si sin mening og bli lyttet til, men det er ikke lovpålagt at barn skal høres av mekler. Det er likevel en politisk målsetting i Norge at flere barn skal høres i meklingssaker. Andelen barn som høres i mekling, har økt fra rundt 14 prosent i 2015 til 22 prosent i 2020 (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020). Selv om formålet med å invitere barn til mekling, er at de skal bli lyttet til, kan samtalen med mekler også ha en mer terapeutisk funksjon (Eikrem & Andenæs, 2021). Forskning på modellen Barn i mekling (BIM) tyder blant annet på at barn ønsker å delta i mekling og er fornøyd etter å ha deltatt, men at de har ulike behov for hvordan de vil involveres (Strandbu et al., 2020).

Det er også pågående forskning omkring hvordan hjelpeapparatet kan støtte barn og foreldre i konfliktsituasjoner. Et pågående doktorgradsprosjekt skal gi økt kunnskap om barn og foreldres erfaring med å leve i separate hushold når foreldrene er i en vedvarende konflikt, og det skal bidra

til økt kvalitet på det psykososialt støttende tilbudet til disse barnefamiliene. En artikkel fra prosjektet tyder blant annet på at barn i slike familier trenger tjenester som involverer dem og anerkjenner motstanden deres mot foreldrenes konfliktatferd (Stokkebekk et al., 2019). Et annet pågående doktorgradsprosjekt handler om hvordan barn kommer ut av foreldrekonflikten, og hvordan ulike aktører kan samskape hjelpsomme tiltak for foreldre og barn som lever med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd (Bertelsen, 2021a; Bertelsen, 2021b; Bertelsen, 2021c).

Etter samlivsbrudd opplever noen familier at barn ikke vil ha samvær med den ene forelderen. I 2021 publiserte Folkehelseinstituttet en kartleggingsoversikt om hvordan man kan forstå og håndtere barn som avviser en forelder (Ames, Hestevik et al., 2021). Den tyder på at det kan få en rekke negative konsekvenser at barn ikke har samvær med en av foreldrene, og at dette forekommer hos en betydelig andel av barna som opplever samlivsbrudd i familien. Kartleggingsoversikten viste videre at vi ikke har nok kunnskap om hvordan vi kan forebygge og håndtere situasjoner der barn avviser en forelder, og at det ikke er gjort noen studier på omfanget av fenomenet i Norden. Det er derfor behov for mer forskning på feltet.

Barns meninger og aktørskap i forbindelse med samlivsbrudd er videre et av temaene i FamilieForSK-studien. En delstudie tyder på at barn generelt har tydelige meninger om livssituasjonen sin etter foreldrenes samlivsbrudd (Sunde et al., 2021). Forskerne skal også se på hvordan barn ønsker og opplever å bli involvert i beslutninger om hverdagen sin, og hvilken betydning deres aktørskap får for foreldres beslutninger. Prosjektet skal ferdigstilles i 2024, men de første resultatene kommer våren 2022.

Barn og unges behov og erfaringer i møte med familievernnet er et område hvor det er stort behov for mer forskning og kunnskap. I en pågående studie undersøker NOVA blant annet hvordan og i hvilke saker barn inkluderes i familievernets arbeid, og hva det innebærer for familievernnet at barn har rett til å bli hørt og si sin mening i forhold som angår dem. Resultatene forventes våren 2022.

Familievernets arbeid med vold

Familievernnet møter mange familier der det forekommer fysisk eller psykisk vold, noe som har fått økt oppmerksomhet de senere årene. Bufdir har derfor satt i gang flere forskningsprosjekter som skal gjøre familievernnet rustet til å hjelpe familier med høyt konfliktnivå og voldsproblematikk.

I 2020 publiserte NOVA en studie om familievernets arbeid mot vold i nære relasjoner (Rosten et al., 2020). I studien undersøker forskerne hvordan tjenestens innretting av og praksis med voldsarbeid har utviklet seg over tid, i lys av de senere årenes satsing på arbeid mot vold. De beskriver hvordan dette arbeidet både «passer inn» i tjenestens samfunnsoppdrag, mandat og metodiske tilnærming, og samtidig hvordan arbeidet utfordrer hvordan tjenesten tradisjonelt har jobbet. Forskerne viser også til en rekke kunnskapsbehov, som ble utgangspunkt for et nytt og bredere forskningsprosjekt om familievernertjenesten. I dette prosjektet utforskes voldsarbeidet i familievernnet videre, samtidig som prosjektet også tematiserer andre aspekter ved familievernets arbeid. En studie av familievernets arbeid under nedstengingen på grunn av covid-19-pandemien ble publisert i 2020, og den tok også for seg oppfølgingen av familier hvor det var vold (se også kapittelet om korona-forskningen). Det vil videre bli publisert resultater fra forskningen i 2022 og 2023.

Som oppfølging av et tiltak om å styrke familievernets arbeid med ungdom som viser bekymringsfull atferd og utøver vold, ble det satt i gang en utprøving av Funksjonell familieterapi (FFT). FFT er en behandlingsmetode for familier, og den brukes først og fremst i barnevernet. Utprøvingen av FFT i familievernnet følge-evalueres, og evalueringen skal blant annet se på fordeler og ulemper ved å tilby denne typen tiltak i familievernnet vs. i barnevernet. Evalueringen er planlagt publisert i 2022.

Vold i familien er også et av temaene for FamilieForSK- studien, og det vil i 2022 komme flere publikasjoner om vold og familiekonflikt med utgangspunkt i FamilieForSK-dataene.

Gruppetilbud i familievernnet

Familievernnet driver flere ulike gruppetilbud, blant annet om samliv og foreldresamarbeid etter samlivsbrudd. De fleste av disse er egenutviklede tiltak som det er forsket lite på, og det som finnes, er i hovedsak enklere deltakerevalueringer. Et unntak er en større evaluering av *Godt samliv for førstegangsforeldre*, som skal ferdigstilles i 2023.

Familievernets oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse

En særlig utsatt gruppe er familier der barnevernet har overtatt omsorgen for barna. Familievernnet tilbyr hjelp og oppfølging til denne gruppen. I 2016 bestilte Bufdir et kunnskapsgrunnlag for dette området, som da var et nytt ansvarsområde for familievernnet (Falch-Eriksen, 2016). Rapporten viser blant annet at det finnes en rekke tiltak og tilnærminger som kan være relevante, men at det i liten grad finnes evalueringer av tiltakene som brukes overfor denne konkrete målgruppen. Rapporten peker også på behov for mer kunnskap både om målgruppen og om familievernets oppfølging av den. I 2018 bestilte Bufdir en rapport som kartla og innhentet erfaringer med ulike gruppetilbud til målgruppen. Rapporten tyder på at slike gruppetilbud er viktig for mange foreldre etter omsorgsovertakelse (Ellingsen et al., 2018).

En doktoravhandling gir viktig kunnskap om familievernets oppfølging av målgruppen (Syrstad, 2020). I 2022 vil Bufdir motta en ny kunnskapsoppsummering om tiltak som kan være relevante for familievernets oppfølging av foreldre med barn i barnevernet.

Familievernets samlivsarbeid

På samlivsfeltet arbeider familievernnet både terapeutisk (parterapi) og med en mer pedagogisk tilnærming i form kurs- og gruppetilbud. Begge deler bygger i stor grad på det samme kunnskapsgrunnlaget. Som ellers i familievernets arbeid ligger det en systemisk tenkning til grunn, som innebærer en helhetstenkning med vekt på relasjonenes og kontekstens betydning.

Det foreligger betydelig internasjonal forskning på samlivsterapi, og spesielt har forskning fra USA hatt innflytelse. Teorier og tilnærminger som har særlig betydning for familievernnet, er Emosjonsfokustert tilnærming (Norsk senter for emosjonsfokustert terapi, u.å.) og tilnærminger som har sitt utspring i forskningen til Gottman-instituttet (The Gottman institute, u.å.). I tillegg har PREP-forskningen hatt betydning, særlig for kurs- og gruppetilbud (Modum bad, u.å.).

I 2015 gjorde Kunnskapscenteret for helsetjenesten (nå FHI) et systematisk litteratursøk som viste at det finnes betydelig internasjonal forskning om effekten av samlivstiltak (Hammerstrøm & Blaasvær, 2015). I 2021 utarbeidet Høgskulen på Vestlandet en kunnskapsoversikt om samlivstiltak

i forbindelse med den pågående evalueringen av *Godt samliv for førstegangsførelde* (Thuen et al., 2021). I likhet med tidligere kunnskapsoversikter tyder den på at samlivskurs kan ha positive effekter, men at de sannsynligvis er relativt beskjedne.

I de senere årene er det også blitt utviklet digitale samlivstiltak. En systematisk oversikt tyder blant annet på at slike tiltak kan ha moderate positive effekter, og at mange er fornøyde med den fleksibiliteten slike tiltak gir, men at deltakerne lettere kan glemme å gjennomføre leksjonene enn ved ikke-digitale kurs (Nøkleby et al., 2018).

Det kommende forskningskartet for familievernforskning (jf. avsnittet Familievernet som tjeneste) skal bidra til en bedre oversikt over empirisk forskning som er relevant for det systemiske arbeidet i familievernet – inkludert blant annet samlivsterapien i familievernet (Langøien et al., 2021).

Kunnskapsbehov for familievernet

For å få bedre oversikt over hvilken kunnskap som trengs for å videreutvikle tjenestetilbudet i familievernet, fikk Bufdir i 2021 gjennomført en kartlegging av hva ansatte i familievernet og forskere på familievernområdet mener er viktige utfordringer og kunnskapsbehov for tjenesten (Rambøll, 2022). Kartleggingen viste fire overordnede temaer som det er behov for mer kunnskap om:

1. ulike målgruppers spesifikke behov – f.eks. ulike typer minoriteter. Hvilke grupper bruker/bruker ikke familievernet, og hvordan kan familievernet møte dem?
2. familier i spesielt krevende livssituasjoner – f.eks. ved vold i familien, høykonflikt, samværsvegring/-hindring, rus/psykiatri, omsorgsovertakelse (barnevernet);
3. effekten (virkningen) av tilbudet som gis i familievernet (parterapi, mekling og kurs som gis i en familievernkontekst);
4. utfordringer i familievernet. Familievernets saker er blitt mer alvorlige og komplekse, noe som blant annet skaper behov for kunnskap om samhandling med øvrige tjenester, hva som er hensiktsmessig rollefordeling mellom ulike instanser, etc.

Noen av disse kunnskapsbehovene ivaretas i – alle fall delvis – av pågående forskning. Sammen med det kommende forskningskartet på familievernfeltet vil dette prosjektet bidra til et helhetlig og solid fundament for å planlegge videre forskningsinnsats på familievernfeltet.

3.1.3 Barn og unges medvirkning på systemnivå

Om barn og unges medvirkning

Barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem, og meningen deres skal tillegges vekt i overensstemmelse med alder og modenhet. Dette er nedfelt i Grunnlovens § 104 og følger av barnekonvensjonens artikkel 12. Retten til medvirkning gjelder både for enkeltbarn i enhver rettslig eller administrativ saksbehandling som angår barnet, og for grupper barn i forbindelse med forhold som berører dem generelt. Kommuner og fylkeskommuner legger til rette for sistnevnte gjennom ulike typer medvirkningsorganer. I Norge er Ungdomsråd den mest etablerte typen medvirkningsorgan for barn og unge. Noen kommuner har hatt Ungdomsråd siden slutten av 1980-tallet, men først i 2019 ble det lovpålagt for kommuner og fylkeskommuner å ha et medvirkningsorgan for ungdom.

Forskning på barn og unges medvirkning

Tidligere forskning på ungdom og deltakelse har pekt på at Ungdomsrådene i noen tilfeller kun har en symbolsk funksjon, og at ungdom er usikre på hvorvidt deres deltakelse resulterer i faktiske endringer (Frøyland, 2011). Forskning viser også at det er mange unge som ikke deltar i noen former for politiske beslutningsprosesser, og at dette gjelder spesielt de med minst ressurser i hjemmet i form av for eksempel foreldres utdanningsnivå (Huang et al., 2017). Dette kan bidra til å forsterke sosiale skillelinjer og utenforskap. Forskning på medvirkning og samfunnsinnflytelse handler derfor både om hvorvidt innflytelsen er *reell*, og om den er *representativ*. Sistnevnte må sees i forbindelse med de overordnede områdene utenforskap og sosial inkludering.

Selv om medvirkning på systemnivå er et relativt nytt forskningsområde, er det et viktig element i alle områder som involverer barn, unge og utsatte grupper. Da ordningen med fritidskort for ungdom ble pilotert, var det for eksempel et krav at barn og unge skulle være involvert i arbeidet. Følgeevalueringen viste at det var stor variasjon i hvordan ungdom var involvert i arbeidet med ordningen; fra å kun involvere ungdomsrådene, til direkte kontakt med barn og unge selv. Et annet viktig funn er at det er utfordrende å involvere unge som står utenfor organisert aktivitet (Arnesen et al., 2022).

I 2021 bestilte Bufdir et forskningsprosjekt om medvirkning i kommuners arbeid med å fremme gode oppvekstvilkår. Oppdraget utføres av Arbeidsforskningsinstituttet AFI. Det er planlagt to leveranser fra prosjektet i 2022. Den første rapporten vil være en kunnskapskartlegging av forskning om medvirkning i Norden og kommuners praksis med involvering av ungdom og foreldre. Den andre rapporten vil være en case studie av kommuner som vi vet jobber med medvirkning, og den vil ta for seg både kommunenes utfordringer og behov for støtte samt ungdom og foreldres opplevelse av å delta i en medvirkningsprosess. Forskningsgruppen som leder prosjektet, publiserte nylig antologien *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Hagen & Andersen, 2021).

Kunnskapsbehov

Det er først og fremst behov for oversikt over hvilke medvirkningsprosesser som finnes på ulike systemnivå, og hvordan dette fungerer i praksis. Dette vil delvis besvares gjennom AFI-studien nevnt ovenfor. Studien vil imidlertid ikke ta for seg medvirkning på andre systemnivå enn i kommunene, som i statsforvaltningen. Det er også behov for kunnskap om hvilke medvirkningsprosesser som finnes for barn, samt hvordan medvirkningsprosessene følges opp, det vil si i hvilken grad medvirkningen er reell og etterrettelig (at barn og unge får tilbakemelding på sine innspill). Etter hvert som barn og unges medvirkning på systemnivå blir en mer etablert praksis, vil det oppstå mer konkrete forskningsbehov.

3.1.4 Barn og unge som lever i lavinntektsfamilier

Om lavinntektsfamilier

Tall fra SSB viser at 11,7 prosent av alle barn i Norge lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt (2019). Dette utgjør 115 000 barn. Dette er en økning på 4000 barn fra året før, noe som viderefører den økende tendensen vi har sett de siste 10–15 årene (Epland & Normann, 2021). Å vokse opp i vedvarende lavinntekt gir barn en høyere risiko for å oppleve ulike påkjenninger i oppveksten og negative konsekvenser senere i livet. Det handler blant annet om økt

risiko for utfordringer på skolen, dårligere fysisk og psykisk helse, trangere og dårligere boforhold samt dårligere tilgang til fellesarenaer, fritidsaktiviteter og andre sosiale møteplasser. Barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt, har økt risiko for å falle utenfor arbeids- og samfunnsliv som voksne (Barne- og familiedepartementet, 2020b).

En hovedforklaring på familienes vedvarende lavinntekt er de voksnes manglende yrkesinntekt (Epland & Normann, 2021). Mange av familiene som opplever dette, har innvandrerbakgrunn. Eneforsørgerfamilier og familier med mange barn er også sterkt representert i gruppen som har vedvarende lavinntekt. Det er noe vanligere å bo i en lavinntektshusholdning blant de yngste barna, og i disse familiene har hovedinntektstaker ofte lav utdanning. I Norge, som i mange andre land i Europa, setter vi lavinntektsgrensen på 60 prosent av medianinntekten.

Fattigdom er et komplekst problem. Barns situasjon påvirkes av foreldrenes situasjon, for eksempel foreldrenes inntekt og helse, som igjen kan påvirke familiens boforhold og relasjoner i familien, og barns mulighet til å prestere på skolen.

For å bedre situasjonen for barn i lavinntektsfamilier må man adressere familiens/foreldrenes situasjon, og bistå familiene på områder som inntekt/økonomi, bolig og helse. Dette krever en innsats som spenner over organisatoriske grenser, forvaltningsområder og forvaltningsnivåer. I tillegg er det behov for tiltak som er rettet direkte mot barna, herunder å forebygge negative konsekvenser av å vokse opp i lavinntektshusholdninger, å hindre at fattigdom går i arv og å iverksette kompenserende tiltak for å gjøre hverdagen lettere for dem det gjelder.

Tverrsektorielt samarbeid

Barn og unge som har behov for tjenester, møter en sektorisert forvaltning som ofte ikke har evne til å se de sammensatte behovene barn kan ha. Stortinget har vedtatt nye samarbeidsbestemmelser i 14 velferdstjenestelover, som trer i kraft fra 1. august 2022. Formålet med endringene er å styrke oppfølgingen av utsatte barn og unge og deres familier gjennom økt samarbeid mellom velferdstjenestene. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Bufdir, Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å lage en felles tverrsektoriell veileder. Den skal forklare lovendringene, utdype bestemmelsene og være et praktisk hjelpemiddel for tjenestene. Direktoratene har også fått i oppdrag å evaluere lovendringene over en femårsperiode.

Forskning på fattigdoms- og lavinntektsproblematikk

Et viktig bidrag til forskning på fattigdoms- og lavinntektsproblematikk blant barn og unge er en kunnskapsoppsummering fra NOVA (Hyggen et al., 2018). Den viser den samlede kunnskapen på tvers av fagdisipliner innen norsk, nordisk og internasjonal forskning på hvordan og i hvilken grad barns utviklingsmuligheter påvirkes av å vokse opp i lavinntektsfamilier.

Samarbeidsstrategien *Like muligheter i oppveksten for barn og ungdom i lavinntektsfamilier* (2020–2023) inkluderer ulike virkemidler og tjenester fra flere sektorer, for å øke deltakelse og styrke sosial mobilitet for målgruppen. I tillegg er det en målsetting å forhindre at fattigdom og lavinntekt går i arv (Barne- og familiedepartementet, 2020b). Strategien omfatter flere ulike forskningstiltak, blant annet evalueringer av tiltaksutprøving som *Familie for første gang* og fritidskortet. Det er også gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse av kostnadene ved å falle utenfor, som viser at det er store samfunnsøkonomiske kostnader knyttet til marginalisering og

utenforskap blant barn og unge. Analysen konkluderer blant annet med at det er behov for å justere virkemiddelapparatet, og på sikt rette innsatsen inn tidligere i marginaliseringsforløpet, der muligheten til å påvirke utfall er større (Oslo Economics et al., 2021).

Barnevernets håndtering av lavinntektsproblematikk

En ny studie om hvordan barnevernet jobber med lavinntektsproblematikk (Kojan & Storhaug, 2021), viser at barn fra familier med lav sosioøkonomisk status er overrepresentert i barnevernet, men at de ofte ikke får den hjelpen de trenger. Rapporten viser at det er store variasjoner mellom ulike kommuner i hvordan lavinntektsfamilier følges opp av barnevernet. Forskerne påpeker at det er behov for en helhetlig tilnærming ved bruk av hjelpetiltak hvor man vurderer sosioøkonomiske forhold som kan påvirke omsorgsmiljøet. Det anbefales videre forskning om virkning av tiltak for ulike sosioøkonomiske grupper og evaluering av lokale modeller for å følge opp målgruppen. Se også omtale av denne rapporten i kapittelet om hjelpetiltak i det kommunale barnevernet.

Fritidsaktiviteter og fritidskort

Lett tilgjengelige og gode arenaer for fritidsaktiviteter som gir rom for utfoldelse, samvær og vennskap, er viktig for å ha gode oppvekstvilkår. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har i tilknytning til sitt prosjekt om inkludering av barn og unge i frivilligheten publisert en undersøkelse av sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Den viser klare økonomiske og sosiale forskjeller når det gjelder hvor mye ungdom deltar i organiserte fritidsaktiviteter, og forskjellene har fortsatt å øke noe de siste årene (Jacobsen et al., 2021). Forskjellene er særlig tydelige når det gjelder idrett og kulturaktiviteter. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor vil i 2022 videreføre sitt prosjekt knyttet til inkludering av barn og unge i frivilligheten (finansiert av bl.a. Kulturdepartementet). Dette gjelder også for et oppdrag som de utfører for Bufdir, en følgeevaluering av prøveprosjektet med fritidskort. Prosjektet, som pågår i 24 kommuner, avsluttes sommeren 2022, og forskerne skal blant annet identifisere elementer av arbeidet som kan videreføres i kommunenes arbeid for inkludering og deltakelse blant barn og unge.

Bostedsløse barnefamilier

Barnefamilier har blitt mer sentrale i boligsosialt arbeid de senere årene. En særlig utsatt gruppe er bostedsløse barnefamilier. Bufdir bidrar i arbeidet med en kartleggingsserie av bostedsløse i Norge, som Husbanken er oppdragsgiver for. Den siste rapporten (Dyb & Zeiner, 2021) viser at det er få bostedsløse barnefamilier i Norge, og at antallet har sunket gradvis de siste ti årene. 112 foreldre i bostedsløse familier i 2020 har til sammen 142 barn, og 32 prosent er bostedsløse sammen med barna sine. De fleste er kvinner og oppholder seg i storbyene. En av fire har arbeidsrelatert inntekt i 2020, men den største gruppen av inntektskilder er sosialhjelp. 42 prosent av bostedsløse barnefamilier oppholder seg på et krisesenter for personer utsatt for vold og overgrep.

Psykiske lidelser

En ny studie fra Folkehelseinstituttet viser at barn av foreldre med lav inntekt har mye større risiko for psykiske lidelser enn andre (Kinge et al., 2021). Forskerne fant at diagnosen ADHD bidro mest til ulikhetene i psykiske lidelser blant barn og unge, etterfulgt av angst og depresjon. Forskerne konkluderer ikke med en direkte årsaksforklaring mellom lav inntekt og psykiske lidelser, siden lavinntektsfamilier ofte har andre utfordringer samtidig.

Kunnskapsbehov

Samarbeidsstrategien for barn og ungdom i lavinntektsfamilier presenterer noen kunnskapsbehov på lavinntektsfeltet og lanserer mulige forskningsprosjekt i tiltak 56: *Mer kunnskap om oppvekst i lavinntekt og hva som faktisk hjelper*. Noen av forslagene er:

- forskning om sammenhengen mellom barns deltakelse og sosial mobilitet
- undersøkelse som sammenligner erfaringene til barn med og uten innvandrerbakgrunn
- forskning om ungdomsliv i lavinntekt
- forskning om hvordan skolen og andre relevante tjenestetilbud til ungdom kan iverksette virksomme lavterskeltiltak

Som det siste forslaget over viser til, kan det være behov for å løfte lavinntektsperspektivet innenfor forskning knyttet til spesifikke sektorer og tjenester. For Bufdir er det relevant å følge opp foreliggende forskning på barnevernets håndtering av lavinntekt. Denne anbefaler videre forskning på virkningen av tiltak for ulike sosioøkonomiske grupper, og at vi evaluerer lokale modeller for å følge opp målgruppen.

På fritidsfeltet peker foreliggende forskning på flere kunnskapsbehov, herunder kjønnsdimensjonen i deltakelse. Hvor blir jentene av? Går de på treningsstudio i stedet for å drive med organisert idrett, eller bruker de fritiden på andre aktiviteter? Det er også behov for forskning som ser på kjønn i kombinasjon med innvandrerbakgrunn. Foreliggende forskning fokuserer i hovedsak på idrettsaktiviteter, og det etterlyses forskning på andre typer aktiviteter, herunder kulturaktiviteter og aktiviteter som ikke er voksenstyrte.

3.1.5 Vold og overgrep i nære relasjoner

Forekomst av vold og overgrep

For å jobbe målrettet med forebyggende arbeid mot vold og overgrep og videreutvikle hjelpetiltak er det nødvendig med oppdatert kunnskap om forekomsten av dette. En nasjonalt representativ omfangsundersøkelse fra NKVTS viser at omkring én av fem ungdommer har opplevd fysisk vold fra foreldre minst en gang i løpet av oppveksten, og like mange har opplevd psykisk vold (Hafstad & Augusti, 2019). De fleste utsatte har altså opplevd flere typer vold. Jenter er generelt mer utsatt enn gutter. Noen grupper barn har en særlig risiko, som barn i familier med dårlig økonomi, barn med foreldre som har utfordringer knyttet til rus, psykisk sykdom eller kriminalitet, barn med funksjonsnedsettelse og barn med minoritetsbakgrunn. Resultatene samstemmer langt på vei med tidligere studier av forekomst (f.eks. Mossige & Stefansen, 2016; Myhre et al., 2015). NKVTS' studie er gjentatt både i 2020 og 2021, for å se på eventuelle endringer under covid-19-pandemien. Se også kapittelet om konsekvenser av covid-19-pandemien.

De siste årene er det kommet mer kunnskap om forekomst av negativ sosial kontroll. NKVTS har sett på ulike former for restriksjoner fra foreldre (Hafstad & Augusti, 2019). Et stort flertall av ungdommene opplever at de selv i stor grad får bestemme over livet sitt. En liten andel opplever at de ikke fritt bestemmer over forhold som vennerelasjoner, fritidsinteresser og utdanning, klart flere blant unge med foreldre født utenfor Europa. Det er to forhold som skiller seg ut: sju prosent av de unge oppgir at de må ha med seg foreldre eller eldre søsken på fritidsaktiviteter, og at de

ikke fritt kan velge selv om de vil ha kjæreste. Over én av fire jenter med minst én forelder født utenfor Europa oppgir at de ikke selv kan velge om de vil ha kjæreste. En kvantitativ studie blant ungdom i Oslo og Akershus viser at graden av foreldrerestriksjoner er nært knyttet til foreldrenes kulturelle orientering og grad av religiøsitet. Når unge rapporterer om foreldrerestriksjoner, er det også forbundet med lavere deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, høyere sannsynlighet for å rapportere om psykiske plager og lav selvtillit. Ungdom som er født i Norge, er mindre utsatt for foreldrerestriksjoner enn ungdom som selv har innvandret, og graden av foreldrerestriksjoner avtar markant i takt med økt botid hos foreldrene (Friberg & Bjørnset, 2019). En ny, nasjonal kartlegging fra 2021 viser at negativ sosial kontroll rammer relativt få, men at noen grupper er mer utsatt. Dette gjelder for eksempel unge med innvandrerbakgrunn og unge med foreldre som mener at religion er viktig, uavhengig av innvandrerbakgrunn (Proba samfunnsanalyse, 2021b). Basert på data fra Ung i Oslo-studien 2018 har Smette, Hyggen og Bredal (2021) undersøkt omfanget av ulike former for foreldrerestriksjoner og hvordan disse varierer med minoritetsstatus, kjønn og alder, samt hvilke faktorer som kan bidra til å forklare forskjellene. Et av studiens bidrag er å vise at andelen minoritetsjenter som opplever restriksjoner, reduseres lite ved myndighetsalder.

NKVTS gjennomførte i 2014 den første nasjonale forekomststudien blant voksne om vold og voldtekt (Thoresen & Hjemdal, 2014). Studien viste at én av ti kvinner hadde opplevd voldtekt i løpet av livet, og for omtrent halvparten var dette før de fylte 18 år. En tredel av kvinnene og en tiendedel av mennene hadde opplevd noen form for seksuelt overgrep i løpet av livet. Omtrent 15 prosent av både kvinner og menn hadde opplevd mindre alvorlig vold fra partner, mens 8 prosent av kvinnene og 2 prosent av mennene hadde opplevd alvorlig vold fra partner. Det gjennomføres nå en oppfølgingsstudie for å undersøke eventuelle endringer over tid. Her vil også vold mot kjæledyr (og trusler om dette) inngå.

Selv om vi vet ganske mye om forekomst av vold, er det fortsatt en del kunnskap vi mangler. Dette gjelder for eksempel forekomst i marginaliserte grupper, sammen med forekomst av typer vold som æresrelatert vold og tvangsekteskap i tillegg til negativ sosial kontroll i tros- og livssynssamfunn. Bufdir starter i 2022 opp en større studie som blant annet skal se på negativ sosial kontroll i tros- og livssynssamfunn.

Kunnskapsbehov

Som en del av arbeidet med *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)* har Bufdir i samarbeid med relevante direktorater identifisert prioriterte forskningsbehov på voldsfeltet på tvers av sektorer. Prioriteringene tar utgangspunkt blant annet i en kartlegging ved FHI av norsk forskning om forebyggende tiltak og hjelpetiltak mot vold og overgrep (Hestevik et al., 2020). FHI fant at det var få studier om effekter av tiltak, om tiltak for utøvere av vold og om kompetansehevende tiltak. FHI fant også få studier av tiltak mot vold for voksne og barn med funksjonsnedsettelse eller særskilte omsorgsbehov, mot vold knyttet til seksuell legning/kjønnsidentitet, for eldre utsatt for vold og mot vold knyttet til rus og psykiske lidelser. Direktoratene identifiserte også konkrete kunnskapsbehov i sektorene.

Arbeidet resulterte i konkrete anbefalinger for prioriteringer i videre forskning på feltet:⁵

- mer forskning på hva som kan være virksomme tiltak for å forebygge vold og overgrep og for å gi god hjelp til berørte
- mer forskning på virkninger/effekter av tiltak
- mer forskning på implementering av tiltak
- mer forskning på hvordan tjenestene best mulig kan samarbeide i voldsarbeidet
- mer forskning på brukernes erfaringer med tiltakene
- mer praksisnær forskning
- oppdatert forskning om forekomst

I prioriteringen av nye forskningsprosjekter på voldsfeltet har Bufdir vektlagt disse anbefalingene. Anbefalingene har også vært et viktig kunnskapsgrunnlag for direktoratets innspill til nye handlingsplaner på voldsfeltet.

Tiltak mot æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Bufdir er ansvarlig for mentorordningen, hvor flere frivillige organisasjoner deltar med tiltak for unge utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold. Tiltakene skal bidra til at utsatte får hjelp og støtte til en selvstendig tilværelse. Fafo har nylig evaluert ordningen på oppdrag fra IMDi (Bråten & Lillevik, 2021). Et viktig funn er at tiltakene i regi av frivillige sektor bidrar til å gi de unge som bryter med familien, noe annet enn det profesjonelle hjelpere kan gi. Samtidig krever tiltakene et profesjonelt organisasjonsapparat rundt de frivillige, for å sikre faglighet, oppfølging, kvalitet, sikkerhet og kontinuitet i tilbudet.

Fafos studie gir videre en rekke anbefalinger for tilbudet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold generelt. Dette gjelder blant annet å evaluere bo- og støttetilbudet for personer over 18 år, som Bufdir gir tilskudd til utvalgte kommuner for å drifte. Bufdir har imidlertid allerede startet opp en slik evaluering, som er planlagt ferdig ved utløpet av 2022. Resultatene vil danne grunnlag for videreutviklingen av tilbudet.

Kommunenes krisesentertilbud

Alle kommuner har plikt til å sørge for et krisesentertilbud. Krisesentrene gir beskyttelse, råd og veiledning til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold i nære relasjoner. Sentrene gir også oppfølging i en reetableringsfase og har dessuten døgnåpent telefontilbud og dagtilbud/samtaletilbud. I løpet av 2020 bodde 1668 voksne og 1258 barn på krisesenter, mens 2212 personer benyttet dagtilbudet/samtaletilbudet (Bufdir, u.å.-d). Bufdir har tidligere finansiert en kunnskapsoversikt over kommunenes krisesentertilbud, inkludert en studie av krisesentrenes implementering av krisesenterloven (Bliksvær et al., 2019). Kunnskapsoversikten og studien påpeker både positive og utfordrende sider ved tilbudet, i tillegg til stor variasjon mellom regionene. I 2020 igangsatte Bufdir en studie om

- hvordan kommunene jobber med implementeringen av krisesenterloven
- hvilken oppfølging brukere får fra ulike tjenester i reetableringsfasen

⁵ Oversendt Barne- og familiedepartementet 15. oktober 2020.

- brukererfaringer, med hovedvekt på oppfølgings- og reetableringsfasen

Studien skal gi anbefalinger for videreutvikling av krisesentertilbudet og se nærmere på samarbeidet mellom helse- og omsorgstjenestene og krisesentertilbudet. Prosjektrapporten vil foreligge i 2022. Forskningsprosjektet dekker ikke alle kunnskapsbehovene på feltet. Det vil være nyttig å få mer kunnskap om foreldrestøttende tiltak på krisesenter og om hvilke konsekvenser det har for barn å miste tilhørighet til nærmiljøet og den andre forelderen. Videre forberedes en følgeevaluering av forsøk med felles krisesentertilbud uavhengig av kjønn, ved Romerike krisesenter IKS. Dette vil gi mer kunnskap om krisesenterlovens bestemmelse om fysisk adskilte botilbud for kvinner og menn. Nasjonalt samisk kompetansesenter for kommunalt og statlig barnevern, familievern og krisesenter (NASAK) vil etableres i 2022. Bufdir skal starte opp en følgeevaluering av hvordan NASAK realiserer mandatet om å øke kvaliteten på tjenestetilbudet til samisk befolkning og gi likeverdige tjenester, inkludert i kommunenes krisesentertilbud.

NORCE Norwegian Research Centre AS skal i gang med studien *Bruk av krisesentre under covid-19-pandemien – KRICO*. Prosjektet skal sammenligne bruk av krisesentre i en normal situasjon og i en pandemisituasjon. Dataene som skal brukes i prosjektet, er allerede samlet inn i regi av Bufdir og er gjort tilgjengelig for prosjektet. Dataene som Bufdir registrerer, har som formål å kartlegge aktivitet og tilbud på krisesentrene for å kunne videreutvikle tilbudet, og å legge grunnlag for forskning og kunnskapsutvikling. Planlagt ferdigstilling er 1. juli 2023.

NKVTS utarbeidet i 2021 rapporten *Kommunenes helhetlige arbeid med vold mot kvinner og vold i nære relasjoner* (Sandmo et al., 2021). Studien viser at kommunene fremdeles i stor grad er avhengig av krisesentrene som pådrivere i arbeidet mot vold i nære relasjoner. Ofte oppfattes krisesenterloven som mer styrende for krisesentrene enn kommunene. Som i tidligere studier bekreftes det at kommunene jobber for lite med og har for få tiltak rettet mot voldsutsatte som er i reetableringsfasen etter oppholdet på et krisesenter. Studien påpeker også at ikke alle de utsatte gruppene får et helhetlig og likeverdig tilbud. Det gjelder spesielt voldsutsatte menn og utsatte med rusavhengighet, psykiske problemer eller medfødte eller ervervede funksjonsutfordringer samt utsatte i ulike minoritetsgrupper. Grupper med ulike typer tilleggsutfordringer har vanskeligere for å få tilgang til helhetlige og individualiserte tjenester.

Sentre mot incest og seksuelle overgrep (SMISO/Nok.)

Det er 21 Sentre mot incest og seksuelle overgrep (SMISO/Nok.) i Norge. Sentrene er et lavterskeltilbud til utsatte for incest og seksuelle overgrep og deres pårørende, og er et eget tiltak og supplement til de ordinære offentlige hjelpetjenestene (Bufdir, u.å.-f). I 2017 ble det publisert en evaluering av arbeidet ved sentrene mot incest og seksuelle overgrep (Smette et al., 2017). En av de viktigste konklusjonene er at dette er et viktig tilbud. Hjelpen de utsatte får, gir ikke andre steder, og brukerne verdsetter at det finnes et eget sted for de som er utsatt for incest og seksuelle overgrep. Det er særlig to viktige brukergrupper ved sentrene: 1) brukere som er utsatt for alvorlige krenkelser i ung alder, og som har store utfordringer, hvor senteret gir sosial omgang og tilhørighet, og 2) brukere/pårørende som har opplevd mer enkeltstående krenkelser, og som hovedsakelig benytter samtaletilbudet. NOVA peker i evalueringen på at det er behov for mer kunnskap om sentrenes rolle i et større tiltakslandskap (Smette et al., 2017). Sentrene finansieres gjennom kommunalt og statlig driftstilskudd, som blir forvaltet av Bufdir. I 2020 ble alternative

modeller for finansiering av sentrene utredet (Oslo Economics, 2020a). Bufdir vurderer nå hvilke temaer vi trenger kunnskap om som grunnlag for videreutvikling av tilbudet.

Barnevern og familievern

Vold og overgrep er en viktig årsak til at mange barn og familier kommer i kontakt med barnevernet, og mange barn og unge under barnevernets omsorg har hatt slike erfaringer (Kojan et al., 2020; Statistisk sentralbyrå, 2020b). Til tross for dette har det vært relativt lite forskning på hvordan barnevernet arbeider med denne type problematikk. Vold har også blitt et viktigere tema for familievern de senere årene (Rosten et al., 2020). Kunnskapsutvikling og kunnskapsbehov som gjelder familievern og barnevernets arbeid med vold i nære relasjoner, omtales nærmere i kapitlene om familievern og barnevern.

3.1.6 Adopsjon

Tall fra SSB viser at antallet utenlandsadopsjoner har gått kraftig ned de siste tjue årene, fra rundt 700 på begynnelsen av 2000-tallet til rundt 100 de siste årene. Tallet på stebarnsadopsjoner har stort sett ligget mellom 150 og 200 adopsjoner i året. De senere årene har det vært rundt 50 fosterbarnsadopsjoner per år (Statistisk sentralbyrå, 2021a).

Det å være adoptivforeldre stiller store krav til kapasitet og omsorgsevne. Bufdir så derfor behov for en vurdering av kriteriene som i dag brukes når adopsjonssøkere vurderes, og satte ut et oppdrag om dette. Som grunnlag for vurderingene laget FHI en litteraturgjennomgang om hvilke egenskaper ved adoptivforeldre som har betydning for adoptivbarnas helse og utvikling (Bårdstu et al., 2021). FHI undersøkte også hvordan andre nordiske land vurderer adopsjonssøkere, og gjennomførte en spørreundersøkelse blant adoptivforeldre i Norge. Rapporten slår fast at det er støtte i forskningslitteraturen for de vurderingsindikatorene som Bufetat legger vekt på når adoptivsøkere vurderes (Torgersen et al., 2021). FHI ble også bedt om å kartlegge behov for veiledning og støtte etter en adopsjon. Bufdir var særlig opptatt av å få kunnskap om hvorvidt adoptivfamilier har et «adopsjonsspesifikt» behov som fordrer et tilrettelagt tilbud utover det tilbudet som finnes i det ordinære hjelpeapparatet. Rapporten viser at mange adopterte og familiene deres har et stort behov for oppfølging etter adopsjonen. Rapporten har vært et viktig grunnlag for Bufdirs utredning av hvilke etteradopsjonstiltak som etter direktoratets vurdering er best egnet for denne målgruppen (Bufdir, 2021b).

Se også omtalen av en rapport om rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge i kapittelet om likestilling.

Når det gjelder adopsjon som barnevernstiltak, viser en litteraturgjennomgang at adopsjon fører til bedre levekår for barna, sammenlignet med barn som vokser opp i fosterhjem eller på institusjon (Helland & Skivenes, 2019). I den samme rapporten utførte forskerne en omfattende studie av blant annet beslutningsgrunnlag og praksis for adopsjonssaker i barnevernet, og hvilke vurderinger som virker inn på avgjørelsene. Forskerne peker på at det er lite forskningskunnskap om hva som er de sentrale faktorer for at beslutningstakere fremmer sak om adopsjon eller ikke i barnevernet. Videre mente forskerne at det mangler kunnskap om barnas og fosterforeldrenes erfaringer.

Kunnskapsbehov

Når tiltakene i etteradopsjonstilbudet til de adopterte og familiene deres har vært i gang noen år, vil det være behov for å evaluere dem. Det er også behov for å utvikle mer kunnskap om adopsjon som barnevernstiltak.

3.2 Barnevernet

I dette kapittelet vil vi først beskrive forskningskunnskap knyttet til hovedområdene hjelpetiltak i det kommunale barnevernet, fosterhjem og barnevernsinstitusjoner. Hovedvekten av Bufdirs forskningsportefølje kan plasseres innenfor disse kategoriene. Deretter vil vi presentere en del barnevernsrelatert forskning som går på tvers av eller ikke faller innenfor noen av disse hovedområdene. Det er på barnevernsfeltet Bufdir disponerer mest forskningsmidler (jf. kapittel 4.1.1).

3.2.1 Hjelpetiltak i det kommunale barnevernet

Omfang

I løpet av 2020 mottok om lag 53 000 barn og unge barnevernstiltak, hvorav 43 000 mottok hjelpetiltak. De aller fleste fikk hjelpetiltak mens de bodde hjemme, mens omtrent en femtedel av barna bodde utenfor hjemmet gjennom frivillige plasseringer (Statistisk sentralbyrå, 2021b). Hjelpetiltak kan gis til familier med barn og ungdom i alderen 0–25 år. Målgruppen for barnevernets hjelpetiltak er mangfoldig, og det er stor spredning når det gjelder problembelastning og behov.

Til tross for at barnevernets hjelpetiltak er kostbare, anslås det at tiltakene har store samfunnsøkonomiske gevinster (Oslo Economics, 2017). Hjelpetiltak kan forebygge utenforskap og behovet for mer kostbare tiltak senere i barnets liv. Oslo Economics analyse viser at kunnskapsbaserte og spesialiserte hjelpetiltak har bedre effekt og er mindre kostbare enn alternative tiltak, slik som institusjonsopphold (Oslo Economics, 2017).

Hjelpetiltak

De mest brukte hjelpetiltakene i det kommunale barnevernet er råd og veiledning, besøkshjem for barn, økonomisk hjelp til familien og deltakelse i ansvarsgruppe/samarbeidsteam. I tillegg gis støttekontakt, barnehage og SFO/AKS, fritidsaktiviteter, miljøarbeider, ulike former for foreldreveiledning, tilsyn med mer (Statistisk sentralbyrå, 2021b). Det er stor variasjon mellom kommunene i hva de tilbyr av hjelpetiltak, og innholdet i disse. Det er også variasjon i hvilke tiltak som tilbys for de ulike aldersgruppene.

Den første omfattende studien av barnevernets hjelpetiltak i norsk kontekst pekte på at det var lite forskning om hjelpetiltakene som brukes i barnevernet, til tross for det store omfanget (Christiansen et al., 2015). Studien fremhever behovet for mer systematisert kunnskap om virkningen av ulike typer hjelpetiltak – særlig om elementer og strukturer som er virksomme på tvers av ulike hjelpeprogrammer og tiltak (Christiansen, 2015).

En rapport fra Helsetilsynet i 2019 (Statens helsetilsyn, 2019) viste videre at hjelpetiltakene ofte verken er omfattende eller intensive nok. Mange av familiene har utfordringer på en rekke områder, og få av hjelpetiltakene er tilpasset barnets og foreldrenes situasjon og de utfordringene de har. Videre fremgår det at saksdokumentene ikke synliggjør hvordan hjelpetiltakene faktisk er utført, og at barna i liten grad er involvert i planleggingen, gjennomføringen og evalueringen av tiltakene.

For å følge opp disse funnene har Bufdir bestilt et forskningsprosjekt om virkningen av hjelpetiltak i barnevernet, som skal evaluere tiltakene besøkshjem, støttekontakt, nettverksmobiliserende tiltak, tiltak rettet mot familier med minoritetsbakgrunn, *Circle of Security – Parenting (COS-P)* og pålegg om hjelpetiltak. Bufdir mottok i 2021 en delrapport i prosjektet. Studien viser at det pålegges flest tiltak rettet mot å hjelpe foreldrene til å gi barnet bedre omsorg (omsorgsendrende tiltak) og mot å kontrollere at barnet ikke utsettes for omsorgssvikt (kontrolltiltak). Begrunnelsene er i hovedsak stor bekymring for barnet, behov for å sikre en tilfredsstillende omsorgssituasjon og at tiltaket er til barnets beste. Mange av foreldrene har selv barnevernsbakgrunn, og få av sakene retter seg mot ungdom. Studien viser at ansatte er usikre på om pålagt hjelp vil fungere, og at det er en viss skepsis i tjenestene til å pålegge hjelpetiltak. Funnene tyder på at barnevernstjenesten i mange saker ikke har sett helheten i tiltaksarbeidet, og at det iverksettes tiltak som kun dekker deler av utfordringsbildet i familien. Forskerne peker på behov for ytterligere kunnskap om virkning av og erfaringer med de pålagte hjelpetiltakene (Paulsen et al., 2021). Sluttrapport fra prosjektet ventes i 2023.

Bufdir har i 2021 mottatt et notat fra FHI, *Hjelpetiltak for familier med barn 0–6 år ved bekymring for omsorgssvikt: Vurdering og innhold i åtte systematiske oversikter*. Dette notatet inneholdt flere relevante systematiske oversikter av god kvalitet, og det har blitt benyttet i et av Bufdirs retningslinjearbeider som omhandler hjelpetiltak for familier med barn 0–6 år.

Spesialiserte hjelpetiltak

Enkelte av hjelpetiltakene som brukes i barnevernet, har blitt forsket mye på, se for eksempel *Ungsinn*. Flere av tiltakene det er forsket mest på, er rettet inn mot barn og unge med atferdsvansker, såkalte spesialiserte hjelpetiltak. Statistikken viser at programbaserte spesialiserte hjelpetiltak som *Parent management training Oregon (PMTO)*, *Funksjonell familieterapi (FFT)* og *Multisystemisk terapi (MST)* brukes i liten grad, sammenlignet med de andre tiltakstypene (Statistisk sentralbyrå, 2020a).

Bufdir har satt i gang et forskningsprosjekt som ser på de spesialiserte hjelpetiltakene som tilbys i statlig barnevern. Målet er å vurdere virkningen av tiltakene og hvordan barn og unge medvirker. Dette gjelder PMTO, FFT, MST og MST-FIT (*Multisystemic Therapy: Family Integrated Transitions*).

En forskningsstudie fra 2021 utforsker undergrupper av unge med alvorlige problemer som mottar MST i Norge, og effekten av behandlingen i form av endelige MST-utfall (f.eks. å bo hjemme, avstå fra vold osv.). Studien indikerer at ungdommene som deltok, fikk en høy og vedvarende forbedring av problembelastningen. Den indikerer også at det bør gjøres flere studier av hvordan MST treffer ulike undergrupper av ungdom, slik at tiltaket bedre kan rettes mot ulike behov (Keles et al., 2021).

Et annet pågående forskningsprosjekt bruker registerdata for å undersøke hvordan det på lang sikt går med barn og unge som har mottatt ulike former for tiltak, og for å belyse mulige virkninger av tiltakene (se omtale av prosjektet *Barn, unge og familier i barnevernet - en longitudinell registerstudie* i kapittelet Annen forskning på barnevernet). Første rapport fra prosjektet kom i 2021 (Drange et al., 2021). Den inneholdt beskrivende analyser av barnevernets tiltak og kjennetegn ved familiene som mottar tiltakene.

I 2021 fikk fem MST-team i Bufetat opplæring i behandlingstiltaket MST-PSB (problematiske seksuell atferd). MST-PSB er en behandling rettet mot barn og unge fra 10 til 18 år med bekymringsfull seksuell atferd. Bufdir vil gjennomføre en følgeevaluering av utprøvingen, hvor formålet er å få kunnskap om hvilke erfaringer ansatte og brukere har med tilbudet. Kunnskap om hvordan den helhetlige og familiebaserte tilnærmingen i MST har blitt anvendt og tilpasset tematikken, vil kunne styrke tjenestetilbudet til barn med seksuell atferdsproblematikk og være en del av kunnskapsgrunnlaget på feltet.

Barnevernets arbeid med vold og overgrep

Vold og overgrep er en utfordring for flere av familiene som mottar hjelpetiltak (Statistisk sentralbyrå, 2020b; Kojan et al., 2020). Bufdir har derfor satt i gang et forskningsprosjekt om barnevernstjenestenes arbeid med vold. Sluttrapport vil foreligge i løpet av 2022. En delrapport om hvordan barnevernstjenesten ivaretok arbeidet med vold og overgrep under den første fasen av koronapandemien, ble nylig publisert (Tveito, 2021). Studien viser at tjenestene var proaktive. Den første tiden ble det gjort et betydelig planarbeid for å ivareta driften. Det ble gjort risiko- og sårbarhetsanalyser av saksporteføljen for å avklare hvilke familier som måtte prioriteres i en tid med redusert drift. Noen tjenester mottok ikke meldinger om vold og overgrep i perioden fra 12. mars 2020 og frem til intervju tidspunktet. Andre opplevde at meldingene de mottok nå, i større grad handlet om vold, noe lederne så i direkte sammenheng med at familier ble mer isolerte som følge av den generelle nedstengningen. Saker om vold og overgrep ble gjennomgående prioritert og fikk, slik lederne så det, tettere og raskere oppfølging enn i en normalsituasjon. For å imøtekomme smittevernreglene ble samtaler med familier gjennomført digitalt eller utendørs. Forskerne konkluderer med at mange av de grepene tjenestene gjorde, også kan være relevante for tjenestene generelt sett.

I 2021 ble det gjennomført en pilotstudie av tiltaket MST-CAN (Child Abuse and Neglect) i Norge. Dette er et evidensbasert behandlingstiltak for familier der det forekommer vold og/eller omsorgssvikt mot ett eller flere av barna. MST-CAN er en tilpasning av standard MST og ble implementert i Norge av Bærum barnevernstjeneste i samarbeid med Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU). Studien viser at MST-teamene overholdt metodekravene, og at tiltaket har positive virkninger i form av at både foreldres og barns psykologiske og psykososiale problemer ble bedre (Thuve et al., 2021).

Ettervern

Det har de senere årene vært en del oppmerksomhet omkring ettervern, altså hjelpetiltak for ungdom over 18 år. Forskning viser at unge voksne med barnevernserfaring ofte trenger hjelp over lengre tid for å mestre overgangen til voksenlivet (Paulsen, 2017). Fra og med 2021 er aldersgrensen for ettervernstiltak hevet fra 23 til 25 år. Forskning tyder på at ettervernstilbudet

bør styrkes gjennom ulike typer hjelpetiltak og gjennom bedre strukturer rundt ettervernstilbudet i barnevernstjenestene (Paulsen et al., 2020).

I noen kommuner i Norge er det etablert egne tiltak for ettervern for barn som flytter ut av institusjon, og familiene deres, slik som MST-FIT. Som en del av et doktorgradsprosjekt tilknyttet RBUP Øst og Sør har det blitt gjennomført en kunnskapsoversikt om etterverntiltak for barn som flytter fra institusjon (Kvamme et al., 2021). Slike etterverntiltak har til hensikt å støtte familiene når de tilbakeføres til nærmiljøet, og å unngå tilbakefall til de utfordringene som medvirket til plasseringen i første omgang. Kunnskapsoversikten konkluderer med at det er hull i kunnskapen om hva som fungerer av ettervern, og for hvem, og den peker på behov for videre kunnskapsutvikling på dette området.

Grunnmodell for hjelpetiltak

Bufdir arbeider for tiden med en *grunnmodell for hjelpetiltak*, som skal bidra til å styrke kvaliteten, forutsigbarheten og likeverdigheten i barnevernets hjelpetiltaksarbeid. Tidligere forskning har vært et viktig grunnlag for arbeidet. Nå samarbeider flere av kompetansesentrene på barnevernsfeltet, ti utvalgte barnevernstjenester og en rekke brukermedvirkere om å utvikle grunnmodellen. Utviklingsarbeidet skal bidra til mer kunnskapsbasert praksis i hjelpetiltaksarbeidet. Det arbeides med et hjelpetiltaksforløp inkludert familieveiledning for familier med barn 4–12 år, og et hjelpetiltaksforløp for ungdom 16–25 år (ettervern). Vi har igangsatt en ekstern følgeforskning som vil vurdere nytten og gi anbefalinger for videre arbeid. Vi venter rapporten i slutten av 2022.

Kunnskapsbehov

For at barn og familier skal få riktig hjelp til rett tid, er det behov for mer forskning som ser på god praksis i barnevernstjenestene. Samarbeid mellom forskere og praksisfeltet, inkludert brukere, er sentralt for å lykkes. Det er behov for oppmerksomhet rundt hvordan kunnskap blir tatt i bruk i tjenestene. Likeledes om tjenestene har tilgang på kunnskapsbaserte tiltak som svarer ut behovene til barna, ungdommene eller familiene, enten i egen regi eller i samarbeid med andre. For mange barn og familier i barnevernet vil det være behov for til dels omfattende hjelp fra barnevernet over tid, samt hjelp fra flere tjenester. Kunnskapsutvikling for å styrke dette arbeidet vil være nyttig.

3.2.2 Fosterhjem

Omfang

Ved utgangen av 2020 var 10 558 barn og unge plassert i fosterhjem. 8 913 av disse var barn under 18 år. Fosterhjem er det klart mest brukte plasseringstiltaket, og hele 84 prosent av barna under 18 år som var plassert utenfor hjemmet ved utgangen av 2020, var i et fosterhjem. Av barn og unge som bor i fosterhjem, bor 31 prosent i fosterhjem i familie eller nære nettverk, 64 prosent i fosterhjem utenom familie eller nære nettverk og 5 prosent i statlige familiehjem (Statistisk sentralbyrå, 2021b).

I Norge har fosterhjem lenge vært det foretrukne plasseringsalternativet for barn som ikke kan bo hjemme, både fordi forskning tyder på at det går bedre med barna som vokser opp i fosterhjem sammenlignet med andre plasseringstiltak, og fordi institusjonsplasseringer er svært

kostnadskrevende (Kjelsaas et al., 2020). Det kan imidlertid være vanskelig å finne egnede fosterhjem, og det gjennomføres derfor en del tiltak for å rekruttere flere fosterhjem. Det finnes noe forskningsbasert kunnskap om rekruttering av fosterhjem (Hustad et al., 2016, Hustad, 2017).

Forskning på fosterhjemsfeltet

Fosterhjemsfeltet er et ungt forskningsfelt, og fosterhjem har i liten grad vært forsket på sammenlignet med andre tiltaksområder innen velferdstjenestene. Utfordringene på fosterhjemsområdet er beskrevet i stortingsmeldingen *Trygghet og omsorg – Fosterhjem til barns beste* (Meld. St. 17 (2015–2016)), i utredningen *Trygge rammer for fosterhjem* (NOU 2018: 18) og i Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven*.

Fosterhjemsutvalget fikk gjennomført to eksterne utredninger til arbeidet med NOU 2018: 18: om årsaker til ustabilitet i fosterhjem og hva som kan bøte på dette (Falch-Eriksen, 2018b), og om hva kommunene tilbyr sine fosterhjem (Ekhaugen et al., 2018). NOU 2018: 18 trekker frem utilsiktede flyttinger som en utfordring, og pekte på at det var manglende kunnskap om omfang og årsak til slike brudd. Det finnes ingen systematisk registrering av utilsiktede flyttinger per i dag og dermed ingen offisiell statistikk, men undersøkelsene til Kjelsaas et al. (2020) tyder på at opp mot halvparten av fosterhjems plasseringene ender med brudd.

Bufdir har i samarbeid med SSB utviklet ny statistikk over barn i fosterhjem som flytter. Denne viser at halvparten av barna i fosterhjem i 2019 og 2020 hadde flyttet minst én gang *etter* at de flyttet i fosterhjem for første gang. Denne statistikken viser også at blant de som har minst én flytting, flytter disse barna i snitt 1,6 ganger det første året de bor i fosterhjem (Statistisk sentralbyrå, u.å.-b). Dette kan også forklares med at små barn oftest først flytter til et midlertidig beredskapshjem, for så å flytte til et mer permanent fosterhjem. Denne nye tabellen er den første offisielle statistikken om barn i fosterhjem som flytter, og ved hjelp av denne kan vi følge med på utviklingen over tid. Utilsiktede brudd kan ha en rekke negative konsekvenser både for barnet, fosterforeldrene og også for barnets foreldre.

I tillegg har det negative konsekvenser for samfunnet, blant annet fordi det kan føre til tap av fosterhjem (Kjelsaas et al., 2020). For å kunne utvikle offisiell statistikk over årsaker til brudd og flyttinger utviklet derfor Bufdir i 2021 i samarbeid med kommunale barnevernstjenester nye koder for å registrere årsaker til flytting av barn i fosterhjem og institusjon. Disse kategoriene ble implementert i (det kommunale) barnevernets fagsystemer fra og med 2022, og SSB publiserer denne statistikken for første gang i juni 2023.

En annen kunnskapssammenstilling (Kaasbøll et al., 2018a) handlet om hvordan man kan matche fosterbarn og fosterforeldre. Den viste at det fantes få studier om verktøy for å kartlegge og matche fosterbarn og fosterforeldre, men at det finnes en del kunnskap om erfaringer, perspektiver, relasjoner og fenomener som er knyttet til kartlegging av fosterbarn og fosterhjem.

Som oppfølging av fosterhjemsmeldingen (Meld. St. 17 (2015–2016)) satte Bufdir i gang flere prosjekter som samlet har gitt nyttig kunnskap for videre tiltaks- og kvalitetsutvikling. Ett prosjekt var *Best egnede tiltak når barn og unge skal bo utenfor foreldrehjemmet*. Temaet for den første delrapporten fra prosjektet var oppfølging av fosterbarn og fosterhjem, siden mangelfull

oppfølging kan være en årsak til brudd. Forskerne søkte etter forskning på modeller for oppfølging av fosterfamilier, og i tillegg gjennomførte de egne undersøkelser (Backe-Hansen et al., 2019).

Det andre delprosjektet handler om uønsket deling av søskenflokker når barn må flyttes ut av foreldrehjemmet (Ellingsen et al., 2019), mens det siste handler om hvordan man kan finne best egnede barnevernstiltak for barn og unge som skal bo utenfor hjemmet (Kjelsaas et al., 2020). Også disse delprosjektene både gjennomgår tidligere forskning og samler inn data selv. Rapporten viser blant annet at barnevernstjenesten må vektlegge ulike hensyn når valget står mellom plassering i fosterhjem og i institusjon, og de foreslår en sjekkliste som kan benyttes for å velge best egnet plasseringstiltak.

Et annet prosjekt som ble satt i gang for å følge opp tiltakene i fosterhjemsmeldingen, er *Å være fosterfamilie. Erfaringene til fosterforeldre og deres barn* (Jessen & Gundersen, 2019). Prosjektet handler om hvordan biologiske barn opplever å være fostersøsken, og omfatter både en kunnskapssammenstilling (Falch-Eriksen, 2018a) og undersøkelser om erfaringene til fosterforeldre og fosterforeldres egne barn. Denne forskningsbaserte kunnskapen har gitt viktige innspill til videreutvikling av fosterhjemsarbeidet, slik at fosterfamilier samlet får en bedre tilpasset oppfølging.

Det pågår også et forskningsprosjekt som blant annet skal gi kunnskap om omfang og konsekvenser av grensesetting. Prosjektet skal fremskaffe kunnskap om hvordan fosterforeldre setter grenser i utfordrende enkeltsituasjoner og som ledd i strategier for å fremme barnets utvikling, samt hvilke oppfatninger, forståelser og erfaringer de har med grensesetting. Forskningen skal gi grunnlag for anbefalinger og forslag til hvordan god grensesetting kan utøves, og forslag til tiltak for hvordan uønsket grensesetting og ulovlig tvangsbruk kan forhindres. Prosjektet varer etter planen ut oktober 2022, men grunnet problemer knyttet til gjennomføring av en av delundersøkelsene kan endelig frist bli utsatt til 2023.

Buudir har satt i gang et arbeid som omhandler flytting i regi av barnevernet. Oppdraget er todelt og omhandler plasseringer i fosterhjem i familie og nære nettverk samt tilbakeføring etter plassering i fosterhjem eller institusjon (tilbakeføring til foresatte), inkludert litteraturoppsummeringer. På fosterhjemsområdet ønsker vi kunnskap om hva som karakteriserer fosterhjem i barnets egen familie og nære nettverk, og hva som kjennetegner barnets oppfatning av plasseringen, samt kjennetegn ved organiseringen av fosterhjemsarbeidet i de kommunene der disse plasseringene lykkes. Oppdraget startet i 2021 og avsluttes i desember 2023.

Det er viktig å gi fosterforeldre god opplæring for at de skal mestre utfordringene som rollen innebærer. En kunnskapssammenstilling fra 2018 sammenfatter kunnskap om modulbasert opplæring til fosterfamilier. Den gir oversikt over kunnskap, ferdigheter og verdier som øker sjansen for å skape et godt fosterhjem (Kaasbøll et al., 2018b). Arbeidet med et nytt opplæringstilbud til hele fosterhjemmet vil implementeres fra høsten 2022. Det vil sannsynligvis synliggjøre at vi har behov for kunnskap om hvordan opplæringen fungerer, og om opplæringen treffer målgruppens behov, og også at vi må evaluere deltakernes utbytte.

I 2021 la regjeringen frem en fosterhjemsstrategi (Barne- og familiedepartementet, 2020a). Strategien skal bidra til å bedre kvaliteten i fosterhjemstilbudet ved å øke stabiliteten i

fosterhjemmene og tilgangen på egnede fosterhjem. Tiltak som følger av strategien og av barnevernsreformen (Prop. 73 L (2016–2017)), vil synliggjøre flere kunnskapsbehov, for eksempel om hva som påvirker stabiliteten i fosterhjemmene, om rekruttering og om barnas situasjon.

Buudir har for første gang startet et doktorgradsarbeid på fosterhjemsområdet gjennom ordningen *offentlig sektor-ph.d.* Tittelen på prosjektet er *Children's Right to Family Life and Stability in Foster Care*. Arbeidet vil etter planen leveres i 2026. Spisskompetansemiljøet for opplæring av fosterhjem har startet samarbeid med flere utdanningsinstitusjoner med masterprogram for at de skal bli mer bevisste på behovet for forskning på fosterhjemsområdet.

Avslutningsvis bør det nevnes en nyere artikkel publisert av forskere ved Universitetet i Bergen i 2021 som omhandler relasjonen mellom barneverntjenesten og slektsfosterhjem. Her undersøkes fosterhjemsveiledernes perspektiv på barneverntjenestens arbeid med og relasjon til slektsfosterhjem. Funnene viser at slektsfosterforeldre har en større avmaktsfølelse enn andre fosterhjem. De har en opplevelse av at de har barnet på nåde, og derfor krever de mindre og får mindre støtte og oppfølging fra barneverntjenesten. Manglende tilpassede støttetiltak etter plassering indikerer at de særegne utfordringene som kan oppstå når barnet vokser opp hos slektninger, i mindre grad løftes frem (Tonheim et al., 2021).

Kunnskapsbehov

Det er behov for mer kunnskap om midlertidighet kontra kontinuitet ved fosterhjemsplasseringer; hvordan skape tilknytning og stabilitet til det beste for fosterbarnet, når målsettingen i de fleste tilfellene av plassering er tilbakeføring?

3.2.3 Institusjonsbarnevernet

Omfang

De siste årene har antallet barn og unge som bor i en barnevernsinstitusjon, ligget på rundt 1 100. Det er flere gutter (60 prosent) enn jenter (40 prosent) som bor i institusjon. Denne fordelingen har vært ganske stabil over flere år. Tre av fire er ungdom mellom 13 og 17 år, mens under en av ti er under 13 år. Både antall og andel yngre barn har blitt redusert over tid (Buudir, 2021a).

Unge i institusjon skiller seg markant fra både barn med andre typer barnevernstiltak og barn uten barnevernstiltak på mange indikatorer. Blant unge i institusjon er det en langt høyere andel som har hyppige besøk hos helsetjenesten, mottar arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd ved 20 års alder, ikke har fullført videregående opplæring ved 21 års alder, eller som har blitt siktet eller har fått en straffereaksjon (Drange & Hernæs, 2020).

Barnevernsinstitusjonenes arbeid, sammen med tilbud fra andre tjenester, er viktig for å gi barn som bor på institusjon, et best mulig utgangspunkt for et godt liv som voksne. Buudir vil legge til rette for at forskningen på området skal understøtte utviklingen av den kunnskapsbaserte praksisutøvelsen i barnevernsinstitusjonene.

Barn i enetiltak og rustiltak

Buudir vurderer at vi har for lite kunnskap om barn i enetiltak og rustiltak, som er en særlig utsatt gruppe innenfor institusjonsbarnevernet. Vi mangler kunnskap om tiltakene, tilbudenes innhold og

om de er forsvarlige og ivaretar barns rettssikkerhet. Bufdir har derfor satt i gang forskingsprosjektet *Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet*, hvor formålet er å få kunnskap som setter tiltaksapparatet i stand til å utføre sitt arbeid på en best og mest mulig ivaretakende måte. Første delrapport kom i 2021: *Enetiltak. Kartlegging av tilbud og bruk av tvang* (Ellingsen & Gundersen, 2021). Rapporten bekrefter at det har vært en nedgang i bruken av enetiltak, og at denne er ujevnt fordelt mellom regionene. Nedgangen ser ut til å følges av en konsentrasjon av nokså langvarige enetiltak rundt gutter med betydelige atferdsproblemer og tilsvarende belastninger. Andelen ungdom med innvandrerbakgrunn ser ut til å øke, andelen yngre går ned, mens andelen 18 år eller eldre ser ut til å bli øke. Over halvparten av de unge inkludert i studien opplever tvangstiltak, og noen opplever dette ofte og i form av forskjellige kategorier tvangsmidler. Døgnprisen ser ut til å ha økt betraktelig i takt med at tiltakene brukes på en mer belastet gruppe, og antakelig også fordi de fleste tiltakene er enkeltkjøp. Hovedrapportene kommer i 2023.

Omsorgs- og endringsmodellen (OEM)

Region nord har over mange år jobbet med å etablere en fagmodell som ivaretar barn og familiers individuelle behov under institusjonsbasert omsorg og behandling. Bruk av Dialektisk atferdsterapi (DBT) i institusjonsbehandling er støttet av forskning, og region nord har sammen med University of Washington tilpasset en fagmodell for institusjonsbehandling som understøtter dette. Fagmodellen heter *Omsorgs- og endringsmodellen (OEM)*. Region nord har implementert OEM og drifter etter denne i alle regionens omsorgs- og atferdsinstitusjoner. De har fått i oppdrag fra Bufdir å implementere modellen i minimum to institusjoner i alle Bufetats regioner. I tillegg er modellen besluttet som fagmodell for to barnevern- og helseinstitusjoner der helsehjelp er en integrert del av den miljøterapeutiske strukturen. Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP) Øst og Sør har forsket på implementeringen av en adaptasjon av Dialektisk atferdsterapi (DBT) i barneverninstitusjoner. Dataene er samlet inn i tidsperioden 2019–2020. Resultatene er ennå ikke publisert, men de vil blant annet ta for seg om fagmodellen er gjennomførbar og akseptert, samt tilfredshet blant ungdom, foreldre og ansatte.

Trygghet og sikkerhet

Bufdir har utviklet faglige anbefalinger for forebygging og håndtering av konfliktfylte situasjoner i barnevernsinstitusjoner. Opplæringen i *Trygghet og sikkerhet* ble påbegynt 2017 og er tredelt: en teoridel, en del med trening på å ta fysisk kontroll, som innebærer håndtering og ulike teknikker, og en scenariodel. Det skal gjennomføres månedlige treninger i *trygghet og sikkerhet*, og dette følges også opp i den månedlige styringsdialogen med regionene. Det har blitt gjennomført en kvalitativ undersøkelse av ansattes opplevelse med trening i *Trygghet og sikkerhet* (Slaatto et al., 2021). Informantene i studien påpeker at det er viktig at man kjenner seg trygg når man jobber i en barnevernsinstitusjon. Trening i *Trygghet og sikkerhet* har ifølge informantene skapt en økt følelse av trygghet, en økt bevissthet på håndtering av konfliktfylte situasjoner og et mer systematisk samarbeid og koordinering innad i teamene.

Bruk av tvang

For barn i barnevernsinstitusjoner reguleres rettighetene deres og adgangen til å begrense rettighetene deres og benytte tvang og andre inngrep i særskilte situasjoner av barnevernloven

§ 5-9 og rettighetsforskriften. Inngrep som undersøkelse av barnets rom og eiendeler, kroppsvisitasjon og rusmiddeltesting forutsetter at nærmere bestemte vilkår er oppfylt. Det samme gjelder innskrenkninger i retten til bevegelsesfrihet, besøk og til å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler når barn har opphold i en behandlingsinstitusjon. Hvis det er fare for skade på barnet eller andre personers liv eller helse eller vesentlig skade på eiendom, kan institusjonene, dersom det er strengt nødvendig, benytte fysisk tvang for å avverge skade. Bruk av fysisk tvang for å overvinne barnets motstand i akutte faresituasjoner er et alvorlig inngrep i barnets integritet.

For å få mer kunnskap om bruk av tvang i barneverninstitusjoner bestilte Bufdir en oversikt over forskning om grensesetting og bruk av tvang overfor barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem. Dette inkluderte underspørsmål om forekomst, typer tvang, forståelse av tvang og grensesetting, konsekvenser, forebygging og erfaringer med tvang og grensesetting (Folkehelseinstituttet, 2021b). Den viste blant annet at det å skape gode relasjoner var viktig for å forebygge tvang. Tvangsmidlene som ble rapportert, var blant annet tvang i «akutte faresituasjoner» (f.eks. å bli holdt fast), tilbakeføring ved rømming, urinprøver ved rusmiddelbruk og så videre.

Begrensninger i rettigheter og bruk av tvang vil også belyses i oppdraget *Enetiltak og rustiltak i barnevernet* (jf. avsnittet Barn i enetiltak og rustiltak over). Et annet forskningsprosjekt som er igangsatt, og som vil se på dette temaet, er *Grensesetting og bruk av tvang overfor barn som bor i fosterhjem*. Dette er omtalt i kapittelet om fosterhjem.

Annet

I takt med den økende satsningen på kunnskapsbasert praksisutøvelse i institusjon er det også behov for mer kunnskap om hvordan man oppnår praksisendring og gjennomfører implementering i institusjoner. Ved RBUP har det vært tilknyttet et doktorgradsprosjekt som har sett på implementeringsprosesser i institusjonsbarnevernet, og da særlig på organisasjon og ledelse (Vaskinn, Mellblom et al., 2021; Vaskinn, Waaler et al., 2021). Forskingen understreker hvor viktig det er med tydelig implementeringsledelse på ulike nivåer og med nødvendige ressurser som ansatte og tid. Den pekte også på utfordringer knyttet til turnusarbeid og utskiftninger i personalgruppen.

Helse

I en forskningsrapport fra 2016 ble det observert at så mange som 76 prosent av ungdommen som er plassert på institusjon i Norge, kvalifiserte til minst én psykisk lidelse. Bare litt over en tredjedel av disse mottok hjelp fra spesialisthelsetjenesten (Kayed et al., 2015). Ungdommene hadde i tillegg en høy grad av komorbiditet mellom angst, depresjon og alvorlige atferdsforstyrrelser. RKBU Midt-Norge, Institutt for psykisk helse og Fakultet for medisin og helsevitenskap ved NTNU er nå i gang med en oppfølgingsstudie for å undersøke hvordan det har gått med ungdommene de undersøkte i rapporten over, ni år senere. Formålet med denne oppfølgingsundersøkelsen er å se på hvordan bruk av tjenester og samarbeid mellom tjenester er assosiert med et positivt resultat for unge voksne som tidligere har bodd på barnevernsinstitusjon. Denne typen forskning finnes ikke i dag hverken nasjonalt eller internasjonalt, selv om den er helt nødvendig for å forbedre tjenestetilbudet. Dataene vil være klar for analyser tidlig i 2023.

Som en del av satsningen på å styrke samarbeidet mellom barnevern og psykiske helsetjenester ble det etablert to omsorgs- og behandlingsinstitusjoner i 2018 i henholdsvis region nord og region sør. Institusjonene skal være rettet mot barn og unge med behov for langvarig omsorg utenfor hjemmet og samtidig stort behov for psykisk helsehjelp. Målgruppen skal være de mest alvorlig syke barna i barnevernet. SINTEF gjennomførte en evaluering av dette institusjonstilbudet som ble publisert i 2020 (Melby et al., 2020), og det er satt i gang en oppfølgingsstudie som gjennomføres av NTNU samfunnsforskning i samarbeid med RKBU Midt-Norge i 2021. Studien vil strekke seg ut 2023, med mulige opsjoner. Målet er å få mer kunnskap om virkningen av organiseringen og det faglige innholdet i tilbudet. Det vil innhentes relevante opplysninger og erfaringer fra både barnevernfaglige ansatte og helseansatte, samt ungdommer. Forskningsresultatene vil danne et viktig grunnlag for videre utvikling av dette felles institusjonstilbudet.

En nasjonal registerstudie viser at ungdom på barnevernsinstitusjon i perioden 2006–2018 har hatt en kraftig økning i kontakt med fastlege og BUP (Drange et al., 2021). I 2006 hadde 40 prosent kontakt med fastlege og BUP minst fem ganger i året, mens dette økte til 50 prosent for BUP og nær 60 prosent for fastlege i 2018. For barn og unge ellers i barnevernet er det ingen endring. Andelen i institusjon som oppsøker fastlegen hyppig, har økt med 50 prosent over en tiårsperiode. Sammenlignet med barnebefolkningen utenfor barnevernet har barn og unge på institusjon fem ganger så høy andel med hyppig kontakt og tolv ganger høyere andel med svært hyppig kontakt. Minst fem konsultasjoner i året regnes som «hyppig», og minst 10 konsultasjoner i året regnes som «svært hyppig». Studien sier ikke noe om mulige årsaker til økningen. Mer kunnskap om helsesituasjonen til ungdom på institusjon og oppfølgingen de får, følges blant annet opp i et annet forskningsprosjekt finansiert av Bufdir: *Helsehjelp til barn i barnevernet*.

Ungdom på institusjon har lavere livskvalitet sammenlignet med ungdom generelt og ungdom som får hjelp fra BUP poliklinisk (Jozefiak et al., 2017). I 2021 ble det publisert en norsk studie som så på sosial støtte blant institusjonsplasserte ungdommer og hvordan sosial støtte henger sammen med livskvalitet (Singstad et al., 2021). Studien peker på viktigheten av det å oppleve sosial støtte gjennom venner og relasjoner til ansatte når man bor på institusjon. Det er også viktig å undersøke videre hvordan man kan legge til rette for jevnaldrende relasjoner og andre nettverk for plasserte barn og ungdom, og også se på betydningen av trening i sosiale ferdigheter for denne gruppen.

Skole

Det er generelt et behov for bedre kunnskapsgrunnlag i arbeidet med å styrke skolesituasjonen for barn og unge under opphold i institusjon. Det trengs mer kunnskap om så vel utfordringsbildet som hvilke skolerettede tiltak og innsatser som har positive resultater for denne gruppen. Dette har vært et prioritert område for Bufdir, som i løpet av 2021 har igangsatt ulike prosjekter som samlet tar sikte på å gi et mer helhetlig bilde av hvilke muligheter og utfordringer det knytter seg til skoleoppfølging av barn og unge i institusjon. Bufdir har i dag få, om ingen, egne tiltak som retter seg direkte mot skoleoppfølging av denne gruppen. Som del av kunnskapsgrunnlaget ble det derfor vurdert som nødvendig å blant annet innhente mer kunnskap om hvilke skolefokuserede innsatser og tiltak som kan vise til positive resultater for målgruppen. En systematisk oversikt fra 2021 utarbeidet av FHI, *Hva er effekter av og erfaringer med skolefokuserede tiltak for barn og unge på barnevernsinstitusjon som er i risiko for svake skoleresultater og frafall i skolen?* (Ames, Muller et al., 2021) viser derimot at det foreligger så godt som ingen forskning som ser på skolerettede tiltak for barn og unge i institusjon. Resultatet bidrar til å synliggjøre dette som et felt med store

kunnskapshull, hvor det er stort behov for forskning, og viktigheten av at dette prioriteres i fremtidig forskning. Bufdir vil derfor i løpet av 2022 igangsette et større forskningsprosjekt på området.

Funksjonelle institusjonsbygg

Gjennom kartlegging av Bufetats totale eiendomsportefølje, som ble gjennomført i 2021 i samarbeid med Statsbygg, er det blitt mer tydelig for Bufdir at dagens institusjonsbygg ikke er godt nok egnet til å understøtte det faglige tilbudet. Det er blant annet behov for å legge bedre til rette for skjermings- og differensieringsmuligheter av barn som har behov for det, og å gi dem et individuelt tilpasset tilbud. Det er også behov for å bedre bygningsmassen grunnet faktorer som trygghet og sikkerhet for barn og ansatte, herunder brannsikkerhet. Oppgraderingen av bygningsmassen (og ev. bygging av nye institusjonsbygg) vil samtidig legge til rette for økt brukskvalitet og fleksibilitet. Materialvalg og inventar skal også vurderes grundig med tanke på bestandighet og levetid. I tillegg viser gjennomgangen at det er for få muligheter til å tilpasse lokalene til endinger i behovet hos det enkelte barnet som bor på institusjonen, eller ved omstilling av institusjonen til for eksempel en annen målgruppe. Videre er robustheten i institusjonsbyggene for lav, sett opp mot en økning i kompleksiteten i barns behov og en økning i kravene til tjenestene, noe som i mange tilfeller fører til forlenget opphold i institusjon, redusert grad av brukermedvirkning i den praktiske hverdagen, flytting av barn og ofte dyre enkeltkjøp.

For å kunne utvikle institusjonsbygg trenger Bufdir og Bufetat ny kunnskap. Dette behovet ble også avdekket i en rapport utarbeidet av Deloitte i 2020, som sammenstilte eksisterende forskning og studier på området (Deloitte, 2020). I 2021 har Bufdir igangsatt et prosjekt med målsetning om å få ny kunnskap om betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg, som skal legges til grunn for videreutvikling av Bufdirs eiendomsportefølje. Videreutviklingen skal ta utgangspunkt i helende arkitektur, evidensbasert design og standardiserte funksjonelle løsninger. Kunnskapen fra dette prosjektet vil være et viktig bidrag i utviklingen av fremtidige barnevernsinstitusjoner.

Kunnskapsbehov

Det er generelt behov for å utvikle kunnskapsgrunnlaget på institusjonsområdet. Det er behov for mer forskning om hvilke tiltak som virker for hvem, både når det gjelder tiltak som gjennomføres på institusjon og som etterverntiltak. Når det gjelder institusjon, trengs det mer kunnskap om tilbudenes innhold og om de er forsvarlige og ivaretar barns rettssikkerhet (inkludert tvangsbruk). De neste årene vil det settes videre søkelys på fagmodellene som brukes for de ulike målgruppene, som *Omsorgs- og endringsmodellen*. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan man bedre kan ivareta barnas behov på institusjon, blant annet på områdene helse, skole og bygg.

3.2.4 Brukermedvirkning i barnevernet

Forskning av god kvalitet som inkluderer et barne- og ungdomsperspektiv, er en forutsetning for utvikling på Bufdirs områder. Det er også viktig med forskning om barn og unges *erfaringer* med medvirkningsprosesser, det vil si hvordan barnas rettigheter til medvirkning etter barnekonvensjonen ivaretas. Økt kunnskap om barn og unges erfaringer står sentralt når Bufdir utlyser nye forskningsoppdrag.

For å få mer og systematisk kunnskap om barn og unges medvirkning i barnevernet bestilte Bufdir i 2020 en oversikt fra FHI (Ormstad et al., 2020) over forskning på hvordan barn og unge involveres i barnevernet, barn og unges opplevelser med og preferanser for medvirkning, dilemmaer knyttet til medvirkning og effektene av medvirkning. Det fantes mange studier som svarte på de tre første kunnskapsbehovene, men forskerne fant ingen studier om effekter av medvirkning. Forskerne understreker at det dermed kan være behov for forskning om effekten(e) av medvirkning på for eksempel barn og unges helse og velferd, på resultatene av en barnevernssak og på tiltak benyttet av barnevernet.

I forbindelse med utvikling av de første kunnskapsbaserte retningslinjene i Bufdir ble et notat fra FHI bestilt; *Kunnskapsgrunnlaget for barn, unge og foreldres medvirkning i barnevernet: Vurdering av relevante systematiske oversikter* (FHI, 2021). To spørsmål behandles i notatet:

1. Hvordan kan barn og unges medvirkning sikres i ulike kontekster for barn som er i barnevernet?
2. Hvordan kan foreldrenes medvirkning sikres ved ulike kontekster i barnevernet?

For barn og unges medvirkning finnes det en relevant systematisk oversikt, som er brukt i de ulike retningslinjearbeidene. For foreldrenes medvirkning fant de dessverre ingen relevante systematiske oversikter.

Jf. oversikten til Ormstad et al. finnes det etter all sannsynlighet få norske studier som sier noe om effekten av barns medvirkning i barnevernet. Etter søkelyset på samværsordningen etter dommene mot Norge i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er det mye som tyder på at det har vært en endring i praksis, og at biologiske foreldre får tilkjent mer samvær etter omsorgsovertakelse enn tidligere. Samvær i barnevernet er også sentralt i Bufdirs arbeid med to retningslinjer om henholdsvis fastsettelse og gjennomføring av samvær. Vi vil få mer kunnskap om temaet gjennom et pågående forskningsprosjekt om omfang og virkning av samvær (se avsnittet Omsorgsovertakelse og samvær nedenfor). Det vi vet mindre om, er barnas opplevelse av samvær og hvordan de opplever å bli involvert og hørt når samvær med biologiske foreldre skal gjennomføres. Også her vet vi lite om hvordan deres synspunkter blir vektlagt. Dette betyr at vi har en stor kunnskapsmangel på samværsfeltet.

Siden desember 2017 har Bufdir hatt et eget brukerråd for barnevernsfeltet. Brukerrådet består av ti faste representanter fra brukerorganisasjonene. Representantene har brukerkompetanse, erfaringskompetanse og kjennskap til brukerperspektivene i tjenestene (Bufdir, 2020a). Brukerrådet gir innspill og råd til Bufdir på barnevernsfeltet, og hensikten er å bedre kvaliteten på arbeidet direktoratet gjør, og å sikre brukerperspektivet og medvirkning i utviklingsaktiviteter, inkludert kunnskapsutvikling.

Ordningene med talsperson og tillitspersoner i barnevernet har blitt evaluert (Proba samfunnsanalyse, 2021a). Dette er ordninger som skal bidra til å styrke barnets medvirkning i barnevernet. Funnene fra evalueringen vil bli brukt som en del av kunnskapsgrunnlaget i det videre arbeidet med ordningene, herigjennom departementets forskriftsarbeid knyttet til den nye barnevernloven.

Forskning viser også at metoden *Familieråd i akuttsituasjoner* (Slettebø et al., 2021) fremmer barn og unges deltakelse, jf. avsnittet under.

Kunnskapsbehov

Vi mener det er behov for et forskningsprosjekt om barns medvirkning gjennom hele forløpet i en barnevernssak, og som kan gi oss grunnleggende kunnskap om blant annet:

- hvordan barn opplever at de får medvirke i barnevernet
- hvordan de opplever at deres innspill blir tatt hensyn til
- hvordan, og om, de får tilbakemelding fra barnevernet etter at de har sagt sin mening

Forskningsprosjektet bør videre kunne gi oss kunnskap om hvordan barn opplever å bli respektert i de tilfellene der de ikke ønsker å medvirke. Og hvordan barnevernet håndterer barrierer for medvirkning, for eksempel der foreldre står i veien for at barna kan medvirke. Vi trenger også mer kunnskap om hvorvidt barns medvirkning gir med treffsikre tiltak og hjelp.

3.2.5 Annen forskning knyttet til barnevernet

Forskning på barnevernets ansvarsområder inkluderer også en rekke temaer som ikke knytter seg spesifikt til tiltakstyper. Vi vil her presentere noen tverrgående temaer og prosjekter som er viktige for kunnskapsutviklingen på barnevernsfeltet generelt.

Sosioøkonomiske forhold

Mange barn i barnevernet kommer fra familier med multiproblematikk, der lav sosioøkonomisk status kan forsterke vanskene (Clifford et al., 2015). Bufdir mottok høsten 2021 resultater fra forskningsprosjektet *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet – sammenhenger, forståelser og ansvar* (Kojan & Storhaug, 2021) om barnevernets arbeid med barn og familier som lever med vedvarende lavinntekt. Forskerne fant blant annet at familier med lav sosioøkonomisk status (SØS) er sterkt overrepresentert i barnevernet. Overrepresentasjonen er sammensatt og knyttet til både utdannings-, arbeids-, levekårs-, helse- og minoritetsrelaterte forhold. Foreldres grad av marginalisering har betydning for opplevelsen av møtet med barnevernet, og et flertall av både barn og foreldre med lav SØS opplever usikkerhet og redsel for å bli misforstått. Videre har foreldre med lav SØS større tilbøyelighet til å motta foreldreveiledningstiltak enn andre foreldre, selv om de ikke rapporterer om annen foreldrepraksis. Tiltakene familier med lav SØS mottar fra barnevernet, er i liten grad rettet mot sosioøkonomiske forhold. Barn med lav SØS kommer noe dårligere ut innen utdanning og sosialhjelp som unge voksne enn barn med middels eller høy SØS. Praksis og fokus i barnevernstjenestene varierer noe, men i hovedsak vurderer tjenestene ikke at familienes økonomiske situasjon er deres ansvarsområde. Forskerne mener det er betydelige sammenhenger mellom familiers sosioøkonomiske status, opplevelser av kontakt med barnevernet og tiltaksmønstre.

Studien hevder videre at befolkningen i kommuner med levekårsutfordringer (målt gjennom arbeidsledighet) har redusert sannsynlighet for å motta tiltak fra barnevernstjenester. Direktoratet mener at funnet bør tolkes med forsiktighet. Analysene bør suppleres med andre indikatorer på individnivå/befolkningssammensetning og mer presise indikatorer for kommuneøkonomi, andre

indikatorer knyttet til regional tilhørighet / geografi, samt kommunenes evne til å tiltrekke seg og beholde kompetanse.

Hvordan går det med barn i barnevernet senere i livet?

De siste årene har det vært mye snakk om at kunnskapsutviklingen på barnevernsfeltet bør utnytte potensialet som ligger i registerdata om barnevern og koblinger til andre offisielle registre. Bufdir finansierer et pågående omfattende forskningsprosjekt (Hernæs, u.å. a) på registerdata som omfatter alle som har vært tilknyttet barnevernet fra 1992 til 2019. Barnevernsdata kobles til registerdata om skole, helse, kriminalitet, inntekt med mer. Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskap som er relevant for organisering og kvalitet i barnevernet. Prosjektet vil beskrive: (i) Hvem kommer i kontakt med barnevernet? (ii) Hvilken kompetanse og hvilke ressurser og beslutninger møter de i barnevernet? (iii) Hva tilbys og kreves av barn, ungdom og deres foreldre (familie)? og (iv) Hvordan blir barns liv påvirket av møtet med barnevernet og avgjørelsene som barnevernet tar? I 2021 ble den første rapporten fra prosjektet publisert, med ny bred og detaljert kunnskap om ulike sider ved barnevernssaker og kjennetegn ved barna og familiene (Drange et al., 2021). Rapporten er nærmest et oppslagsverk for kunnskap om ulike deler av prosessen i barnevernssaker. Rapporten bekrefter blant annet tidligere forskning om at familier som kommer i kontakt med barnevernet, har færre ressurser i form av dårlig økonomi og foreldreutdanning, og viser videre at levekårsutfordringene til familier i kontakt med barnevernet ikke har endret seg de siste ti årene. Sluttrapporten om hvordan det går med barn med ulike barnevernshistorier på kortere og lengre sikt i livet, er planlagt ferdigstilt i løpet av 2022. Det samme datamaterialet blir i tillegg benyttet i et annet prosjekt som skal undersøke variasjoner i praksis i norsk barnevern på lokalt og regionalt nivå og hvordan barnevernets intervensjoner påvirker barn og unges skole-, helse-, kriminalitet- og arbeidsmarkedsutfall (Hernæs, u.å. b).

Helsehjelp til barn i barnevernet

Bufdir har i flere år samarbeidet med Helsedirektoratet om å sikre helsehjelp til barn i barnevernet. For å styrke kunnskapsgrunnlaget på dette området finansierer nå Bufdir flere forskningsprosjekter.

Det er blant annet igangsatt en evaluering av en modell for rutinemessig kartlegging av barns helsebehov når barnevernet overtar omsorgen (Care-modellen), med støtte fra Forskningsrådet. CARE-modellen innebærer éndags kartlegging av helse- og omsorgsbehov for utsatte barn og unge, primært barn som barnevernet har flyttet ut av hjemmet, men også barn av mødre i legemiddelassistert rehabilitering. Funnene fra første delrapport tyder på at Care-modellen fungerer godt, selv om den snevre tidsrammen for kartleggingen også medfører noen begrensninger (Myrvold et al., 2020). Det rapporteres om stor oppslutning rundt kartleggingstilbudet og hvordan det er organisert blant omsorgspersoner, kartleggingsteamene, barnevernstjenestene og barna selv. Informasjon om barnets behov og veiledning til omsorgsgiverne trekkes frem som viktig for å kunne gi barnet en trygg og stabil omsorgsbasis; enten hos egne foreldre, i fosterhjem eller i institusjon. En ny rapport om prosjektet vil komme i begynnelsen av 2022.

Bufdir ble i tildelingsbrevet for 2020 (tillegg 1) bedt om å gjennomføre en evaluering/oppsummering av erfaringene fra helsesatsingen i barnevernet, i samarbeid med Helsedirektoratet. Som en del av dette oppdraget har Bufdir initiert et forskningsoppdrag som skal

undersøke hvilken helsehjelp barn og unge i barnevernet får, hvordan den oppleves av barna, og om det finnes barrierer som hindrer at de skal få nødvendig helsehjelp. Prosjektet vil kombinere registerdata med mappestudier, surveyer og intervjuer og gjennomføres av Sintef i samarbeid med NTNU samfunnsforskning, RKBU midt og Universitetet i Sørøst-Norge. Prosjektet skal etter planen være ferdig i desember 2023.

Stillasbyggerne er en tjeneste som ble startet opp i 2015, og som har som formål å styrke samarbeidet mellom barnevernet og psykisk helsevern. Denne tjenesten hjelper barneverntjenesten med å gi et mer samordnet og helhetlig helse- og omsorgstilbud til barn og unge 0–23 år som bor i fosterhjem eller på institusjon. I en nylig rapport om tjenestetilbudet kommer det frem at Stillasbyggerne dekker et behov for barn og ungdom som ikke dekkes av andre tjenester (Mellblom et al., 2021). Samarbeidspartnere og ungdommene som har brukt Stillasbyggerne, er godt fornøyd med tilbudet. Rapporten peker allikevel på viktigheten av at Stillasbyggernes rolle blir tydeligere i arbeidet med barneverntjenesten for å bedre samarbeidet ytterligere. Det er også gjort en samfunnsøkonomisk analyse av tjenestetilbudet som tyder på at summen av gevinstene av Stillasbyggerne trolig veier opp for kostnadene ved driften (Menon, 2021).

Det gjennomføres også følgeforskning knyttet til flere av tiltakene som Helsedirektoratet og Bufdir har iverksatt, blant annet pakkeforløp for kartlegging og utredning av psykisk helse og rus hos barn og unge (Helsedirektoratet, 2020).

Tiltak mot ungdomskriminalitet i Oslo kommune

I 2019 fikk Bufdir i oppdrag i tildelingsbrevet å tildele Oslo kommune øremerket tilskudd på åtte millioner kroner til tiltak mot ungdomskriminalitet, samt å samarbeide med kommunen om utvikling og oppfølging av tiltak. Oppdraget ble videreført med nye åtte millioner kroner påfølgende år. Formålet med tilskuddsmidlene er å styrke barnevernets tiltak for å forebygge og redusere kriminalitet hos ungdom, med særlig fokus på aldersgruppen 12–15 år. Tiltakene skal styrke barnevernets samarbeid med politiet, bidra til å få unge ut av kriminelle miljøer og hindre rekruttering til gjengkriminalitet. Det er et mål å styrke de unges relasjoner til positive nettverk, øke deltakelse i skole og i fritidsaktiviteter, styrke familierelasjoner og mobilisere ressurser rundt barn og familier. Oslo har organisert tiltakene i tre delprosjekter: to kriminalitetsforebyggende team i bydelene Alna og Søndre Nordstrand samt etablering av et institusjonstilbud for målgruppen. Cirka 30 ungdom fikk individuell oppfølging gjennom tiltak i bydelene siste år, i tillegg var det ulike gruppetilbud, tilbud om foreldreveiledning og oppsøkende arbeid på skoler og møteplasser. To barn benyttet institusjonstilbudet i denne perioden.

Bufdir fikk også midler til å iverksette en forskningsbasert evaluering av tiltakene. OsloMet fikk oppdraget, og arbeidet startet opp i 2019 og ferdigstilles i 2022. Forskningsprosjektet skal gi kunnskap om i hvilken grad tiltakene bidrar til å forebygge og redusere kriminalitet hos barn og unge i målgruppen, og om tiltakene har styrket ungdom og familiers relasjoner og utviklingsbetingelser. Evalueringen skal også belyse hvordan de unge selv opplever tiltakene og hjelpen de har fått, inkludert opplevelsen av samarbeid mellom ulike instanser og tjenester. Midtveisrapporteringen høsten 2021 viser at tiltakene er rettet inn mot riktig målgruppe og formål, at satsningene fremstår som innovative og nyskapende, og at tiltakene tydelig legger vekt på medvirkning. utfordringer i delprosjektene knytter seg blant annet til covid-19-pandemien,

uforutsigbarhet med hensyn til finansiering og organisering av delprosjektene samt utfordringer knyttet til tillit mellom ungdommer i målgruppen og hjelpeapparat og politi. Følgeevalueringen peker også på at arbeid med medvirkning er utfordrende under gitte rammer for institusjonstiltaket.

Omsorgsovertakelse og samvær

Dommene mot Norge i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) de siste årene har bidratt til å avdekke behovet for mer kunnskap om hvordan rettsikkerheten til barn og familier i barnevernet bedre kan sikres, og behov for mer kunnskap om samvær mellom foreldre og barn i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon. En beslutning om omsorgsovertakelse hviler ofte tungt på rapporter fra barnesakkyndige. Høgskulen på Vestlandet gjennomfører i perioden 2020–2025 et omfattende forskningsprosjekt på hvordan disse rapportene utarbeides, og hvordan de brukes i beslutningsprosessene i barnevernet (Braarud, u.å.). Når det gjelder samvær mellom barn og foreldre etter omsorgsovertakelse, har Bufdir satt i gang et forskningsprosjekt som skal gi økt kunnskap om omfang og virkning av samværet. Prosjektet skal også undersøke hvordan hyppighet og innhold i samvær besluttes etter en omsorgsovertakelse.

Akuttarbeid

På bakgrunn av den manglende kunnskapen om akuttarbeid ble det i 2020 på oppdrag fra Bufdir ferdigstilt en omfattende forskningsrapport om kommunale barnevernstjenesters arbeid i akuttsituasjoner (Storhaug et al., 2020). Rapporten inneholder viktige funn om akuttarbeid. Den viser en stor bredde i forståelser av det akutte, og en stor variasjon i hva som vurderes som akutte situasjoner. Det som defineres som akutt av ulike aktører, spenner svært vidt, fra enkle og situasjonsbetingede til langt mer komplekse problembeskrivelser. På bakgrunn av blant annet denne kunnskapen har Bufdir startet et arbeid med å utvikle en kunnskapsbasert retningslinje for akuttarbeid i kommunalt barnevern, som skal gi felles nasjonale anbefalinger innen akuttarbeid.

I 2017 iverksatte Bufdir forskningsoppdraget *Familieråd når det haster: En studie av akutt familieråd i den kommunale barneverntjenestens arbeid med hastesaker* (Slettebø et al., 2021). Hovedrapporten fra prosjektet forelå i 2021, mens en delrapport basert på journalstudier leveres i mai 2022. Hovedrapporten presenterer hovedfunn fra kvalitative intervjuer med barn, foreldre, personer i barnas familie og nettverk, familierådscoordinatorer samt ansatte ved kommunale tjenester og Bufetat. Forskerne konkluderer med at selv om bruk av akutt familieråd krever en justering av modellen, synes ikke dette å gå ut over kvaliteten på familierådsarbeidet. Konklusjonen er at familieråd i akuttsituasjoner blant annet mobiliserer sosial støtte og kontroll i barnets familie og nettverk, forebygger unødige akuttplasseringer og bidrar til at akutte situasjoner håndteres mer skånsomt. Familieråd i akutte situasjoner fremmer tillit og samarbeid mellom barnevernet og familien, og støtter barn og unges deltakelse. På bakgrunn av forskningen er Bufdir og Bufetat i gang med økt implementeringsaktivitet både ut mot kommunene og i Bufetats institusjoner.

Kompetanseutvikling

På oppdrag fra Bufdir gjennomføres en følgeevaluering av fem tiltak som inngår i kompetansestrategien *Mer kunnskap – bedre barnevern. Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet 2018–2024*. Følgeevalueringen skal gi kunnskap om implementering og resultater av tiltakene. Følgende fem tiltak inngår i evalueringen:

- kommunale læringsnettverk
- dialogmøter for den enkelte tjeneste (med kommuneledelse, barnevernledelse og statsforvalter)
- veiledningsteam (et toårig veiledningstilbud til utvalgte tjenester)
- nye videreutdanninger i barnevern
- tjenestestøtteprogrammet (et opplæringsprogram for kommunale barneverntjenester)

I 2020 kom andre statusrapport fra følgeevalueringen (Oslo Economics, 2020b), som omhandlet videreutdanningene. Rapporten som evaluerer tiltakene kommunale læringsnettverk, veiledningsteam og dialogmøter, ble lansert høsten 2021, og rapporten fra følgeevaluering av tjenestestøtteprogrammet ventes våren 2022. Bufdir og aktørene i satsingen bruker kunnskap fra evalueringen til å følge opp og eventuelt justere tiltakene. Funn kan også gi grunnlag for vurderinger av videre satsinger og tiltak innen kompetanseutviklingen i det kommunale barnevernet også etter strategiperioden.

Evaluerings av barnevernsreformen

Barnevernsreformen (Prop. 73 L (2016–2017)) trer i kraft i 2022. Den innebærer at kommunene får et større ansvar for barnevernet, og den skal styrke kommunenes arbeid med forebygging og tidlig innsats.

I 2021 anskaffet Bufdir en følgeevaluering av barnevernsreformen på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet (BFD). Evalueringen startet i januar 2022, samtidig som barnevernsreformen ble satt i verk, og avsluttes høsten 2027.

Formålet med evalueringen er

- å få kunnskap om hvordan endringer som følger av reformen, påvirker tilbudet til barn og unge
- å få kunnskap om behovet for å gjøre justeringer underveis for å understøtte en mest mulig vellykket gjennomføring av reformen
- å sikre departementet tilstrekkelig og relevant informasjon for rapportering til Stortinget om effektivitet, måloppnåelse og resultater

Leveransene i evalueringen er halvårige statusrapporter, årlige delrapporter og en sluttrapport til Bufdir i 2027.

3.3 Likestilling og universell utforming

Bufdir skal utvikle og formidle kunnskap og analyser om universell utforming og ikke-diskriminering knyttet til kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnskarakteristika, kjønnsuttrykk, etnisitet, religion, livssyn og alder. Områdene likestilling og universell utforming omfatter alle sektorer og samfunnsområder samt flere disipliner og fagtradisjoner. I 2022 skal Kultur- og likestillingsdepartementet utvikle en tverrsektoriell FoU-strategi på likestillings- og ikke-diskrimineringsområdet. Strategien skal bidra til at sektorene imøtekommer nødvendige kunnskapsbehov og oppfyller sektoransvaret for forskning (Prop. 1 S (2021–2022))

Kulturdepartementet). Strategien vil ha betydning både for Bufdirs koordinerende rolle for å fremme likestilling og universell utforming og for direktoratets arbeid med kunnskapsgrunnlaget på områdene i årene som kommer.

I det følgende omtaler vi først kunnskapsstatus og forskningsbehov på tvers av diskrimineringsgrunnlagene og videre tar vi for oss de enkelte diskrimineringsgrunnlagene, i tillegg til universell utforming og hatefulle ytringer. Vi skriver mer om langtidskonsekvenser av koronapandemien for likestilling i kapittelet om konsekvenser av covid-19-pandemien.

3.3.1 Kunnskapsstatus

En forenklet kunnskapsoversikt over nordisk forskning på diskriminering, trakassering og likestilling i perioden 2010–2020 (Aksnes et al., 2021) viser at det er flest publikasjoner om diskriminering som omhandler etnisitet (41 %), etterfulgt av kjønn (27 %). Til sammenlikning er det betydelig mindre forskning om funksjonsnedsettelse (10 %), alder (10 %), lhbtqi (6 %) og religion (5 %). Kunnskapsoversikten viser at interseksjonalitet utgjør ti prosent av den nordiske forskningslitteraturen om diskriminering. Videre viser oversikten at det er det færre studier om interseksjonalitet knyttet til funksjonsnedsettelse, alder, religion og lhbtqi enn kjønn, graviditet og foreldreskap og etnisitet. Kunnskapsoversikten viser videre at diskrimineringsforskningen i hovedsak er knyttet til arbeidsliv, men det er også et betydelig antall studier relatert til skole- og utdanningssystemet og til helse og helsetjenester. Det er betydelig færre studier som omhandler diskriminering på boligmarkedet og i fritiden. For en nærmere vurdering av kunnskapsbehovet anbefaler Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) systematiske kunnskapsoversikter rettet mot mer spesifikke problemstillinger knyttet til de ulike diskrimineringsgrunnlagene.

En systematisk kunnskapsoversikt over norsk forskning med kjønns- og likestillingsperspektiv finner at en overvekt av publikasjonene om kjønn og likestilling skjer innenfor samfunnsvitenskap (67 %), etterfulgt av humaniora (16 %), medisin og helsefag (16 %) og realfag og teknologi (1 %) (Lassemo et al., 2021).

Områdene likestilling og universell utforming dekker flere sektorer og samfunnsområder og omfatter ulike fagretninger. Som kunnskapsoversiktene ovenfor viser, omhandler studier om likestilling og diskriminering mange ulike samfunnsarenaer og ulike grunnlag. Samtidig er det områder og temaer som det er behov for å innhente mer kunnskap om.

3.3.2 Forskningsbehov på tvers av diskrimineringsgrunnlag

Bufdirs forskningsaktivitet har til dels vært preget av at det i stor grad igangsettes avgrensede enkeltprosjekter innenfor de enkelte diskrimineringsgrunnlagene, og disse har i mindre grad vært sett i sammenheng med tilgrensede prosjekter. Bufdir ønsker en helhetlig tilnærming til likestillingsfeltet i det strategiske forskningsarbeidet. Det innebærer at vi ser flere samfunnsområder og ulike diskrimineringsgrunnlag i sammenheng og har langsiktighet som mål når vi skal bygge opp kunnskapsgrunnlaget på sentrale områder. Forskning på digitalisering, aktivitets- og redegjøringsplikten, deltakelse i fritidsaktiviteter og hatefulle ytringer er gode eksempler på dette.

Likeverdige digitale tjenester, kunstig intelligens og risiko for diskriminering

Digitalisering av offentlig sektor skal gi en enklere hverdag for innbyggerne gjennom bedre, sammenhengende tjenester (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019), og kunstig intelligens kan få en sentral rolle i dette arbeidet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020). Digitalisering og bruk av kunstig intelligens kan bidra til å fremme inkludering, mangfold og likebehandling. Samtidig kan det innebære en risiko for diskriminering. I 2021 igangsatte Bufdir et prosjekt om bruk av kunstig intelligens i offentlig sektor og risiko for diskriminering. Vi har også igangsatt forskning om likeverdige digitale offentlige tjenester. Begge prosjektene ferdigstilles i 2022.

Aktivt likestillingsarbeid

Bufdir er en sentral faginstans, og en pådriver, for aktivitets- og redegjørelsespliktene (ARP), etter likestillings- og diskrimineringsloven kapittel 4 (Barne- og familiedepartementet, 2022b). For å få et solid kunnskapsgrunnlag har Bufdir igangsatt et forskningsoppdrag som skal undersøke hvordan pliktene forstås og etterlevs i arbeidslivet, i forvaltning og i myndighetsutøvelse. Forskningsprosjektet skal også undersøke hvilke virkemidler og samfunnsmessige, organisatoriske eller rettslige forhold som fremmer eller hemmer et aktivt likestillingsarbeid. Oppdraget gjennomføres i perioden 2021–2026.

Barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter – i et likestillingsperspektiv

Mange barn og unge deltar i ulike typer organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter gjennom oppveksten, som idrettslag, kor, korps og kulturskole. Like muligheter til deltakelse i fritidsaktiviteter handler om likestilling for barn og unge. Forskning tyder imidlertid på at ikke alle barn og unge har de samme mulighetene til å være med på slike aktiviteter (se f.eks. Berge et al., 2019). Forskning viser blant annet at det er forskjeller i deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter basert på kjønn (NOU 2019: 19), funksjonsnedsettelse (Kissow & Klasson, 2018), lhbtqi (Nordisk ministerråd, 2021), innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn (Jacobsen et al., 2021). Det er imidlertid behov for mer kunnskap om hvorvidt likestillingsutfordringer påvirker barn og unges muligheter til å velge fritidsaktiviteter, delta og utvikle seg (NOU 2019: 19).

Hatefulle ytringer

De siste årene har vi fått mer kunnskap om hatefulle ytringer når det gjelder art, omfang og konsekvenser, enn vi hadde i 2016, da Solberg-regjeringen la frem *Strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). I sin evaluering av strategien anbefaler OsloMet at kunnskapsutvikling mot hatefulle ytringer ses i sammenheng med tilgrensende fagområder, slik som forebygging av mobbing, gruppefiendtlighet og radikaliserings (Lid et al., 2020). Hatefulle ytringer er fortsatt en stor samfunnsutfordring, og Bufdir vurderer at det på alle diskrimineringsgrunnlag er behov for mer kunnskap, også i et interseksjonelt perspektiv. Utvikling av forskningsbasert kunnskap og statistikk på feltet vil fortsatt være Bufdirs sterkeste virkemiddel for å bistå med politikkutvikling på dette området.

3.3.3 Funksjonsnedsettelse

Et godt og relevant kunnskapsgrunnlag er avgjørende for arbeidet med økt likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. I 2021 startet Bufdir arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget om likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. Arbeidet skal bidra til å synliggjøre likestillings-,

diskriminerings- og menneskerettsutfordringer blant personer med funksjonsnedsettelse på tvers av sektorer, og kunnskapsbehov på området.

Ivaretagelse av grunnleggende rettigheter til personer med funksjonsnedsettelser har stått sentralt i Bufdirs forskningsaktiviteter på feltet de siste årene. I 2021 kom to rapporter som NOVA har utarbeidet på oppdrag fra Bufdir: *Velferdstjenester til familier med barn med funksjonsnedsettelser under koronapandemien* (Bøhler & Ugreninov, 2021) og *Ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelser* (Bossy & Hervie, 2021).

Kunnskap om barnekonvensjonen og om CRPD kan hjelpe dem som arbeider med barn, til å virkeliggjøre og ivareta barns rettigheter. Bufdir har derfor innhentet kunnskap om hvordan ulike hjelpetjenester forholder seg til menneskerettighetene i møte med barn med funksjonsnedsettelser (Bossy & Hervie, 2021). Studien viser at fagpersoner i kommuner og spesialisthelsetjenesten som forvalter rettighetene, trenger bedre kunnskap om lovprinsippene, og at loven må brukes og praktiseres i det daglige virket for at den skal fungere etter intensjonen.

Et viktig pågående arbeid i Bufdir er å gi statsforvaltere og kommuner mer kunnskap og kompetanse om FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Bufdir har igangsatt en evaluering av pilotprosjektet om implementering av CRPD.

Alle kommuner og fylkeskommuner skal opprette råd for personer med funksjonsnedsettelse (kommuneloven, 2018, § 5-12). Rådet skal bidra til en bred, åpen og tilgjengelig medvirkning i saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse. Bufdir har initiert en kartlegging som skal gi kunnskap om status og samle erfaringer fra arbeidet i rådene etter at de ble forankret i loven. Sist Bufdir initierte en kartlegging av rådene var i 2017. Kartleggingen ferdigstilles våren 2022. Kartleggingen vil gi et grunnlag for å vurdere videre innretning av Bufdirs arbeid for å følge opp kommunale og fylkeskommunale råd for personer med funksjonsnedsettelse.

3.3.4 Kjønn

Kjønnsdelte yrkes- og utdanningsvalg er et politisk prioritert område. Bufdirs forskningsaktiviteter på kjønnslikestillingsfeltet de siste årene har derfor omhandlet denne tematikken.

Ifølge #UngIDag-utvalget har svært få av tiltakene som skal motvirke kjønnsdelte utdanningsvalg, blitt evaluert (NOU 2019: 19). Dette var bakgrunnen for at Bufdir i (2020) initierte en evaluering av tiltaket *Jenter og teknologi*. Evalueringen viser at en sterkt kjønnsdelt utdanningssektor og arbeidsmarked bidrar til å påvirke hvilke fag og utdanninger som jenter og gutter oppfatter som passende (Corneliussen et al., 2021). Evalueringen anbefaler at tiltaket *Jenter og teknologi* bør fortsette, samtidig som den peker på at det er lite realistisk å forvente at tiltaket *alene* skal gi store utslag i antall jenter som søker teknologifag (Corneliussen et al., 2021). Bufdir vurderer at det fremdeles er behov for å få mer kunnskap om betydningen av tiltak og andre ordninger for å fremme mer kjønnsbalanserte valg. Bufdir skal derfor igangsette en evaluering av prosjektet *Større mangfold – friere valg*, en pilot som utvikler metoder for arbeid med likestilling i karriereveiledning. #UngIDag-utvalget peker også på at det er behov for kunnskap om betingelser i arbeidsmarkedet og konsekvenser av å velge atypisk, særlig i yrkesfagene, og hvordan faktorer som geografi og bosted har betydning for unges utdanningsvalg.

#Metoo-kampanjen i 2017 bidro til stor oppmerksomhet omkring uønsket seksuell oppmerksomhet og seksuell trakassering av kvinner. Regjeringen skal utarbeide en stortingsmelding om seksuell trakassering, som blant annet skal kartlegge omfang og foreslå forebyggende tiltak (Prop. 1 S (2021–2022) Kulturdepartementet). Det er behov for en samlet oversikt over kunnskap om seksuell trakassering, også på arenaer utenfor arbeidslivet. Bufdir skal i 2022 utarbeide en slik oversikt, som skal oversendes departementet våren 2022.

I Hurdalsplattformen melder regjeringen at det skal nedsettes et utvalg som skal utrede likestillingsutfordringer for gutter og menn (Statsministerens kontor, 2021). Bufdir vurderer at det er behov for å samle og systematisere forskningsbasert kunnskap om likestillingsutfordringer blant gutter og menn på ulike samfunnsarenaer, og i ulike deler av livsløpet.

3.3.5 Etnisitet, religion og livssyn

Bufdirs forskningsinnsats på feltet har i hovedsak vært avgrenset til diskrimineringsgrunnlaget etnisitet. Ifølge likestillings- og diskrimineringsloven omfatter etnisitet blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk.

Ifølge tall Bufdir har bestilt fra SSB, innhentet gjennom Livskvalitetsundersøkelsen i 2020, har 39 prosent av innvandrere og 47 prosent av norskfødte med innvandrerbakgrunn opplevd diskriminering i løpet av de siste 12 månedene (Støren et al., 2020). Holdningsundersøkelser viser at muslimer og jøder opplever trakassering på grunn av religionen sin, og at de opplever urettferdig behandling av norske offentlige institusjoner (Hoffman & Moe, 2017).

For å få en oversikt over omfanget av forskning og kunnskapsbehov har NIFU utarbeidet en kunnskapsoversikt om forskning på konsekvenser av rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn (Wollscheid et al., 2021). Oversikten viser at det er en del forskning om konsekvenser knyttet til negative helseutfall, når det gjelder både fysiske og psykiske helseutfall. Kunnskapsoversikten peker på behov for forskning som ser nærmere på diskrimineringsmekanismer og de faktiske konsekvensene på ulike områder, for eksempel på boligmarked og samfunnsdeltakelse. Videre anbefaler NIFU mer forskning som følger personer som er utsatt for diskriminering og/eller rasisme, over tid.

Det finnes noen relevante studier om likestillings- og diskrimineringsutfordringer blant samer, og lite forskning som tematiserer situasjonen for nasjonale minoriteter⁶ i Norge (Midtbøen & Lidén, 2015). Mye av forskningen om samer og nasjonale minoriteter har handlet om de ulike gruppenes historie, kulturelle kjennetegn og livsformer, samt gruppenes relasjon til majoritetssamfunnet gjennom historien. De siste tiårene har forskningen særlig belyst fortidens urett og overgrep. Bufdir vurderer at det er behov for å innhente mer kunnskap om nåtidige likestillings- og diskrimineringsutfordringer for samer, og særlig for nasjonale minoriteter.

De siste årene har rasisme og diskriminering av utelandsadopterte blitt satt på dagsorden blant annet av interesseorganisasjoner på feltet. Det har blitt pekt på at det er lite kunnskap om dette. I

⁶ Grupper med langvarig tilknytning til landet. I Norge er jøder, kvener/norskfinner, romer, skogfinner og romanifolket/tatere definert som nasjonale minoriteter.

2020 initierte Bufdir derfor et forskningsprosjekt om utenlandsadoptertes erfaringer med rasisme og diskriminering i Norge (Stærkebye et al., 2021). Rapporten viser blant annet at utenlandsadopterte har svært ulike erfaringer og meninger om rasisme, diskriminering, tilhørighet, utenforskap og identitet. Omtrent halvparten av utenlandsadopterte oppgir at de har opplevd forskjellsbehandling på grunn av adoptivbakgrunnen eller utseendet. Erfaringer med rasisme og diskriminering varierer fra å være subtile hint til grove verbale og fysiske angrep (Stærkebye et al., 2021). Bufdir vurderer at det er behov for å innhente mer kunnskap om sammenhenger mellom hudfarge, eller andre ytre kjennetegn, og rasisme og diskriminering.

3.3.6 Seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika

I 2021 var det ti år siden Norge, gjennom lhbt-senteret og senere likestillingsavdelingen i Bufdir, fikk lhbt(iq) som et eget fagfelt i forvaltningen. En av de viktigste oppgavene vi har hatt, har vært å bygge opp et godt kunnskapsgrunnlag på området som legger viktige føringer for samfunnsutviklingen. Bufdirs forskningsinnsats på feltet de siste årene har hovedsakelig dreid seg om å følge opp kunnskapsutviklingstiltak i lhbtqi-handlingsplanen *Trygghet, mangfold, åpenhet*. Bufdir har jobbet spesielt med å utvikle kunnskap i et interseksjonelt perspektiv og om lite synlige grupper, for eksempel skeive med innvandrerbakgrunn og personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling. Bufdir har også arbeidet med å formidle kunnskap om Bufdirs tjenester i et skeivt perspektiv, blant annet i barnevernet og på ung.no.

I 2017 initierte Bufdir en levekårsundersøkelse om lhbtqi-befolkningen som ble ferdigstilt i 2021 (Anderssen et al., 2021). Rapporten er den første større kvantitative kartleggingen av levekårene og diskrimineringserfaringene til transpersoner og ikke-binære i Norge. Et hovedfunn er at transpersoner i utvalget rapporterer om tydelige levekårsutfordringer og flere erfaringer med ulike former for diskriminering sammenliknet med cispersoner⁷. Samtidig rapporterte de også om stolthet og støtte og høy grad av deltakelse i organisasjonsliv, skeive organisasjoner og vennenettverk. Blant bifile menn og kvinner var det en høyere andel som rapporterte om levekårsutfordringer, enn blant lesbiske kvinner og homofile menn og heterofile kvinner og menn.

Selv om Bufdir har jobbet målrettet med å bygge opp et godt kunnskapsgrunnlag på området, inkludert levekårsundersøkelser, er det fortsatt kunnskapsbehov på feltet. Det er blant annet behov for forskningsbasert kunnskap om diskrimineringserfaringer, utsatthet for hatefulle ytringer og hatkriminalitet, holdninger i befolkningen og møte med offentlige tjenester. Bufdir har derfor igangsatt et forskningsprosjekt om likeverdig helsehjelp til personer med kjønnsinkongruens og et forskningsprosjekt om erfaringer med konverteringsterapi blant skeive. Prosjektene ferdigstilles i 2022 og 2023.

⁷ Å være cisperson/ciskjønn/cis betyr at du identifiserer deg med det biologiske kjønn du ble tildelt ved fødsel.

3.3.7 Universell utforming

Bufdirs aktiviteter på området universell utforming er preget av kartlegginger og evalueringer. Direktoratet jobber med å utvikle fagområdet og styrke forskning som del av kunnskapsgrunnlaget.

Bufdirs tilstandsanalyse om universell utforming (Bufdir, 2020b) viser at det er behov for kunnskap om universell utforming i *alle* sektorer for å nå målet om et universelt utformet samfunn. Det er blant annet behov for kunnskap om hvordan manglende tilgjengelighet påvirker muligheter til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Muligheter for deltakelse på kulturelle arenaer, som museer, er en viktig del av dette. På bakgrunn av det har Bufdir, i samarbeid med Kulturrådet, igangsatt et prosjekt som skal gi kunnskap om graden av universell utforming ved norske museer.

Tilstandsanalysen peker også på at det er behov for samfunnsøkonomiske analyser (Bufdir, 2020b). Bufdir har derfor igangsatt et samarbeid med Nordisk velferdssenter for å kartlegge samfunnsøkonomiske analyser som omhandler universell utforming og tilgjengelighet i Norden.

Kunnskap og kompetanse om universell utforming innen ulike studieretninger i høyere utdanning er et virkemiddel for å fremme universell utforming. En kartlegging av universell utforming som fagbegrep i norske IKT-utdanninger viser at det blant annet er behov for en systematisk kartlegging av studieprogram og emner innen flere fagområder enn IKT (Knarlag & Kvernevik, 2019). Bufdir har igangsatt en kartlegging som tar for seg studieretningene arkitektur, byggfag, IKT og interaksjonsdesign. Kartleggingen ferdigstilles i 2022.

3.3.8 Hatefulle ytringer

Hatefulle ytringer er et relativt nytt område for direktoratet. Siden 2016 har Bufdir bidratt i arbeidet med å bygge opp kunnskapsgrunnlaget om hatefulle ytringer. Bufdir vurderer at utvikling av forskningsbasert kunnskap og statistikk på feltet fortsatt vil være et av direktoratets sterkeste virkemidler for å bistå med politikkutvikling på dette området.

Bufdi har hatt ansvar for å iverksette flere av tiltakene i Solberg-regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016), blant annet gjennom kunnskapsutvikling og å legge til rette for arenaer for dialog og bevissthet om konsekvensene av hatefulle ytringer. Et av tiltakene i strategien som Bufdir følger opp, er et forskningsoppdrag som skal kartlegge omfanget av faktiske ytringer av hatefull eller diskriminerende karakter ved bruk av stordataanalyse. Oppdraget gjennomføres av OsloMet og ferdigstilles i 2022.

Bufdi har igangsatt flere forskningsprosjekter som har gitt kunnskap om hatefulle ytringer når det gjelder art, omfang og konsekvenser. En medieanalyse, utført av Retriever på oppdrag fra Bufdir, har undersøkt hvordan koronapandemien påvirker debattkulturen i kommentarfelt knyttet til redaksjonelle mediers Facebook-sider (Retriever, 2021). Et hovedfunn er at kommentarer med negativ og nøytral tone økte under pandemien, på bekostning av positive, humoristiske og sarkastiske ytringer.

ISF har, på oppdrag fra Bufdir, undersøkt hvem som deltar i opphetede og aggressive nettdebatter, hvorfor de deltar, og hvordan de selv forstår og begrunner uttrykksformene sine (Nadim et al.,

2021). Resultater fra spørreundersøkelsen viser blant annet at om lag fem prosent jevnlig deltar i debatter med en hard tone, mens rundt en–to prosent skriver netthets i form av hetsende, rasistiske eller hatefulle ytringer. Videre er det en tydelig sammenheng mellom det å delta i harde nettdebatter, det å ytre seg hetsende og det å selv være utsatt for hatytringer. Intervjuer med debatttdeltakere viser at folk har ulike motivasjon for å delta i opphetede og aggressive nettdebatter. Flere av informantene beskriver en ideologisk eller politisk motivasjon for å debattere på nettet, og de har en tydelig posisjon og klare fiendebilder.

3.4 Konsekvenser av covid-19-pandemien

Pandemien har rammet *hele* befolkningen på ulike måter og i ulik grad. For å kunne gi faglige funderte råd har Bufdir helt fra starten av pandemien skaffet oversikt og igangsatt ny forskning om pandemiens konsekvenser innenfor sine fagområder.

Fordi forskning tar tid, vet vi fremdeles mest om konsekvensene tidlig i pandemien. I august 2021 publiserte Folkehelseinstituttet (FHI) på oppdrag fra Bufdir en systematisk oppsummering av nyeste kunnskap fra forskning om konsekvensene av pandemien for barn og unge (Nøkleby, Borge et al., 2021). De fleste av de 81 inkluderte studiene fra 22 OECD-land var basert på data samlet inn våren/sommeren 2020. Kun ti studier hadde innsamlede data fra høsten 2020 eller vinteren 2021. Denne kunnskapsoversikten styrket og utdypet funnene fra forrige oversikt publisert i januar 2021 (Nøkleby, Berg et al., 2021a) og ga oss en indikasjon på hvilke følger av pandemien vi kan forvente, og hva Bufdir bør følge med på videre. Den var dermed et viktig bidrag for å identifisere temaområder og spesifikke faktorer da Bufdir i 2021 planla utlysning av et større forskningsprosjekt om langsiktige konsekvenser av covid-19-pandemien. Se under Kunnskapsbehov for mer informasjon. Videre ble det våren 2021 inngått samarbeid med FHI om jevnlig rapportering av nye forskningspublikasjoner på alle Bufdirs fagområder (Berg et al., 2021; Berg & Nøkleby, 2021a, 2021b; Næss et al., 2021).

En overordnet status av forskningskunnskapen om konsekvensene av pandemien innenfor Bufdirs ulike fagområder er beskrevet nedenfor.

3.4.1 Oppvekst

Barn og unges oppvekstvilkår har vært betydelig berørt under pandemien, og spesielt har nedstengningen og pandemiltakene vært inngripende for sårbare barn og unge (Hafstad & Augusti, 2020; Nøkleby, Borge et al., 2021). FHIs kunnskapsoppsummering viser en modell over de hyppigste sårbarhetsfaktorene som er identifisert som betydningsfulle innenfor ulike livsområder (se s. 84 i Nøkleby, Borge et al., 2021). Negative konsekvenser har særlig berørt de med én eller flere såkalte sårbarhetsfaktorer, slik som lav sosioøkonomisk status, funksjonshemming, minoritetsspråklig bakgrunn, svak sosial tilknytning, foreldres tap av jobb/inntekt og mer. Modellen viser hvordan faktorer på ulike livsområder og på ulike nivåer – fra individ til samfunn og pandemien – er knyttet sammen til en kompleks helhet, og at alt til syvende og sist kan virke inn på barnet eller den unge.

Ungdata-undersøkelsen viser at omtrent ett år etter at covid-19-pandemien kom til Norge, mente 49 prosent av ungdommene at pandemien påvirket livet deres negativt, mens 22 prosent svarte at

den hadde påvirket livet deres positivt (Ulset et al., 2021). Særlig jenter, eldre ungdom, ungdom fra lav sosioøkonomisk bakgrunn og ungdom i kommuner med høyere smitteforekomst rapporterte om flere negative konsekvenser.

Barnehage, skole og fritidsaktiviteter er viktige arenaer i barn og unges liv. FHIs kunnskapsoppsummering viser et både opplevd og faktisk læringstap i grunnskolen og videregående skole under pandemien (Nøkleby, Borge et al., 2021). Studier viser at det er stor variasjon i elevers trivsel og læring under pandemien (Bakken, 2021; Caspersen et al., 2021; Nøkleby et al., 2021), og at det har vært særlig krevende for elever med behov for oppfølging og tilrettelegging (Caspersen et al., 2021). Nedstengning av barnehage, skole og fritidsaktiviteter førte også til mindre sosial omgang med venner og jevnaldrende.

Flere norske studier har funnet sammenhenger mellom konsekvenser av pandemiltakene og barn og unges psykiske helse (Nøkleby, Borge et al., 2021), negative emosjonelle reaksjoner (Larsen et al., 2021) og ensomhet (Bakken, 2021). En studie blant ungdom viser for eksempel at mangel på fysisk kontakt med venner og bruk av sosiale medier var assosiert med ensomhet og mentale helseproblemer (Bekkhus et al., 2020). Flere ungdomshus og -klubber satset på digitalt ungdomsarbeid, og selv om dette utgjorde en ressurs for mange, erstattet det ikke behovet for å være fysisk sammen (Bøhler & Huang, 2021). En nasjonalt representativ undersøkelse blant ungdom viste ingen endringer i symptomer på angst og depresjon fra før til tidlig i pandemien, bortsett fra en økning hos ungdom som levde i splittede hjem (Hafstad, Sætren et al., 2021). En oppfølging i juni 2021 viser imidlertid en økning i både symptomer på angst og depresjon og i kroppslige plager totalt sett, med en større økning blant jenter enn gutter (Hafstad et al., 2022). Dette viser at det siste året av pandemien har vært tøft for ungdom. Ikke bare i Norge, men også globalt er det stor bekymring for konsekvensene pandemien har hatt på barn og unges psykiske helse (Hudson, 2022; Santomauro et al., 2021).

3.4.2 Familieforhold

Foreldres økonomiske usikkerhet som følge av endringer i arbeidssituasjon, permitteringer og oppsigelser rammet familier med lav inntekt og utdanning hardere. Under nedstengning av barnehage og skole skulle barn i familier i en sårbar livssituasjon og barn med foreldre som hadde samfunnskritiske jobber, få et omsorgstilbud, men ikke alle benyttet dette tilbudet (Os et al., 2021). Mer tid sammen i hjemmet enn før pandemien gjorde at bolig og nærmiljø ble enda viktigere, og utfordringer knyttet til lavinntekt og trangboddhet ble enda mer krevende (Brattbakk, 2020; NOU 2020: 16).

Endrede hjemmeforhold og usikkerhet under pandemien endret familiedynamikken for mange, for noen til det verre med mer krangling, mens det for andre førte til et lavere konfliktnivå og mer hyggelig tid sammen som familie (Bakken et al., 2020; Øverli & Gundersen, 2020). FamilieForSK-studien, basert på et utvalg familier rekruttert gjennom familievernet, fant en betydelig økning i foreldrestress under den første nedstengningen, men ingen økning i destruktive foreldrekonflikter (Helland, Lyngstad et al., 2021). Totalt sett finner studier på tvers av OECD-land at pandemien har hatt svake negative konsekvenser for familiefungering og foreldreskap (Nøkleby, Borge et al., 2021). Hvorvidt ulike foreldrestøttende tilbud hadde hjulpet som tiltak under slike omstendigheter, har vi lite kunnskap om. Da gruppebaserte foreldreveiledningstiltak ble avlyst

under pandemien og erstattet av individuell foreldreveiledning og tilbud om veiledning digitalt, hadde ikke alle foreldre den digitale kompetansen som trengtes (Tveito, 2021). Tidlig i pandemien erfarte også terapeuter ved familievernkontorene at videokonsultasjoner ikke kan erstatte fysiske møter (Øverli & Gundersen, 2020).

Nedgangen i den totale aktiviteten i familievernet i 2020 er det stor grunn til å tro at skyldes pandemien (Sky, 2021). Både nedgangen i antall nye familievernsaker på 12 prosent fra året før, økt ventetid til første samtale, økt behandlingstid, mindre gruppeaktivitet og mindre utadrettet virksomhet var noen av konsekvensene. Hovedtemaene for avsluttede saker var imidlertid relativt uendret fra året før pandemien, med styrking av parforhold og samarbeid om barn når foreldre ikke bodde sammen som de vanligste (ibid.). En studie fra tidlig i pandemien viste at det var stor variasjon i hvordan nedstengningen av familievernkontorene var for familiene (Øverli & Gundersen, 2020). For familier med moderate problemer ble hverdagen ofte enklere med mindre stress. Men for de familiene som hadde store problemer i utgangspunktet, ble livet vanskeligere. Flere hadde vært midt i krevende terapi, mekling eller konflikter rundt foreldresamarbeid da familievernet stengte ned, og forskerne understreker at familievernet er en kritisk tjeneste for denne brukergruppen (ibid.)

3.4.3 Vold og overgrep

Det er ikke mulig å trekke ensidige konklusjoner om omfanget av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep under pandemien (Skrove et al., 2021). Internasjonal forskning viser en nedgang i nye barnevernssaker og saker med barn og unge hos legevakten under koronapandemien (Nøkleby, Borge et al., 2021). Samtidig viser en studie av Lawson et al. (2020) at det var en høyere risiko for at foreldre mishandlet egne barn hvis de mistet jobben, eller opplevde depresjon. Mye tyder på at det har vært manglende oppdagelse og rapportering av mishandling fremfor en positiv effekt av nedstengingen (Nøkleby, Berg et al., 2021b).

En nasjonal representativ studie basert på selvrappport blant 12–16-åringer tyder på at omfanget av vold og overgrep mot unge har holdt seg stabilt eller gått ned fra før til under pandemien (Hafstad & Augusti, 2020). Ett unntak her er seksuelle overgrep begått av en voksen, hvor man ser en økning (fra 2,9 til 4,5 %). Dette gjelder i særlig grad blant ungdom som lever under vanskelige økonomiske kår, og som lever med andre psykososiale belastninger i familien (rus, foreldre med psykisk helseplager eller kriminalitet), eller som har funksjonsnedsettelse.

En tredel av krisesentrene oppga i undersøkelsene fra NKVTS (Bergman et al., 2021) at de erfarte at smitteverntiltakene ble utnyttet som en del av kontrollregimet overfor brukere som henvendte seg. Det dreide seg om kontroll over hvilke smitteverntiltak som skulle etterleves og ikke, og at smitterisiko ble utnyttet som begrunnelse for økt isolasjon. Dette samsvarer ifølge forskerne med funn fra internasjonale studier.

Andre undersøkelser peker i tillegg på at utsatte og pårørende kan ha unngått eller ventet med å ta kontakt med helsevesen eller andre hjelpeinstanser under nedstengningene, fordi de ikke ønsket å overbelaste helsevesenet eller andre viktige samfunnsfunksjoner (Kilden, 2020a; Elvegård et al., 2020). Det kan ha ført til at voldsutsatte lever lengre med alvorlige utfordringer (Kilden, 2020a).

3.4.4 Barnevern

Barneverntjenestene var fra starten av pandemien proaktive og omstilte seg raskt. En kvalitativ intervjuundersøkelse av barnevernsledere viser at det ble gjort et betydelig planarbeid for å ivareta driften og for å sikre at de mest alvorlige sakene ble fulgt opp (Tveito, 2021). Det var allikevel variasjon mellom kommuner hvorvidt de så en økning eller ikke i meldinger om vold/overgrep, og mens noen barneverntjenester opplevde andre instanser som mer tilgjengelige, opplevde andre at de ble stående «alene i frontlinjen». Vi har lite forskningskunnskap om hvordan brukerne i ulike typer barneverntiltak og i ettervern har opplevd pandemien og nedstengningen. Én studie av ungdommers opplevelse av å bo på barnevernsinstitusjon under pandemien viser at de var betydelig bekymret for familie, og en tredjedel fikk dårligere kontakt med familien. Flere rapporterte også om mindre kontakt med saksbehandleren i barnevernet og om økt ensomhet og endring i tidsbruk, med mindre fysisk aktivitet og hyggelige aktiviteter (Hafstad, Augusti et al., 2021).

3.4.5 Likestilling

I dag er det meste av kunnskapen om konsekvensene av pandemien på likestilling i form av ledighet, permittering og arbeidsmarkedstilknytning, basert på statistikk fra NAV og SSB. Disse tallene tyder på at kvinner og personer med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i «frontlinjeyrkene» under pandemien, og at personer med innvandrerbakgrunn og personer med funksjonsnedsettelse kan ha blitt rammet ekstra hardt av pandemiens negative konsekvenser i arbeidsmarkedet (Bufdir, u.å.-e; Kilden, 2020b).

Reduserte skole- og omsorgstilbud, og strengere krav til barnas helsetilstand på skoler og i barnehager, har for mange bidratt til økt omsorgsbelastning. Dette synes å ha vært særlig utfordrende for de med mindre fleksible arbeidshverdager, familier i trangbodde husholdninger, aleneforsørgere, foreldre til barn med funksjonsnedsettelser og foreldre med lave norskkunnskaper og lite kjennskap til etablerte velferdstilbud (Pedersen & Egeland, 2020; Os et al., 2021; Drange et al., 2020; Bøhler & Ugreninov, 2021; Brattbakk, 2020). Når det gjelder konsekvenser for kjønnslikestilling, tyder undersøkelser fra under pandemien på at kvinner i større grad enn menn har båret den ekstra omsorgsbelastningen som har fulgt av reduserte skole- og omsorgstilbud (Likestillingssenteret, 2020; 2021). På samme tid som nedstengningene har skapt konflikt mellom arbeid og omsorg i mange familier, førte mindre tidspress og lavere aktivitetsnivå til en pustepause for en del familier (Pedersen & Egeland, 2020).

På oppdrag fra Bufdir undersøkte Retriever (2021) tone og hatefulle ytringer i norske kommentarfelt før og under pandemien. I rapporten fremkommer det at andelen balanserte overskrifter og ingresser fra mediehusene økte i møte med pandemien. Samtidig som antallet konfliktfylte overskrifter og ingresser sank, økte antallet nøytrale kommentarer.

For utsatte grupper blir konsekvensene av pandemien også spesielt merkbare når en rekke arenaer for sosial kontakt og felleskap stenger ned. Mangel på trygge møteplasser og arenaer er særlig utfordrende for skeive som lever i hjem der de ikke aksepteres for den de er, eller mangler trygge arenaer og nettverk av likepersoner i nærheten av der de bor (Proba samfunnsanalyse, 2020).

Når det gjelder barn med funksjonsnedsettelse og deres familier spesielt, tyder forskning på at pandemien og nedstengningen har hatt omfattende konsekvenser for deres helse-, omsorgs- og velferdstjenestetilbud (Bøhler & Ugreninov, 2021; Bossy & Hervie, 2021). Utfordringer knyttet til koordinering av ulike tjenester ser ut til å ha blitt forsterket, på den måten at foreldrene fikk en større del av koordineringsansvaret. Det er særlig summen av fraværet av en rekke tjenester som bidro til store belastninger for både barna og familien. Situasjonen kan ha vært ekstra utfordrende for familier med innvandrerbakgrunn og familier med lavere sosioøkonomisk bakgrunn (Bøhler & Ugreninov, 2021).

Kommuner med gode systemer for tverrfaglig samhandling og kort vei til ledelsen ser ut til å ha vært i bedre stand til å håndtere krisen og unngå alvorlige følger for barn med funksjonsnedsettelse (Bossy & Hervie, 2021). Bossy og Hervie peker på at mangel på overordnede retningslinjer fra sentralt hold, i tillegg til manglende oppmerksomhet på hvordan smitteverntiltak påvirker barn med funksjonsnedsettelse, bidro til at tjenestetilbudet ble kraftig redusert for de fleste under den første nedstengningen i 2020.

3.4.6 Kunnskapsbehov

Ettervirkningene av covid-19-pandemien og de inngripende tiltakene og usikkerheten befolkningen har stått ovenfor over tid, er antatt å ville vare lengre enn selve pandemien. For å kunne fylle rollen vår som fagdirektorat blir det viktig for Bufdir å følge med på konsekvensene av pandemien fremover og bidra til solid kunnskap om dette.

Bufdirs kunnskapsbehov knyttet til konsekvenser av pandemien favner bredt. På bakgrunn av tidligere forskning om konsekvensene tidlig i pandemien og innspill fra brukerrådet i Bufdir vurderer vi at det er særlig behov for kunnskap om konsekvenser for barn og unge oppvekstsvilkår og velferd på følgende områder:

- tilgang til og bruk av tjenester, inkludert lavterskeltilbud
- deltakelse, inkludert i barnehage, skole, utdanning, fritidsarenaer, organiserte fritidsaktiviteter, åpne møteplasser, fritidsklubber og organisasjons- og samfunnsliv
- medvirkning, inkludert i tilrettelegging av tjenester og tilbud
- sosialt nettverk, inkludert venner og tilgang til trygg voksenperson / fortrolig
- psykisk uhelse, inkludert ensomhet og selvmordstanker
- hjemmeforhold, inkludert betydningen av vedvarende usikkerhet og stressbelastning for omsorgssituasjonen til barn og unge

For Bufdir er det et særlig behov for kunnskap om langvarige konsekvenser for de i sårbare eller risikoutsatte livssituasjoner, inkludert barn og unge som mottar barnevernstiltak.

Et annet viktig område hvor vi ser at det er et behov for kunnskap om langvarige konsekvenser av pandemien, er innenfor likestilling. Basert på den tidligere forskningen og innspill fra Bufdirs likestillingsråd vurderer vi at det er særlig behov for kunnskap om langvarige konsekvenser for:

- likestilling i arbeidsliv, omsorgsoppgaver og levekår (knyttet til faktorer som kjønn, etnisitet, seksuell orientering, alder osv.)

- likestilling av personer med funksjonsnedsettelse
- omfang, form og konsekvenser av hatefulle ytringer

For å sikre dekning av de ovenfor nevnte kunnskapsbehovene lyste Bufdir i 2021 ut et større forskningsoppdrag. OsloMet v/NOVA i samarbeid med flere andre forskningsinstitusjoner fikk oppdraget, som vil vare til 2025 med mulighet for forlengelse. Forskningsprosjektet *Langsiktige konsekvenser av covid-19-pandemien for oppvekst og likestilling* dekker gjennom sine 12 delstudier nær sagt alle områder Bufdir har vurdert som viktige å følge med på. Formålet med prosjektet er å bidra med ny kunnskap som kan danne grunnlag for tiltak som kan dempe eller snu negative virkninger av pandemien.

4. Bufdirs forskningsportefølje

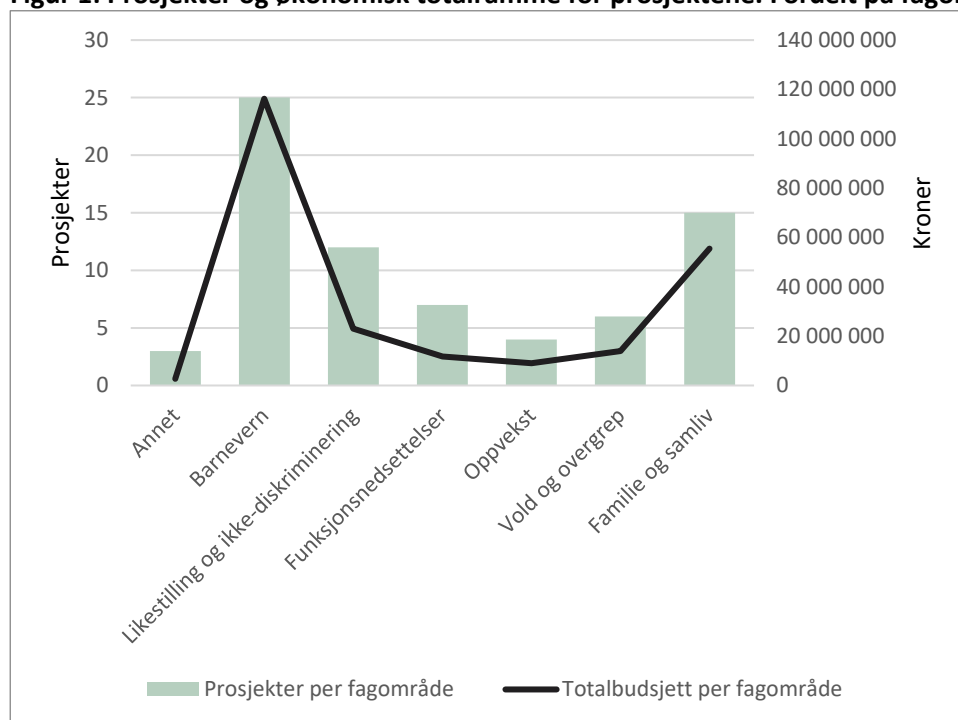
4.1 Oppsummert

Bufdir anskaffet i 2021 forskning for om lag 58 millioner kroner. Dette inkluderer 5 millioner til kunnskapsoppsummeringer som finansieres gjennom samarbeidsavtalen med Folkehelseinstituttet (FHI). Av disse 58 millionene gikk cirka 5 millioner til prosjektene som ble fullført i 2021. Prosjektene som ble fullført i 2021, hadde en gjennomsnittlig varighet på 3 år.⁸

Nedenfor oppsummeres Bufdirs forskningsportefølje gjennom ulike figurer. I figurene har vi både tatt med de prosjektene som ble fullført i 2021 (24 prosjekter), og de som var pågående, men ikke ferdigstilt (48 prosjekter) – til sammen 72 prosjekter. Dette er gjort for å få et større datagrunnlag og et mer representativt bilde av den samlede forskningsporteføljen. Samlet verdi for de 72 prosjektene, gjennom alle årene kontrakten løper (kontraktsverdi/økonomisk totalramme), er på om lag 230 millioner kroner.⁹ Det er prosjektenes totale kontraktsverdi som vises i figurene.

4.1.1 Forskning på fagområder og hovedtemaer

Figur 1: Prosjekter og økonomisk totalramme for prosjektene. Fordelt på fagområder. Antall og kroner.

Figuren viser at det meste av Bufdirs forskningsmidler ble brukt til forskning innenfor barnevernsområdet. Det ble også brukt betydelige midler til forskning innen familie og samliv

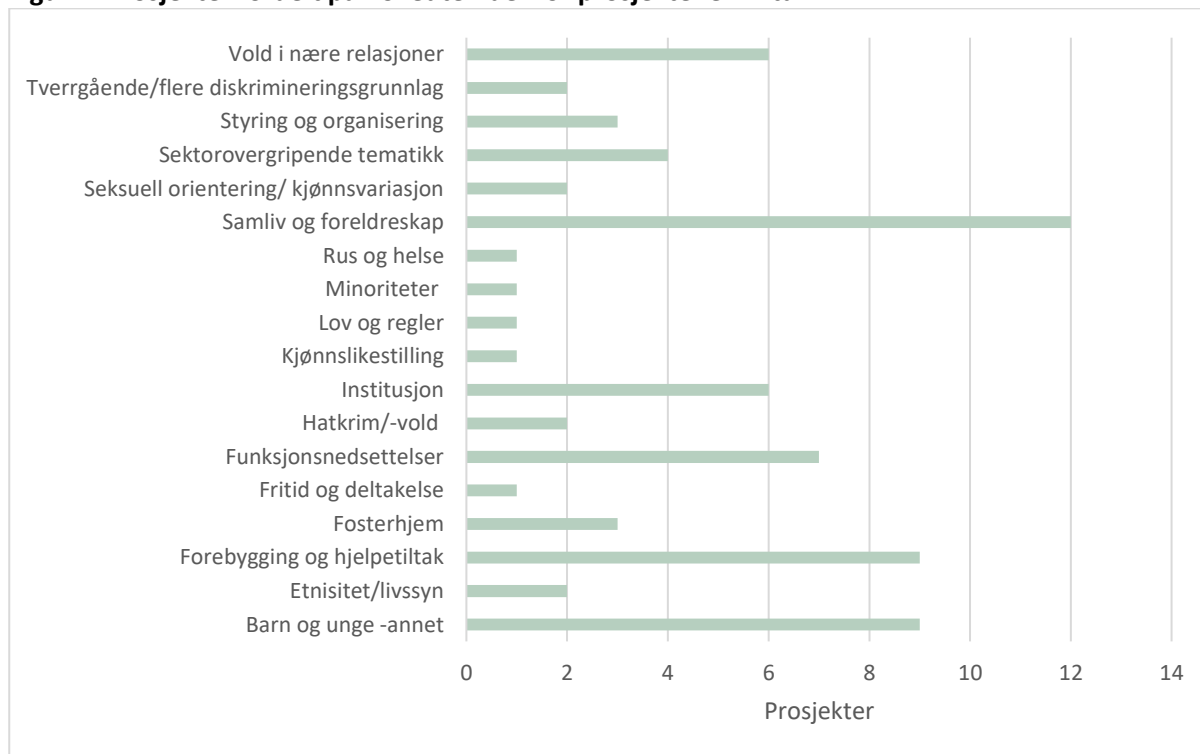
⁸ Målt som antall år det var aktivitet i prosjektet.

⁹ Midlene som Bufdir bruker til å finansiere kunnskapsoppsummeringer o.l. gjennom samarbeidsavtalen med FHI, kommer i tillegg. Bufdir bruker om lag 5 millioner kroner i året på avtalen.

(hovedsakelig knyttet til familievern). Forskningsmidlene til de andre fagfeltene er atskillig lavere.

Gjennomsnittsbetøpet for forskningsprosjektene er mye høgere på noen fagområder enn andre. Prosjekter på feltene barnevern og familie/samliv er gjennomgående større og mer langvarige enn for eksempel projekter om likestilling og funksjonsnedsettelse. Dette vises i Figur 1 når man sammenligner antall projekter og den økonomiske rammen totalt innenfor hvert fagområde.

Figur 2: Prosjekter fordelt på hovedtemaer for projektene. Antall.

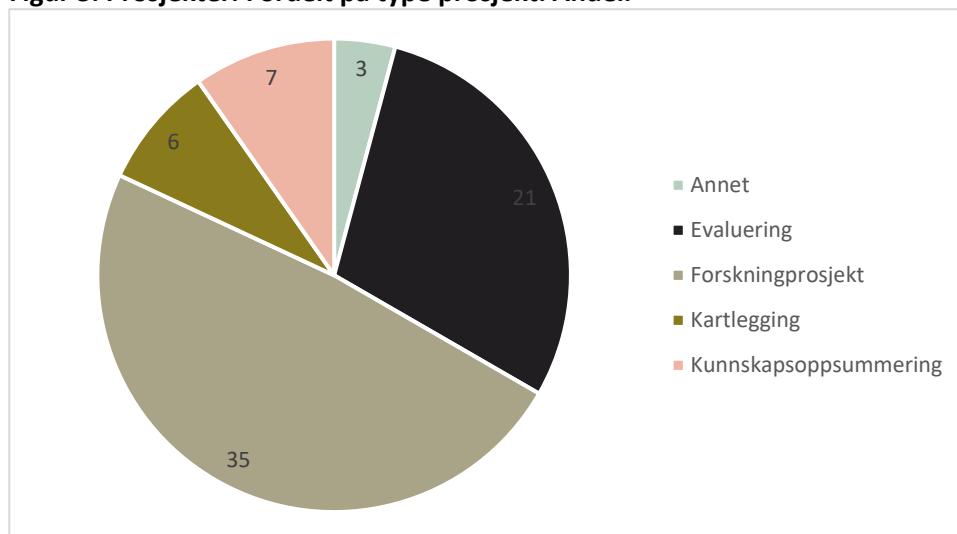

Fra 2021 er forskningsprosjektene i Bufdirs portefølje også kategorisert etter hovedtema. Mange av projektene dekker flere av disse hovedtemaene, og i disse tilfellene har vi valgt den kategorien som er mest dekkende. Av figuren fremgår det at det er flest projekter om samliv og foreldreskap. De fleste av disse projektene er knyttet til familievern. Barnevernsprosjektene er fordelt på ulike temaer, hovedsakelig institusjon, fosterhjem samt forebygging og hjelpetiltak. I tillegg er litt over halvparten av projektene i kategorien barn og unge – annet barnevernsforskning, mens resten er knyttet til ulike andre fagområder.

4.2 Ulike typer projekter

De ulike projektene Bufdir anskaffer, klassifiseres som forskningsprosjekter, kunnskapsoppsummeringer, evalueringer eller kartlegginger. Figur 3 viser andelen av de ulike typene projekter. Over halvparten av projektene er forskningsprosjekter (ulike typer primærforskning). Kategorien evaluering inkluderer både større effektevalueringer med eksperimentelle design, følgeevalueringer og enklere tiltaksevalueringer med oppsummeringer av brukere og ansattes erfaringer med mer.

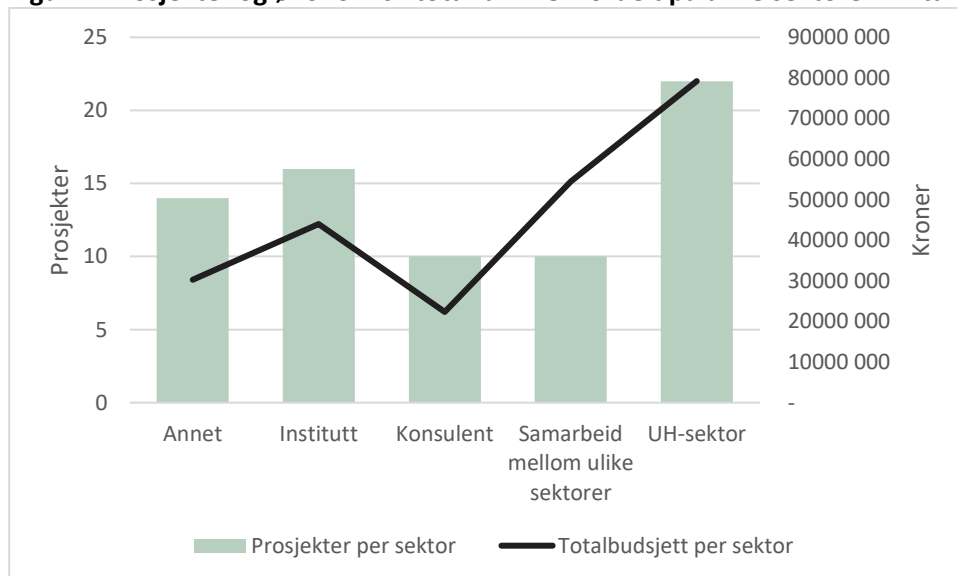
Figur 3. Prosjekter. Fordelt på type prosjekt. Andel.

4.2.1 Leverandører fra ulike sektorer

Buudir brukte mest midler på prosjekter som ble gjennomført av universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren), etterfulgt av instituttsektoren. Det er også størst antall prosjekter i UH-sektoren, også her etterfulgt av instituttsektoren. Det er videre mange prosjekter i kategorien annet. FHI er leverandøren for fleste prosjektene i annet-kategorien, og av disse er det flest kunnskapsoppsummeringer. Prosjektene som gjennomføres som samarbeid mellom ulike sektorer, har gjennomsnittlig betydelig høyere budsjett enn de andre prosjektene. Også prosjektene med UH-sektoren har relativt høy gjennomsnittsverdi, mens prosjektene som gjennomføres av institutt-sektoren, konsulenter eller andre, har lavere gjennomsnittsverdi.

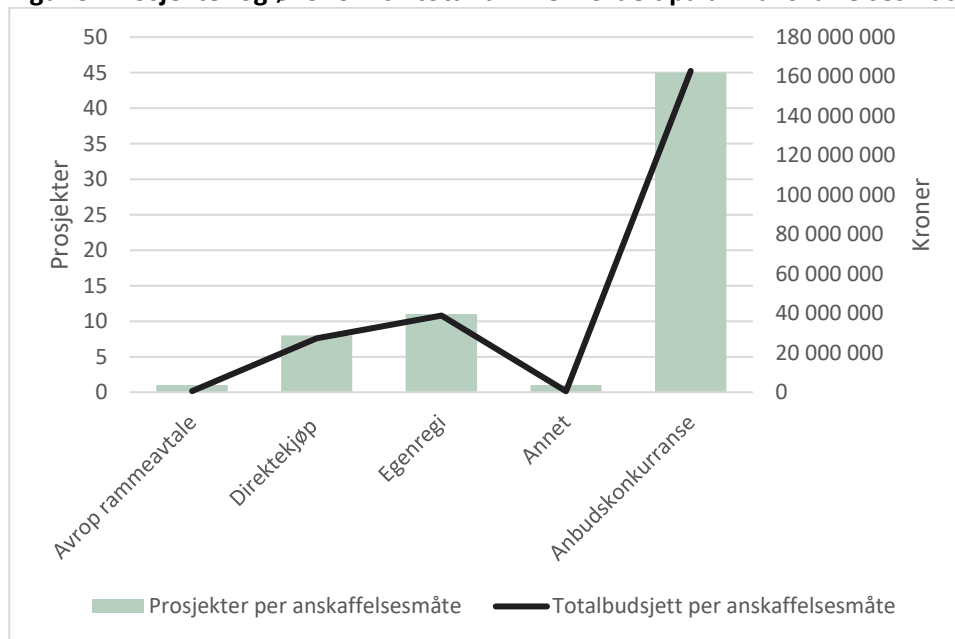
Figur 4. Prosjekter og økonomisk totalramme. Fordelt på ulike sektorer. Antall og kroner.

4.2.2 Anskaffelsesstrategi

Buudir anskaffer forskning på ulike måter. Det vanligste måten er anbudskonkurranser med utlysning på den nasjonale kunngjøringsdatabasen for offentlige anskaffelser (Doffin). Det er også en del prosjekter som gjennomføres som utvidet egenregi i staten. Det innebærer at Buudir gir oppdrag direkte til andre statlige aktører. Omtrent halvparten av disse er (primær)forskningsprosjekter som gjennomføres av Folkehelseinstituttet (FHI). I tillegg anskaffet Buudir i 2021 kunnskapsoppsummeringer fra FHI til en samlet verdi av seks millioner kroner gjennom en samarbeidsavtale. Dette kommer i tillegg til det som går frem av figur 5.

Figur 5: Prosjekter og økonomisk totalramme. Fordelt på ulike anskaffelsesmåter. Antall og kroner.

4.3 Presentasjon av forskningspublikasjoner fra 2021

I denne delen av rapporten presenterer vi Buudir-finansierte forskningspublikasjoner som ble utgitt i 2021. Mange av forskningsanskaffelsene til Buudir har flere delprosjekter og flere publikasjoner, og det er derfor ikke samsvar mellom antallet publikasjoner i dette kapittelet og antall prosjekter som er tatt med som grunnlag for oppsummeringene i kapittel 4.1. Vi har også valgt å ta med publikasjoner fra noen prosjekter som ble (kontraktsmessig) ferdigstilt i 2021, selv om publikasjonene ble utgitt i 2022.

4.3.1 Familie og oppvekst

Tittel	Hvordan forstå og håndtere barn som avviser en forelder. En systematisk kartleggingsoversikt
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005304

Formål

Samværsvegring betyr at et barn over tid uttrykker sterk motstand mot samvær med en forelder (vanligvis etter samlivsbrudd). Familievernet har behov for mer kunnskap om samværsvegring, slik at de kan forstå og håndtere saker der dette forekommer. Hensikten med dette prosjektet var derfor å kartlegge og beskrive forskningen som finnes om 1) årsaker til samværsvegring og 2) kliniske verktøy og/eller tiltak for å identifisere, forebygge og håndtere samværsvegring.

Metodisk tilnærming

Systematiske kartleggingsoversikter kartlegger og kategoriserer eksisterende forskning på et tematisk område. Studiene kvalitetsvurderes ikke, og det gjøres ikke inngående analyser av resultatene.

Det ble det søkt i utvalgte databaser for å identifisere relevante studier fra 2000 til 2020. Forskerne inkluderte én oversikt og 54 primærstudier. De fleste var fra USA (n=38), var tverrsnittstudier (n=23) og hadde som deltakere barn eller voksne som uttalte seg om da de var barn (n=45).

Hovedfunn

- Samværsvegring kan forekomme hos 11–15 prosent av barn etter samlivsbrudd.
- Det er mange og komplekse årsaker til samværsvegring, og grunnene kan være vanskelig å forstå. Noen barn kan være påvirket av eller manipulert av den forelderen de bor hos, mens andre kan ha hatt negative erfaringer med samvær og ønsker derfor ikke samvær. Noen barn kan vegre seg for samvær for å skjerme seg fra foreldrenes konflikter.
- Samværsvegring er assosiert med en rekke negative utfall hos barnet.
- Det finnes en del verktøy som skal avdekke samværsvegring / alvorlighetsgraden av samværsvegring, men det mangler forskning om forebygging og effekt av tiltakene.

Sentrale anbefalinger

Forskerne anbefaler mer forskning på temaet, fordi:

- De fleste studiene handler om foreldrefremmedgjøring – det er få empiriske studier om egenbeskyttelse, rolleforstyrrelse og samværsvegring generelt.
- Verktøyene og tiltakene er i liten grad empirisk testet.
- Det mangler kontrollerte studier som undersøkte effekten av verktøy og tiltak.
- Det mangler studier om forebyggende tiltak.
- Det mangler studier fra nordiske land.

Tittel	Samlivskurs for førstegangsførelde. Erfaringer med «Godt samliv» i Bergens kommune, og en systematisk litteraturgjennomgang av liknende tiltak
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005327

Formål

Formålet for denne delrapporten var både å oppsummere erfaringer fra 18 måneders implementering av samlivstiltaket *Godt samliv for førstegangsførelde* i Bergen kommune, og å oppsummere nyere evalueringsforskning av lignende tiltak.

Metodisk tilnærming

Brukerundersøkelsen består av et evalueringsskjema til alle kursdeltakere ved kursets avslutning, samt et litt mer omfattende spørreskjema som er delt ut til et utvalg av kursdeltakerne. Det systematiske litteratursøket er gjort på en transparent måte med tydelig søkestrategi og kriterier for å identifisere alle relevante publikasjoner.

Hovedfunn

Resultatene fra brukerundersøkelsen viser at kursdeltakerne overveiende er tilfredse med tilbudet. Kursdeltakerne har generelt høy partilfredshet, gode kommunikasjons- og problemløsningsferdigheter og lite psykiske plager. Det tilsier at foreldre som deltar på Godt samliv, synes å ha gode forutsetninger for å mestre samlivet under graviditeten og i tiden etter fødsel.

Rapportens andre del er en gjennomgang av 23 identifiserte evalueringsstudier av samlivskurs rettet mot førstegangsførelde. Flertallet av studiene finner gunstige effekter enten for den ene eller begge i parforholdet. Sett under ett gir studiene et bilde av at samlivskurs kan ha gunstige effekter, men at disse sannsynligvis er relativt beskjedne. Dette resonnerer med funnene fra meta-analysen til Teubert & Pinquart (2010), som også fant gunstige, men små effekter. Rapporten undersøkte også langtidseffekter, men her var funnene for blandede til å kunne konkludere sikkert.

Sentrale anbefalinger

- Litteraturgjennomgangen indikerer at det kan være mer effektivt å tilby samlivskurs for førstegangsførelde til par som er i risikozonen, enn generelt til alle førstegangsførelde.
- Det er likevel noen fordeler med å tilby denne type kurs som et universelt tiltak. Det tar bort stigmaet knyttet til å delta på slike kurs. Det kan også være en arena for å formidle informasjon om samlivsproblemer og -tiltak og for å senke terskelen for å oppsøke hjelp for de som har behov for mer omfattende hjelp.
- Dette vil kunne øke effekten av tilbudet, utover det som man eventuelt kan oppnå av å delta på selve kurset isolert sett. En slik mulig effekt har ikke vært undersøkt i tidligere evalueringsstudier, men man har påvist at mer omfattende kurs ser ut til å ha bedre effekter enn kortere og mer avgrensede kurs.

Tittel	Effektevaluering av <i>International Child Development Programme (ICDP)</i>
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005409

Formål

International Child Development Programme (ICDP) er et universelt forebyggende foreldreveiledningsprogram rettet mot foreldre og profesjonelle omsorgsgivere til barn i alderen 0–18 år. Formålet med denne studien er å undersøke effekten av standardversjonen av ICDP i Norge. Dette er gjort ved å undersøke foreldrerapportert endring ved 1) foreldrene, 2) foreldre–barn-relasjonen og 3) barnet.

Metodisk tilnærming

Studien er den første effektevalueringen av ICDP i Norge som gjennomføres som en randomisert kontrollert studie (RCT). Utvalget i ICDP-studien består av foreldre i Norge som har meldt seg på foreldreveiledning i standardversjonen av ICDP, i perioden 1. januar 2017 til 5. oktober 2020. Studien består av en intervensjonsgruppe og en kontrollgruppe.

Hovedfunn

- ICDP har hatt en positiv effekt på foreldrene og på relasjonen mellom foreldre og barn, selv om effektene er små.
- Foreldrene i intervensjonsgruppen oppgir at de har blitt tryggere i foreldrerollen, og at de praktiserer en mer støttende foreldrestil.
- Foreldrene i intervensjonsgruppen oppgir at de føler mer nærhet til barnet sitt rett etter avsluttet intervensjon, og de rapporterer på siste måletidspunkt færre konflikter med partner rundt barneoppdragelse.
- Ingen forskjell i endring mellom intervensjonsgruppen og kontrollgruppen på noen av måletidspunktene når det gjelder positiv involvering med barnet eller konfliktnivå mellom foreldre og barn.
- Ingen endring hos barnet etter gjennomført ICDP-intervensjon.
- Ingen forskjeller i endring mellom de to gruppene på eksternaliserende vansker eller helserelatert livskvalitet hos barnet.

Sentrale anbefalinger

- Det hadde vært nyttig å få gjennomført en prosessevaluering av ICDP-tiltaket, hvor man samlet data og analyserte prosessen.
- Det ville vært interessant å undersøke effekten av ICDP-tiltaket også for ungdommer, og å sammenligne effekt mellom ulike aldersgrupper.
- Det hadde vært interessant å få undersøke effekten av ICDP som et selektivt tiltak, og å gjennomføre en effektevaluering av minoritetsversjonen av ICDP.
- Det trengs flere effektevalueringer, gjerne med oppfølgingsmål på senere måletidspunkt.

Tittel	Evaluering av Foreldrehverdag.no
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005411

Formål

Formålet med evalueringen var å vurdere om og hvordan Foreldrehverdag.no hjelper foreldre til å være tryggere og mer selvsikre i foreldrerollen. Mer spesifikt handlet prosjektet 1) om å forstå foreldres tanker og følelser om deres foreldreskap, 2) om å forstå hvordan foreldres tanker, kunnskap og atferd har endret seg etter at de har brukt nettsiden, og 3) om å se hvorvidt og hvordan foreldres følelser av trygghet og selvsikkerhet i foreldrerollen har endret seg etter at de har brukt nettsiden.

Metodisk tilnærming

Studien var kvalitativ, og informasjonen er basert på fire fokusgrupper med gjennomsnittlig fire respondenter i hver gruppe (totalt 15 foreldre, hvorav 14 mødre og 1 far) fra forskjellige deler av Norge.

Hovedfunn

- Analysene indikerer at foreldreskap ansees som en konstant dynamisk læringsprosess hvor det er blandede og ambivalente følelser.
- Et spesielt ambivalent tema er trygghet og selvsikkerhet, fordi temaet viser på den ene siden at foreldrene vet at de ikke kan mestre alt, mens de på den andre siden føler seg tryggere når de mestrer vanskelige situasjoner.
- Foreldrehverdag.no ble ansett som spesielt nyttig av foreldrene nettopp for å bekrefte deres egne følelser når de føler at de gjør noe riktig.
- Studien diskuterer mulige sprik mellom å gi nyttig kunnskap om foreldrepraksis versus å ivareta foreldrenes ambivalente følelser, inkludert når foreldrene ikke mestrer vanskelige situasjoner.

Sentrale anbefalinger

Basert på studiens resultater foreslås det at en egen seksjon av nettsiden bør handle om foreldres følelser. Mer spesifikt bør denne seksjonen bidra til å utvikle et mer selvmedfølende og helhjertet foreldreskap, hvor foreldres sårbarhet og ufullkommenhet ikke blir sett på som et tegn på svakhet, men som en måte å lære og utvikles på.

Tittel	Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Erfaringer fra forsøkskommunenes implementering av fritidskortet (Delrapport 1)
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005251

Formål

Fritidskortordningen er et forsøk som prøves ut i 12 norske kommuner for å øke barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Formålet med følgeevalueringen er å høste erfaringer fra implementeringen av forsøk med fritidskortordningen, vurdere fritidskortets innvirkning på barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter, identifisere barrierer og muligheter for deltakelse, og gi anbefalinger til en nasjonal fritidskortordning. Denne delrapporten tar for seg kommunenes erfaringer fra innføringen av forsøket med fritidskortet.

Metodisk tilnærming

Undersøkelsen er basert på 1) kvalitative intervjuer med prosjektledere som har hatt ansvar for implementeringen av fritidskortet i de 12 forsøkskommunene, 2) en studie av politiske og strategiske dokumenter fra disse kommunene og 3) eksisterende data fra Ungdata og KOSTRA. Funnene i rapporten danner grunnlag for problemstillinger og datainnsamling i den videre følgeevalueringen.

Hovedfunn

- De fleste kommunene har kommet godt i gang med å etablere fritidskortet, og organiseringen ser ut til å fungere godt.
- Fritidskortet ses i stor grad i sammenheng med eksisterende inkluderingstiltak i kommunene, i tråd med intensjonene. Det er også stor bevissthet om å finne løsninger som motvirker stigmatisering av barn og unge.
- De største administrative utfordringene knytter seg til de digitale løsningene for ordningen. Funnene peker også mot noen utfordringer når det gjelder samspillet med lokale aktører og medvirkning, selv om dette generelt ser ut til å fungere godt og forsøket er i en tidlig fase.

Sentrale anbefalinger

Rapporten gir ingen konkrete anbefalinger, men peker på en rekke spørsmål og temaer som skal utforskes videre i følgeevalueringen. Dette innefattar å se nærmere på:

- Finansiering av ordningen, samt kostnader og administrasjonsbyrde for kommunene.
- Hvilke behov forsøkskommunene har, og Bufdirs oppfølging av kommunene.
- I hvilken grad ordningen blir benyttet og av hvem, samt om den når ut til grupper som er underrepresentert.
- Hva som hindrer barn og unge fra å delta i organiserte fritidsaktiviteter, og hva som skal til for at barn og unge som ikke deltar, skal benytte seg av ordningen.
- I hvilken grad fritidskortet bidrar til inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter og i forlengelsen, i hvilken grad barn og unge opplever at aktivitetene er meningsfylte og verdifulle å delta i.
- Hvilke forutsetninger som må være til stede for å oppnå et godt samarbeid og samspill mellom offentlige, private og frivillige aktører i innføringen av fritidskortet.
- Medvirkning fra barn og unge gjennom ungdomsråd og deres egne organisasjoner.

Tittel	Bedre føre var OG etter snar. Utvelgelse og oppfølging av adoptivfamilier: Erfaringer og anbefalinger
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005377

Formål

Formålet med prosjektet *Vurdering av foreldre til utlandsadopsjon* (Adopsjonsprosjektet) har vært å bidra til at utredning av adoptivsøkere og oppfølging av adoptivfamiliene er forankret i oppdatert forskning, erfaringer fra praksisfeltet, og adoptivforeldrenes egne ønsker og erfaringer. Dette er den andre av to rapporter fra prosjektet. Den første var *Hva kjennetegner gode (adoptiv)foreldre*.

Metodisk tilnærming

Prosjektet skulle resultere i begrunnende og kvalitetssikrede vurderinger og råd basert på 1) en gjennomgang og systematisering av forskningslitteratur om betydningen av familieressurser og foreldreferdigheter for adoptivbarnas helse og utvikling, 2) en kartlegging og gjennomgang av vurderingsindikatorer og metoder for vurdering av adoptivforeldre nasjonalt og internasjonalt og 3) en spørreundersøkelse blant adoptivforeldre som har gjennomgått adopsjon mellom 2003 og 2020.

Hovedfunn

- Det er støtte i forskningslitteraturen for vurderingsindikatorerne som anvendes for vurdering av adoptivsøkere i Norge i dag. Forskerne har i tillegg funnet studier som tyder på at man i større grad kan vurdere resiliens og stressmestring sett i lys av de store omsorgsoppgavene som følger flere av barna.
- Praksis i Norge samsvarer med praksis i andre land: Ustrukturerte intervjuer med liten eller ingen bruk av systematiske standardiserte kartleggingsmetoder. Metoden som benyttes, sikrer at man får et godt helhetlig bilde av familien og klarer å bygge opp tilliten som er nødvendig for å skape en god og tillitsfull dialog mellom utreder og søker.
- Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at foreldrene generelt har positive erfaringer fra prosessen der de ble intervjuet og vurdert med tanke på deres egnethet som foreldre, og at halvparten av foreldrene opplevde den første tiden som uproblematisk.
- Hjelpet behovet er stort i adoptivfamiliene. Flest ser behovet for adopsjonsfaglige nettsider og foreldreveiledning, noe som kan betegnes som forebyggende tiltak. Deretter følger behov for hjelp fra psykologfaglig helsepersonell med spesialkompetanse på adoptivbarn: både direkte til barnet og for å få råd og hjelp den første tiden etter at de mottok barnet. Videre er det mange som har hatt behov for hjelp til å komme i kontakt med andre adoptivforeldre og til å ivareta egen helse. Det var færre som ønsket seg direkte veiledning over internett.
- De mest utbredte vanskene hos adoptivbarna er atferdsproblemer, psykiske vansker, lese- og skrivevansker, sosiale vansker og tilknytningsforstyrrelser. Svar fra foreldrene indikerer, i likhet med andre tilsvarende undersøkelser, at hjelpeapparatet ikke er dimensjonert for å kunne sikre barna med vansker den hjelpen foreldrene mener de har behov for.
- Familiene til barna med de mest omfattende vanskene rapporterer om en dårligere familieøkonomi og en større grad av opplevd foreldrestress sammenlignet med familier med barn med mindre omfattende vansker.

Sentrale anbefalinger

- Forskerne anbefaler at flere indikatorer kartlegges ved vurdering av adoptivsøkere. Bland annet indikatorer for egenskaper ved søker, egenskaper ved familien og familiens ressurser samt adopsjonsspesifikke vurderingsindikatorer.
- At beskrevne metoder i rapporten brukes ved vurdering av adoptivforeldre.
- At beskrevne tiltak i rapporten brukes for oppfølging av familiene etter adopsjon.

Tittel	Hva kjennetegner gode (adoptiv)foreldre? En litteraturgjennomgang
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005378

Formål

Formålet med prosjektet er å få mer kunnskap om hvilke egenskaper som gjør adoptivsøkere egnet som adoptivforeldre.

Metodisk tilnærming

Det er gjennomført en litteraturgjennomgang av 146 identifiserte studier.

Hovedfunn

Er det forskningsmessig belegg for å si at følgende egenskaper ved adoptivforeldrene påvirker barnas helse og utvikling?	Ja	Nei	For få studier
Foreldres ressurser og egenskaper			
betydningen av adoptivforeldrenes alder		X	
sosioøkonomisk status		X	
enslig forsørger		X	
likekjønnede adoptivforeldre			X
vandel, rusmisbruk og kriminalitet hos adoptivforeldre			X
adoptivforeldres psykiske helse	X		
betydningen av adoptivforeldres egen tilknytning	X		
adoptivforeldrenes parforhold	X		
betydningen av sosiale nettverk og sosial støtte		X	
Familedynamikk			
skolestøttende atferd		X	
familiemiljø		X	
oppdragelsesstil	X		
foreldrestress		X	
Adopsjonsrelaterte temaer			
kulturformidling			X
betydning av åpenhet og kommunikasjon rundt adopsjon		X	
foreldres (realistiske) forventninger til barnets utvikling og ferdigheter			X
adoptivbarnas alder ved adopsjon		X	
adopterte søsken		X	

Sentrale anbefalinger

- Mulige implikasjoner av ny kunnskap kan være at en må revurdere hvilke momenter som er relevante i vurderingen av søkerne, og vektleggingen av disse.
- Det kan også bli aktuelt å revurdere utredningsverktøyet som benyttes i dag.
- Videre kan det bli behov for å foreslå lov- eller forskriftsendringer.

4.3.2 Vold og overgrep

Tittel	TryggEst: Bedre beskyttelse av overgrepsutsatte voksne. Sluttrapport: To års forsøk med TryggEst
Lenke	https://www.bufdir.no/en/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005259

Formål

TryggEst er en modell for forebygging og håndtering av mistanke om vold og overgrep mot risikoutsatte voksne som i liten grad er i stand til å beskytte seg selv. Formålet med følgeforskningen var å få kunnskap om hvordan TryggEst-modellen har utviklet seg i pilotkommunene, og om verktøyene som er utviklet i TryggEst, fungerer.

Metodisk tilnærming

Det er brukt både kvalitative og kvantitative metoder (intervjuer med kommuneansatte og sluttbrukere samt innsamling av statistikk). Det er også gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse som eget bi-prosjekt, men hovedfunnene er oppsummert i denne sluttrapporten.

Hovedfunn

- Omfanget av saker som meldes inn, har økt kraftig i pilotkommunene som har implementert TryggEst-modellen. Dette tilsier at mørketallene i andre kommuner er høye, og at TryggEst bidrar til økt beskyttelse og et viktig vern mot overgrep for personer som har vansker med å beskytte seg selv.
- De fleste utsatte hadde positive erfaringer med TryggEst.
- Den samfunnsøkonomiske analysen tyder på at TryggEst er lønnsomt både på kommunalt og nasjonalt plan. TryggEst vurderes til å gi økt sosial tillit, økt trygghet og livskvalitet for de utsatte og økt innflytelse over eget liv. Konklusjonen er at TryggEst er samfunnsnyttig og bør iverksettes.

Sentrale anbefalinger

Rapportforfatterne anbefales at TryggEst etableres som en nasjonal modell, og det bør vurderes om den skal implementeres i alle landets kommuner. Mangel på utrulling vil kunne ses som et alvorlig tilbakeslag for viktige rettssikkerhetsprinsipper for særlig sårbare grupper av innbyggere og et brudd med intensjonene i FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (ratifisert av Norge i 2013).

- Kommunene bør få stor frihet til å selv velge hvordan TryggEst-modellen organiseres.
- Et nasjonalt kompetanseprogram bør følge opp en nasjonal utrulling av TryggEst.
- Man bør sette i gang en nasjonal informasjonskampanje.
- Det bør gis tydelige føringer til lokalt politi om samarbeid med kommunens koordinator og kompetansepersonell om oppfølging av meldte saker til TryggEst.
- Nasjonale myndigheter bør vurdere å styrke lovgrunnlaget for kommunens ansvar for å avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep mot pasienter og brukere.
- Grenseoppgangene mellom vern mot integritet og selvbestemmelse opp mot vern mot vold og overgrep må klargjøres både juridisk, faglig og etisk.

Tittel	Kunnskapsinnhenting om hjelpetjenester. Alarmtelefonen for barn og unge
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005389

Formål

Alarmtelefonen for barn og unge er en gratis hjelpetjeneste for barn og unge opp til 18 år som er utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt, og for voksne som er bekymret for utsatte barn. Bufdir har ansvar for oppfølging av tjenesten. Da Bufdir fikk i oppdrag å utrede Alarmtelefonen, var det behov for en kunnskapsinnhenting om digitale hjelpetjenester samt barn og unges erfaring med og kjennskap til Alarmtelefonen og andre digitale hjelpetjenester.

Metodisk tilnærming

Rapporten bruker ulike metoder. Delen om kartlegging av digitale hjelpetjenester baserer seg hovedsakelig på en gjennomgang av nettsider og relevante dokumenter. Det er i tillegg gjennomført intervju og et dialogmøte med relevante hjelpetjenester. Delen om brukererfaringer baserer seg på en spørreundersøkelse (263 respondenter) samt intervjuer av unge over 15 år (33 personer).

Hovedfunn

Kartlegging

- Alarmtelefonen er den eneste digitale hjelpetjenesten som 1) har barn og unge som målgruppe, 2) bemannes av fagpersoner, 3) er døgnåpen og 4) er tilgjengelig på chat og telefon.
- De fleste tilbudene er tilgjengelige enten i skoletiden eller etter skoletid. Noen tjenester har i tillegg kveldsåpent og/eller døgnåpent. Alarmtelefonen får et økende antall chat-henvendelser på kvelds- og nattetid når mange andre tjenester ikke er tilgjengelige.
- De fleste tjenestene har frivillige som svarer, men enkelte har fast ansatte med fagkompetanse.

Brukererfaringer Alarmtelefonen

- Alarmtelefonen er den tjenesten som flest unge oppgir at de kjenner til, men de færreste vet at den har tilknytning til ulike barnevernvakter. En del er usikre på hva tjenesten faktisk er.
- Det er delte meninger om Alarmtelefonen bør være forbeholdt barn og unge som opplever vold, overgrep og omsorgssvikt, eller om den bør ha et bredere mandat.
- Ca. 60 prosent av respondentene som har vært i kontakt med Alarmtelefonen, er helt/litt enig i at det opplevdes trygt å kontakte tjenesten, og snaut 60 prosent oppgir at de syntes de fikk hjelp.

Brukererfaringer digitale hjelpetjenester

- Det store flertallet anser det som svært viktig å kunne være anonyme når de tar kontakt med digitale hjelpetjenester, at tjenesten er døgnåpen, og at man får svar med en gang.
- De unge syns det er viktig at man kan ta kontakt på ulike måter for å møte ulike behov.
- Det er delte oppfatninger blant de unge om det å bli satt over mellom tjenester. Noen er positive til å settes over til andre tjenester hvis det gis en god begrunnelse og det gjøres for å gi et bedre tilbud. Andre mener det kanskje vil kunne oppfattes som en avvisning å bli satt over, og at det kan bidra til at færre søker hjelp.

Sentrale anbefalinger

Rapporten gjengir innspill fra aktørene som er kartlagt og involvert/intervjuet. Med bakgrunn i oppdraget (bidra med kunnskapsgrunnlag) kommer ikke forskerne med egne anbefalinger i rapporten. Bufdir vurderte implikasjoner av rapportens funn i forbindelse med utredningen av Alarmtelefonen.

Tittel	Kunnskapsinnhenting om Alarmtelefonen for barn og unge. Tilleggsleveranse
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005408

Formål

Alarmtelefonen for barn og unge er en gratis hjelpetjeneste for barn og unge opp til 18 år som er utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt, og for voksne som er bekymret for utsatte barn. Bufdir har ansvar for oppfølging av tjenesten. Bufdir fikk i oppdrag å utrede Alarmtelefonen, og i den forbindelse ble det gjennomført en kunnskapsinnhenting om digitale hjelpetjenester og brukererfaringer. Denne tilleggsrapporten presenterer brukererfaringer fra barn og unge under 15 år og ble brukt i arbeidet med utredning av Alarmtelefonen for barn og unge.

Metodisk tilnærming

Det ble gjennomført tre workshoper med totalt 16 barn i alderen 8–14 år. Workshopene var aldersdelt (8–10 år og 11–14 år). Barna ble rekruttert gjennom fritidsklubber, AKS og nettverk i frivillige organisasjoner.

Hovedfunn

- Barn kjenner i liten grad til Alarmtelefonen.
- De som kjenner til Alarmtelefonen, har fått informasjon om den gjennom NRK Super.
- Barn er redd for å ta kontakt med Alarmtelefonen fordi de er redd for å få mange spørsmål og for at de som tar telefonen, er strenge.
- Barn og unge er skeptiske til Alarmtelefonen sin tilknytning til barnevernet fordi de er redd for å miste foreldrene sine.
- Trygge voksne må informere barn om at det er trygt å kontakte Alarmtelefonen, og oppfordre barn til å ta kontakt dersom de har det vanskelig.
- Alarmtelefonen bør være tilgjengelig på telefon og chat for å ivareta ulike behov, samt ivareta barn og unges behov for anonymitet og det å ha kontroll over sin egen informasjon.

Sentrale anbefalinger

Rapporten gjengir innspill fra barna som er intervjuet. Med bakgrunn i oppdraget (bidra med kunnskapsgrunnlag) kommer ikke forskerne med egne anbefalinger i rapporten. Bufdir vurderte implikasjoner av rapportens funn i forbindelse med utredningen av Alarmtelefonen.

4.3.3 Barnevern

Tittel	Barnevernets ansvar for det ufødte liv. En utredning om meldeplikt, fostervern og tiltak overfor gravide
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005315

Formål

Målet med prosjektet er å utrede barnevernets ansvar og oppgaver knyttet til ufødt liv. Videre er det å vurdere og gi anbefalinger om det bør innføres en adgang eller plikt for helsepersonell til å melde fra til barneverntjenesten ved bekymring for ufødt liv, samt om eventuell adgang eller plikt også bør omfatte andre tjenester enn helse- og omsorgstjenesten.

Metodisk tilnærming

Utredningsarbeidet ble gjennomført som en undersøkelse av hvordan utredningens sentrale spørsmål vurderes av de som jobber med tematikken, av eksperter og forskere med særlig kunnskap om utredningsspørsmålene. Det ble gjennomført ti dialogmøter med ulike profesjonsutøvere, som ble invitert til å reflektere over hva de betrakter som de største truslene mot det ufødte liv, hva de mener om spørsmål knyttet til meldeplikt, og hvordan de ser på forholdet mellom frivillige tiltak og tvangstiltak.

Hovedfunn

Utredningen har ikke funn, men anbefalinger begrunnet med etisk og juridisk drøfting, med støtte fra forskningsbasert kunnskap og teori.

Sentrale anbefalinger

- Hovedregelen for kontakt med barneverntjenesten bør være basert på den gravides frivillighet og samtykke.
- Meldeplikt anbefales i situasjoner der det, uavhengig av årsak, er sannsynlig at barnet blir født med varig skade.
- Politiet bør gis en plikt til å melde bekymring til barnevernet i situasjoner der gravide blir utsatt for vold.
- Profesjonsutøvere som arbeider etter sosialtjenesteloven, bør gis plikt til å melde bekymring for det ufødte liv på lik linje med helsepersonell.
- Bekymringer som kommer fra den gravide selv eller fra privatpersoner, bør følges opp på samme måte som bekymringer meldt av offentlig ansatte i medhold av loven.
- Barnevernet bør få et medansvar overfor det ufødte liv ved at plikt til bistand lovfestes.
- Barnevernets eksisterende tiltaksvifte bør utvikles slik at bistandsplikten til gravide kan ivaretas.
- Barnevernet bør gis hjemmel til å gi opplysninger til og samarbeide med andre tjenester som rår over tvangstiltak overfor gravide, for eksempel psykisk helsevern.
- Det bør utvikles forpliktende samarbeidsmodeller med utgangspunkt i et delt ansvar mellom helse- og omsorgstjenester og barneverntjenesten.

Tittel	Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet. Sammenhenger, forståelser og ansvar
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005401

Formål

Hovedformålet med prosjektet har vært å få mer kunnskap om kjennetegn ved barn og familier med lav sosioøkonomisk status (SØS) som er i kontakt med barnevernet, deres erfaringer fra kontakten med barnevernet og hvordan det går med barna over tid.

Metodisk tilnærming

Prosjektet består av to delstudier: en registerstudie med data fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og delstudien *Barnets sak*. Registerstudien er en retrospektiv kohortstudie hvor forskerne kobler barnevernsstatistikken og ulike SSB-registre for 1995- og 2005-årgangene. Delstudien *Barnets sak* inneholder en kvantitativ spørreundersøkelse med foreldre og kvalitative intervjuer med barn, foreldre og barnevernsansatte.

Hovedfunn

- Barn med tilhørighet i familier med lav sosioøkonomisk status (SØS) er sterkt overrepresenterte i barnevernet.
- Grad av marginalisering hos foreldre har betydning for hvilke opplevelser de har i møtet med barnevernet.
- Tiltaksprofilene til ulike SØS-grupper i barnevernet følger til dels forskjellig mønster.
- Befolkningen i kommuner som scorer høyt på arbeidsledighet, som er en sentral indikator på levekår i kommunen, har redusert sannsynlighet for å motta tiltak fra barneverntjenester.
- Det er ikke veldig store forskjeller innad i barnevernpopulasjonen mellom de ulike SØS-gruppene når det gjelder utfall på områdene helse, utdanning og sosialhjelp.
- Det er betydelige sammenhenger mellom lav SØS og overrepresentasjon i barnevernet, opplevelser av kontakten med barnevernet og tiltaksmønstre. Allikevel forstås ikke sosioøkonomiske forhold som et ansvarsområde for barnevernet.

Sentrale anbefalinger

- presisere barnevernets ansvar for å håndtere sosioøkonomiske forhold
- tydeliggjøre NAVs rolle i kommunenes ansvar for barns oppvekstvilkår i ny barnevernreform
- utrede og utvikle nye modeller lokalt for samarbeid med familier som lever i sosioøkonomisk utfordrende livssituasjoner
- anvende et kunnskapsgrunnlag som rommer en helhetlig forståelse av familienes livssituasjon
- utvikle en helhetlig tilnærming ved bruk av hjelpetiltak for barn og familier med lav SØS
- forske på virkning av tiltak for ulike SØS-grupper og utfall for ulike grupper barn i barnevernet
- følgeforske for å prøve ut og evaluere lokale modeller som følger opp barn og familier som lever under utsatte sosioøkonomiske forhold

Tittel	Enetiltak. Kartlegging av tilbud og bruk av tvang
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005274

Formål

Denne delstudien inngår som en del av prosjektet *Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet (2020–2023)*. Overordnet skal studien belyse hvordan enetiltak og rustiltak fungerer, hva som er innholdet i tilbudene, og om de er forsvarlige og ivaretar barns rettsikkerhet. Denne studien er en innledende kartlegging av enetiltak i dette prosjektet. Kartleggingen vil følges opp av seinere kvalitative studier av tiltakets innhold, bruken av tvang, ungdommens egenerfaringer og mer. Dette vil presenteres og analyseres i prosjektets sluttrapport.

Metodisk tilnærming

Spørreundersøkelse (survey) til institusjonsledere i regionene som har rapportert om pågående eller avsluttede enetiltak per 30.09.20. I tillegg har man sett hen til rapporten *Kartlegging av enetiltak i Bufetat* (Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør, 2017) og rapporten *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen* (Drange & Hernæs, 2020) fra Frischsenteret.

Hovedfunn

Resultatene fra denne undersøkelsen, sett opp mot annen empiri, indikerer en nedgang fra 2017 i bruk av enetiltak i barnevernet. Alderen på de som får tiltaket, synes å ha økt, flere er gutter, og de som får enetiltak, synes å ha en større problembelastning, noe som gjenspeiles i økt døgnpris. En del utsettes for tvangsbruk og noen i et stort omfang.

Sentrale anbefalinger

Dette er en innledende kartlegging og kommer derfor ikke med anbefalinger. Forskerne stiller spørsmål ved om det er rimelig at det skal være så svak og ikke løpende statistikkføring på et felt der det anvendes betydelige tvangsmidler over til dels lang tid.

Tittel	Evaluering av ordningene talsperson og tillitsperson
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005437

Formål

Formålet med oppdraget var å kartlegge hvordan ordningene benyttes og fungerer, hvordan ordningene ivaretar barns medvirkning, anbefale eventuelle endringer i ordningene som kan styrke barns medvirkning, samt vurdere om de to ordningene kan eller bør forenes i en felles ordning. Det skal legges frem en anbefalt løsning, og eventuelt økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget.

Metodisk tilnærming

Datainnsamlingen har omfattet dokumentstudier, spørreundersøkelse, intervjuundersøkelser samt gjennomgang av et utvalg fylkesnemndsaker. Spørreundersøkelsen ble sendt til 244 barneverntjenester hvorav 62 var interkommunale. 135 svarte (dette utgjorde en svarprosent på 55 %). Intervjuundersøkelsen omfatter 24 ledere og medlemmer i fylkesnemnder, 1 representant fra sentralenheten for fylkesnemndene, 15 advokater, 24 talspersoner, ansatte fra 12 barneverntjenester og 23 barn og unge i alderen 12 til 20 år. Ingen tillitspersoner ble intervjuet siden de forskerne fikk kontakt med, ikke ønsket å stille til intervju.

Hovedfunn

Talspersonordningen gjør det mulig for barn å uttale seg i saker som omhandler dem selv, og dette er en svært viktig funksjon. Rapporten viser likevel at ordningens mandat ikke er tydelig nok, opplæringen er utilstrekkelig, det er for dårlig mulighet til å bli ordentlig kjent med barnet, og rapportene talspersonene utformer, er lite enhetlige og i mange tilfeller for knappe. *Tillitspersonordningen* slik den er utformet i forskriften i dag, er ikke tilstrekkelig tydelig. Funnene viser blant annet at mange av barneverntjenestene kjenner til ordningen med tillitsperson, men mange kjenner ikke til innholdet i forskriften, og det er stor variasjon og uklarhet i forståelsen av ordningen og hvordan den praktiseres. Mange barneverntjenester følger ikke kravene til bruk av politiattest og dokumentasjon av ordningen.

Sentrale anbefalinger

Når det gjelder tillitspersonordningen, anbefaler forskerne at denne videreføres, og at det iverksettes foreslåtte tiltak for at ordningen skal fungere bedre. Når det gjelder talspersonordningen, anbefaler forskerne følgende alternativer:

- profesjonalisere den eksisterende ordningen, dvs. opplæring og oppfølging. Talspersonene bør ha jevnlig oppdrag og mulighet til å ha mer kontakt med barna enn i dag;
- utvikle en ny ordning med en person (los/verge) som følger barnet fra det opprettes en undersøkelse i en barnevernssak, til saken avsluttes, jf. den engelske ordningen. Denne personen bør ikke være formelt knyttet til barneverntjenesten.

Når det gjelder sammenslåing av ordningene, anbefales ikke dette av forskerne.

Tittel	Samvær etter omsorgsovertakelse. En undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005402

Formål

Formålet var å undersøke om praksis i fylkesnemnder og lagmannsretter om samvær etter omsorgsovertakelse er i samsvar med gjeldende rett etter Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020 og dommer fra Den Europeiske menneskerettsdomstolen. Herunder om begrunnelsene er tilstrekkelig konkrete og individuelle og hvilke momenter som vektlegges.

Metodisk tilnærming

Metodisk tilnærming var en kombinasjon av juridisk metode og empirisk dokumentanalyse. Utvalg av rettsavgjørelser: alle fylkesnemndsvedtak og lagmannsrettsdommer om samværsfastsettelse etter omsorgsovertakelse som er publisert på Lovdata.no i perioden 27. mars 2020 til 31. desember 2020. Ved søkene på Lovdata ble det tatt utgangspunkt i barnevernlovens §§ 4-12 og 4-19 samt søkeordene «omsorgsovertakelse» og «samvær». Noen saker som gjelder kun samværsfastsettelse og samværsfastsettelse i forbindelse med krav om tilbakeføring, er også inkludert i utvalget. Til sammen er 69 avgjørelser gjennomgått.

Hovedfunn

Funnene viser at praksis langt på vei er i samsvar med storkammeravgjørelsene som bygger på EMD-dommene. Blant annet fremkommer det

- at begrunnelsene for samværsfastsettelse er grundige og konkrete, samt at relevante hensyn tillegges vekt og avveies mot hverandre på en balansert måte;
- at det fastsettes gjennomgående mer samvær enn hva som var praksis i fylkesnemndene tidligere. Det er ikke undersøkt i hvilken grad barneverntjenestene har utvidet samværet i etterkant av fylkesnemndas vedtak.

Sentrale anbefalinger i rapporten

- Ut fra de temaene som er undersøkt, og det materialet som ligger til grunn, er den overordnede konklusjonen at både fylkesnemndspraksis og lagmannsrettspraksis i all hovedsak, med noen unntak, er i samsvar med de kravene som stilles i gjeldende rett i kjølvannet av de norske barnevernssakene i EMD- og Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020.
- Anbefalinger fra forskerne er blant annet at praksis i større grad enn hva som går frem av avgjørelsene, bør utrede og vurdere årsakene til barnas reaksjoner på samvær. Det anbefales videre at praksis oftere vurderer om barna har vært utsatt for vold/overgrep der det er tegn til at dette kan ha skjedd under foreldrenes omsorg, og hvilken vekt dette bør tillegges ved samværsfastsettelsen.

Tittel	Effekter av og erfaringer med eksterne skolefokusede tiltak for barn og unge som er plassert på barnevernsinstitusjon. En mixed-methods systematisk oversikt
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005406

Formål

Barn og unge i barnevernsinstitusjoner presterer i gjennomsnitt dårligere på skolen sammenlignet med barn som ikke er under omsorg av barnevernet. De er en av samfunnets mest sårbare grupper. Hensikten med denne systematiske oversikten er å undersøke effekter av og erfaringer med skolefokusede tiltak iverksatt utenfor skolens område for barn og unge i barnevernsinstitusjoner.

Metodisk tilnærming

For å identifisere relevante studier ble det søkt i internasjonale litteraturl dabaser etter studier fra høyinntektsland publisert mellom 2010 og juni 2021 (primærstudier) og mellom 2015 og 2021 (systematisk oversikter). Det ble brukt både manuelle prosesser og maskinl ringsprosesser for å vurdere og inkludere studier opp mot inklusjonskriteriene. To kvalitative studier m tte inklusjonskriteriene, og begge var fra Spania.

Hovedfunn

- Den ene studien undersøkte et mentorprogram. Studiens forfattere rapporterte at mentorer har en supplerende rolle når det gjelder de akademiske prestasjonene til barn under institusjonell omsorg.
- Den andre studien så på en serie vitenskapelige workshoper gitt etter skoletid til ungdom i institusjonell omsorg i regi av programmet *Extended Learning*. Funnene viste at ungdom i institusjonell omsorg som deltok på vitenskapelige workshoper etter skoletid, fikk økte fagkunnskaper og utdanningsambisjoner. De fikk dessuten kunnskap om vitenskapelige yrker som endret deltakernes akademiske og yrkesrelaterte forventninger til seg selv og til fremtiden. FHIs vurdering er at begge studiene hadde alvorlige metodiske begrensninger.

Sentrale anbefalinger

Studiene gir ikke tilstrekkelig kunnskap til å bidra i noen utstrekning til kunnskapsgrunnet for utvikling av nye skolefokusede tiltak iverksatt utenfor skolen for barn og unge i barnevernsinstitusjoner i Norge. Kunnskapsoppsummeringen viser at det mangler forskning på effekter av og erfaringer med skolefokusede tiltak iverksatt utenfor skolens område for barn og unge i barnevernsinstitusjoner. Det trengs mer forskning som undersøker erfaringer med og opplevelser av tiltak (med kvalitative studier) og effekten av tiltak (med kvantitative studier med en sammenligningsgruppe) på tvers av aldersgrupper, land og kontekster.

Tittel	Følgeevaluering av kompetansestrategien for det kommunale barnevernet 2018–2024. Andre statusmåling for tiltakene veiledningsteam, dialogmøter og læringsnettverk
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005383

Formål

Denne rapporten er tredje delrapport i en følgeevaluering av fem tiltak som inngår i kompetansestrategien for det kommunale barnevernet 2018–2024. Rapporten presenterer status per våren 2021 for tiltakene veiledningsteam, dialogmøter og læringsnettverk.

Metodisk tilnærming

Dataene består av en kombinasjon av intervjuer med kommunale barnevernledere, administrative ledere i kommuner, statsforvaltere og andre involverte aktører, en spørreundersøkelse og rapportering fra statsforvaltere og en spørreundersøkelse med kontaktpersoner for de kommunale læringsnettverkene. Evaluatorene har også analysert statistikk fra kommunenes halvårsrapportering til Bufdir og gjennomgått annen relevant dokumentasjon om tiltakene.

Hovedfunn

De tre tiltakene fremstår som godt implementert mange steder i landet. Tiltakene har gitt effekter i form av økt samarbeid mellom kommuneledelsen og barnevernstjenester, bedre struktur og ledelse av barnevernstjenester og økt samarbeid om tiltaksutvikling, rutiner og barnevernfaglig arbeid mellom kommunale barnevernstjenester. I mange kommuner har dette gitt konkrete effekter i form av en mer velfungerende barnevernstjeneste. Statusmålingen synliggjør imidlertid også at det er stor variasjon i hvordan tiltakene virker lokalt. En del kommuner ser foreløpig ut til å ha fått lite nytte av tiltakene.

Sentrale anbefalinger

- Veiledningsteam: anbefaler at veiledningen så fort som mulig gjenopptas i form av fysiske møter, og at statsforvalterne er tettere på kommuner som får veiledning.
- Læringsnettverk: det er en risiko for at sårbare tjenester ikke evner å prioritere denne typen utviklingsarbeid, og det anbefales at Bufdir sammen med statsforvalterne vurderer hvordan disse tjenestene best kan støttes i dette arbeidet.
- Dialogmøter: anbefaler at statsforvalterne opprettholder kapasitet til både å vurdere behov og gjennomføre dialogmøter der de ser at det er behov, eller der kommunene etterspør slike møter og vurderer økt bruk av digitale dialogmøter, for å redusere ressursbruk og muliggjøre flere møter.

Tittel	Familieråd når det haster. En studie av akutt familieråd i den kommunale barneverntjenestens arbeid med hastesaker
Lenke	https://www.bufdir.no/en/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005397

Formål

Direktoratet ønsker kunnskap om bruk av familieråd i akutte situasjoner. Direktoratet er særlig interessert i dokumentasjon på hvorvidt familieråd er en hensiktsmessig metode å benytte i disse situasjonene, og hvorvidt det er til det beste for barnet. Det vil også komme en delrapport om familieråd akutt som er basert på journalstudier.

Metodisk tilnærming

Det er gjennomført individuelle intervjuer med deltakere i 23 familieråd i Bufetats region øst, vest og Midt-Norge i 2018 og 2019. I tillegg ble det gjennomført oppfølgende intervjuer med 11 barn og unge, 14 foreldre og 5 personer i barnets familie og nettverk i 2021. Oppfølgingsintervjuene omfattet 15 av de 23 familierådene. I tillegg er det gjennomført individuelle intervjuer med 12 familierådscoordinatorer og 36 ansatte i barneverntjenestene.

Hovedfunn

Forskerne konkluderer med at selv om bruk av familieråd i akuttsaker krever en justering av modellen, synes dette ikke å gå ut over kvaliteten på familierådsarbeidet. Konklusjonen er at familieråd i akuttsituasjoner:

- mobiliserer sosial støtte og sosial kontroll i barnets familie og nettverk
- forebygger unødvendige akuttplasseringer
- bidrar til at akutte situasjoner håndteres mer skånsomt
- fremmer barn og unges deltakelse
- legger til rette for handlingsplaner som familien har tro på
- fremmer tillit og samarbeid mellom barnevernet og familien
- må følges opp av oppfølgende familieråd, og familien må tilbys hjelp ved behov
- anbefales av både barna og familien for øvrig

Noen sentrale anbefalinger

- Det er behov for å nyansere akuttbegrepet slik at situasjoner som ikke kan karakteriseres som akutte, blir definert som en akuttsak i familierådsammenheng.
- Ledere og ansatte i barnevernet trenger mer kompetanse i håndtering av akuttsituasjoner, og om hvilke følger en uheldig håndtering av disse sakene kan få for barn og familier.
- Det er behov for økt kulturkompetanse i alle ledd av et akutt familieråd.
- Bruk av akutt familieråd bør
 - økes ettersom metoden 1) bidrar til en mer skånsom håndtering av akuttsituasjoner for barn og unge, 2) legger til rette for barn og foreldres medvirkning, og 3) kan gi økt legitimitet med hensyn til barnevernets håndtering av akuttsituasjoner
 - som regel ikke anvendes i saker hvor barn og unge er vitne til eller utsatt for vold og overgrep – her bør bruk shuttleråd vurderes
 - avholdes tidlig i akuttsituasjoner og fortrinnsvis før en plassering utenfor hjemmet, og oppfølgende familieråd må alltid gjennomføres etter et akutt familieråd

Tittel	Normdata for YLS/CMI 2.0. Norsk referansedata for bruk i institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005428

Formål

YLS/CMI er et risikovurderingsinstrument benyttet på unge lovbrytere som er utviklet på grunnlag av forskning om hvilke faktorer som opprettholder fremtidig kriminell atferd. YLS/CMI bygger på teorien om at en ungdoms kriminelle utvikling er multifaktoriell. Det vil si at en slik utvikling påvirkes av karakteristikk og variabler som gjenfinnes både hos individet og i omgivelsene. Det er disse faktorene som søkes kartlagt via YLS/CMI for å vurdere en ungdoms risiko- og oppfølgingsbehov i forkant av tiltak.

Risikovurderingsinstrumentet er utviklet i Canada og oversatt til norsk. Spesifikke normeringsstudier er anbefalt av utviklerne av verktøyet, og det er derfor viktig at instrumentet får norske referansedata.

Formålet med dette arbeidet er å fremskaffe norske normdata for YLS/CMI for å tilpasse instrumentet til norske forhold.

Metodisk tilnærming

Prosjektets forskningsdesign er kvantitativt og baseres på retrospektiv analyse av registerdata.

Datagrunnlaget er YLS/CMI- skåringsportefølje i Bufetats fag- og rapporteringssystem (Birk) i perioden høsten 2013 til høsten 2020. Det ble identifisert 924 protokollskåringer som tilfredsstilte samtlige krav for normdataene. Datasettet består av ungdom med atferdsvansker som er henvist Bufetat fra ulike barneverntjenester i Norge, minus Oslo, for institusjonsplassering etter barnevernlovens §§ 4-24, 4-26.

Hovedfunn

- Norske data avviker tydelig fra originalnormene, noe som synliggjør behovet for egne normer for bruk ved institusjonsplassering for atferdsproblematikk.
- Norske normdata fremstår som et representativt og nyttig referansemateriale for å vurdere norske ungdommers risikonivå og oppfølgingsbehov før og etter institusjonsbehandling for atferdsvansker.
- Det foreligger tydelige kjønnsforskjeller i hvordan norske jenter og gutter skårer på YLS/CMI, og derfor er det utviklet egne normtabeller for jenter og gutter.
- Den normative inndelingen av risikonivå i YLS/CMI (lav, moderat, høy, svært høy) justeres ved bruk av norske data.
- Instrumentet viser adekvat reliabilitet, men det er behov for videre analyser av intern struktur og andre måleegenskaper.

Sentrale anbefalinger

- Normdataene må ses på som en referanse for populasjonen av ungdommer som blir henvist for institusjonsbasert behandling av alvorlig atferdsproblematikk. Norske normdata bør hensyntas når instrumentet benyttes i beslutningssammenheng og i behandlingsøymed i institusjonsapparatet. Dette er spesielt viktig da man finner store forskjeller mellom norske normdata og de originale som ligger til grunn for klinisk bruk i dag. Riktig bruk av normdata krever imidlertid god kunnskap om både fagfeltet, psykometri og instrumentet.
- Det er planlagt videre valideringsstudier som vil belyse bruksverdien til alle risikonivåene i målgruppevurderingen og institusjonsbehandlingen.

Tittel	Delprosjekt 1: Beskrivende analyser. Barn og familier i barnevernet
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005405

Formål

Formålet med denne første delen av prosjektet *Barn, unge og familier i barnevernet – en longitudinell registerstudie* er å fremskaffe bred og detaljert kunnskap om barnevernssaker og kjennetegn ved barn, unge og familier som er i kontakt med barnevernet. Ved å muliggjøre forskning på barnevernet ut fra enkeltindividers historier opp til voksen alder gir norske registerdata en sjelden anledning til å beskrive hvem som kommer i kontakt med barnevernet, hva som kjennetegner livssituasjonen deres, og hva de møter av kompetanse og ressurser i barnevernstjenesten.

Metodisk tilnærming

Dette er en longitudinell registerstudie som omfatter alle bosatte barn og unge i Norge som har vært i kontakt med barnevernet i perioden fra 1994 til 2019. Datagrunnlaget inkluderer individdata om meldinger, undersøkelse, saksinnhold og tiltak som de kommunale barneverntjenestene har sendt til Statistisk sentralbyrå (SSB), data fra Fylkesnemndene brukt til analyse av akutte omsorgsvedtak (2016–2018), helseopplysninger fra Kontroll og utbetaling av helserefusjon (KUHR) og demografiske opplysninger fra SSB. Det er også innhentet data om ansatte og ansettelsesforhold (2015–2019).

Hovedfunn

Rapporten gir beskrivende analyser av longitudinelle registerdata om barnevernets tiltak og kjennetegn ved familien som mottar disse tiltakene. Hovedfunnene er som følger:

- Sosiale gradienter (ulikheter etter foreldres sosioøkonomiske kjennetegn og levekårsindikatorer, som utdanning, arbeidsinntekt, helse og trygdestatus) er tydelige på alle trinn i prosessen av barnevernstiltak.
- De fleste har kortvarige tiltak. Kun én av fire har tiltak i fire år eller mer.
- Barn og unge med innvandrerbakgrunn har en noe høyere tilbøyelighet til å være registrert med barnevernstiltak, men har relativt lik vekst i tiltak over tid og tilsvarende fordeling av ulike typer tiltak som barn og unge med norskfødte foreldre.
- Samvariasjon mellom barnevernstiltak og foreldrebakgrunn viser ikke tydelige endringer over tid.
- Det er betydelig variasjon i omfanget av tiltaksbruk på tvers av de kommunale barnevernstjenestene.
- Det er betydelig variasjon i barnevernstjenestens utforming på tvers av kommuner, både i årsverk per barn og unge, utdanningsnivå hos de ansatte, stillingsstørrelser og gjennomtrekk blant de ansatte.
- Små barneverntjenester ser ut til å ha en lavere terskel for å sette inn tiltak enn store tjenester.

Sentrale anbefalinger

- Færre ressurser i form av dårlig økonomi og foreldreutdanning går igjen som kjennetegn for mange familier i alle faser av barnevernets arbeid. Dette kan bidra til belastninger på mange områder og mulighetene for å følge opp barna. Sosioøkonomiske mønstre er derfor viktig kunnskap som bakgrunn for barnevernets kartlegging og oppfølging av familiene, og det understreker behovet for et godt samarbeid mellom ulike tjenester.
- Det har vært en tydelig dreining fra tiltak for å styrke utviklingen av barnet til tiltak for å styrke foreldreferdigheter. Dette er uttrykk for en ønsket utvikling mot endrende tiltak som å styrke foreldreferdigheter og bedre samspillet mellom barn, unge og foreldre (Prop. 106 L. (2012–2013), s. 150). Samtidig kan det i dag stilles spørsmål ved om dreiningen har gått for langt, og om barnevernets tiltak i for liten grad tar hensyn til familienes økonomiske utfordringer.

4.3.4 Funksjonsnedsettelse

Tittel	Tilstandsrapporter om universell utforming og personer med nedsatt funksjonsevne
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005357

Formål

Formålet med forskningsprosjektet er å vurdere i hvilken grad tilstandsrapporter om situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse og universell utforming kan være et hensiktsmessig virkemiddel for å styrke kommunenes arbeid på disse feltene.

Metodisk tilnærming

Rapporten baserer seg hovedsakelig på intervjuer med kommunaldirektører, andre ledere og ansatte i kommunene, ledere for kommunale råd, ansatte i statsforvaltningsembeter og utvalgte ressurspersoner i interesseorganisasjoner. Det er også gjort en gjennomgang av relevant litteratur.

Hovedfunn

- Det utarbeides i liten grad systematiske sammenstillinger om situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse og universell utforming blant kommunene inkludert i studien.
- Som følge av lite tilgjengelig statistikk som dekker bredden og dybden på feltet, kan det være viktig at kommuner i større grad rapporterer om prosess- og strukturkvalitet, dvs. om hvordan kommunene arbeider.
- Tilstandsrapporter vil kunne styrke kommunenes arbeid på feltet, men må veies opp mot kostnadene og alternative virkemidler.

Sentrale anbefalinger

- Forskerne vurderer at det i dag ikke finnes klare alternative virkemidler til en tilstandsrapport som sikrer et bredt kunnskapsgrunnlag om situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse og universell utforming. Samtidig er det, ifølge forskerne, krevende å innhente gode data på kommunenivå for å måle status på disse områdene.
- Tilstandsrapporter medfører en kostnad, og de kan virke byråkratiserende og ta oppmerksomheten bort fra kommunenes gjennomføring av tiltak.
- Et mulig krav om tilstandsrapporter må ses i sammenheng med blant annet kommunenes lovfestede plikter til universell utforming og likestilling og ikke-diskriminering av personer med funksjonsnedsettelse, og krav om råd for personer med funksjonsnedsettelse.

Tittel	Mellom idealer og praksis. Ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005358

Formål

Formålet med forskningsprosjektet var å undersøke hvordan og i hvilken grad de grunnleggende rettighetene for barn med funksjonsnedsettelse, som er nedfelt i barnekonvensjonen og CRPD, ivaretas i møte med kommunale helse- og omsorgstjenester og spesialisthelsetjenesten.

Metodisk tilnærming

For å svare på studiens formål er det gjort en spørreundersøkelse blant foreldre, intervjuer med fagpersoner, fokusgrupper med unge voksne med funksjonsnedsettelse og en kunnskapsoppsummering.

Hovedfunn

Rapporten viser at medvirkning hovedsakelig skjer ved at helse- og omsorgstjenestene har dialog med foreldrene, og at barna selv sjelden møter de som tar beslutninger. Rapporten viser videre at tjenestene er opptatt av at barnets beste skal ligge til grunn for tjenestetilbudet, særlig gjennom individuell tilrettelegging av tjenestene. Foreldrene formidler at mulighetene for å ivareta barnets beste hemmes av lav kompetanse hos kommunalt ansatte om barnets faktiske behov, og av dårlig kommuneøkonomi. I rapporten diskuteres særlig mulighetene for å vektlegge retten til familieliv i valget mellom BPA (tjenester i hjemmet) og avlastning utenfor hjemmet.

Rapporten viser at mange familier har fått et redusert helse- og omsorgstilbud under nedstengningen, og at mangelfulle overordnede retningslinjer fra sentralt hold (om hvordan håndtere en pandemi) i tillegg til lite politisk oppmerksomhet om hvordan smitteverntiltakene påvirker barn med funksjonsnedsettelse, bidro til at tilbudet ble redusert under pandemien.

Sentrale anbefalinger

- at beslutningstakere utarbeider konkrete lover, forskrifter, veiledere eller rutiner for hvordan barnekonvensjonen skal gjennomføres i helse- og omsorgstjenestene for barn med funksjonsnedsettelse
- en systematikk i at alle som er involvert i tildelingen (utformingen) eller utøvelsen (gjennomføringen) av tjenester til barn med funksjonsnedsettelse, tilrettelegger for at barna får møte de personene som tar beslutninger som påvirker livene deres
- at sentrale myndigheter går i dialog med kommunene for å sikre at sosiale, politiske og økonomiske ressurser er på plass for at barnekonvensjonen og CRPD skal kunne få sin tilsiktede virkning

4.3.5 Likestilling og ikke-diskriminering

Tittel	Evaluering av <i>Jenter og teknologi</i>
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005325

Formål

Jenter og teknologi er et tiltak i regi av NHO, NITO og Nasjonalt senter for realfagsrekruttering (NSR) som inviterer jenter fra ungdomsskole, videregående skole og høyere utdanning til arrangementer som har som mål å få flere jenter til å velge teknologi- og realfagsutdanninger. Evalueringen av *Jenter og teknologi* har som hovedmål å identifisere i hvilken grad tiltaket har lyktes i å påvirke jenters valg av realfag, tekniske yrkesfag, teknisk fagskole og teknologifag på universitets- og høyskolenivå.

Metodisk tilnærming

Gjennom en *mixed method*-strategi, som involverer kvalitative intervjuer og en kvantitativ spørreundersøkelse, har samtlige målgrupper for *Jenter og teknologi* – jenter, lærere, foreldre og rollemodeller – bidratt til evalueringen.

Hovedfunn

For jenter som ikke har støtte eller oppmuntring til å velge teknologiutdanninger, viser evalueringen at *Jenter og teknologi*-tiltaket kompenserer for manglende støtte ved å synliggjøre veien til teknologi. Dette kan ha en dramatisk effekt ved at enkelte jenter skifter utdanningsvei etter å ha vært i kontakt med tiltaket. For jenter som har støtte fra andre hold, som familie eller skole, bidrar tiltaket som en forsterkning av andre motivasjonsfaktorer for å velge teknologiutdanning. Dette har en svakere virkning, men når en bredere gruppe jenter.

Sentrale anbefalinger

- Rekrutteringsaktivitet bør begynne tidlig i skoleløpet – og fortsette.
- Alle jenter bør inviteres til rekrutteringsaktiviteter, ikke bare de som allerede er interesserte.
- Skolene bør engasjeres.
- Inviter jenter til å løse samfunnsproblemer med teknologi. Dette var den viktigste motivasjonsfaktoren for å velge teknologiutdanning hos jentene.
- Vestlandsforskning konkluderer med at tiltaket bør fortsette, samtidig som det er behov for flere lignende typer tiltak som kan både kompensere og forsterke synligheten av teknologi som veivalg.

Tittel	Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005350

Formål

Som likestillingsdirektorat må Bufdir til enhver tid ha oppdatert kunnskap om levekårene til gruppene vi arbeider for. Formålet med denne undersøkelsen var å skaffe slik kunnskap, som denne gangen inneholdt representativ kunnskap om transpersoners levekår for første gang i Norge.

Metodisk tilnærming

Undersøkelsen ble designet som en landsdekkende spørreundersøkelse med spørreskjema, og den ble sendt ut til et tilnærmet representativt utvalg av befolkningen. Innsamlingen av data ble gjennomført av Opinion AS, som våren 2020 sendte ut 110 000 henvendelser til webpaneler som de har tilgang til.

Hovedfunn

- Transpersonene rapporterte om levekårsutfordringer og erfaringer med ulike former for diskriminering. Samtidig rapporterte de også om stolthet og støtte og deltakelse i organisasjonsliv, skeive organisasjoner og vennenettverk.
- Lesbiske kvinner og homofile menn rapporterte i stor grad om levekår på lik linje med heterofile kvinner og menn, men de er noe mer utsatt for psykiske helseplager. Analysene viser små og få forskjeller mellom heterofile og lesbiske kvinner. Forskjellene mellom heterofile og homofile menn er også relativt små, men på flere punkter var det signifikant flere homofile menn enn heterofile menn som rapporterte om levekårsutfordringer.
- Blant bifile menn og kvinner var det høyere andeler som rapporterte om levekårsutfordringer enn blant lesbiske kvinner og homofile menn og heterofile kvinner og menn.

Sentrale anbefalinger

Rapporten inneholder ikke anbefalinger.

Tittel	Konsekvenser av rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn. En kunnskapsoversikt
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005439

Formål

Formålet er få en systematisk oppsummering av forskning som omhandler konsekvenser av rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn, samt å identifisere kunnskapsbehov.

Metodisk tilnærming

Studien bygger på en systematisk kunnskapsoversikt begrenset til hurtigoversiktsformatet (*rapid review*). Litteratursøket identifiserte i alt 103 studier i databaser og andre kilder, hvorav 32 er kunnskapsoversikter over internasjonal og nordisk forskning og 71 er primærstudier begrenset til Norden.

Hovedfunn

- For konsekvenser i streng forstand er det relativt mye forskning knyttet til negative helseutfall. I tillegg har prosjektet identifisert forskningsbidrag om hovedsakelig strukturelle forhold som omhandlet sammenhenger mellom (opplevd) diskriminering og rasisme, og konsekvenser knyttet til andre arenaer som arbeidsliv, utdanning og bolig- og finansmarked.
- For konsekvenser i videre forstand er det relativt mange studier som omhandler ofte opplevd diskriminering og konsekvenser av dette for den enkelte.
- For den samiske minoriteten ble det identifisert flere studier som belyser betydningen av kumulativ rasisme og diskriminering.
- Det er få studier om strategier eller tiltak for å forebygge og håndtere negative konsekvenser av rasisme og diskriminering, selv om flere studier påpeker viktigheten av å arbeide for inkludering og tilhørighet og mot rasisme og diskriminering og dens konsekvenser.
- Det er få studier på flerdimensjonal og sammensatt diskriminering på grunnlag av etnisitet og religion i kombinasjon med andre særtrekk.

Sentrale anbefalinger

Samlet sett peker kunnskapsgrunnlaget på et behov for flere longitudinelle studier som følger personer som er utsatt for diskriminering og/eller rasisme, for å få mer kunnskap om konsekvenser av rasisme og diskriminering.

Tittel	Evaluering av handlingsplanen <i>Trygghet, mangfold, åpenhet</i> . Sluttrapport, del 2
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005320

Formål

Rapporten evaluerer samtlige tiltak i handlingsplanen, med særlig vekt på ti utvalgte tiltak. Formålet med rapporten er å få en ekstern kartlegging og vurdering av hvilke tiltaksaktiviteter som har blitt gjennomført i handlingsplanperioden, sett opp mot tiltakenes måloppnåelse. Måloppnåelsen til handlingsplanen som helhet har også blitt vurdert.

Metodisk tilnærming

Rapporten er basert på informasjon og data innhentet gjennom intervjuer og dokumenter i tidligere faser av evalueringen og departementenes og direktoratenes tiltaksrapporteringer for 2020. Proba har også gjennomført en ny begrenset intervjurunde med personer i forvaltningen som har jobbet med gjennomføring av tiltakene, samt enkelte sivilsamfunnsaktører.

Hovedfunn

- Overordnet vurderes det at tiltakene i handlingsplanen har hatt god måloppnåelse, og at det har blitt tatt viktige skritt for å bedre levekårene for lhbtqi-personer i løpet av handlingsplanperioden.
- Det er relativt store variasjoner i gjennomføring og måloppnåelse mellom de ulike innsatsområdene i planen.
 - Innsatsområder med god gjennomføring og høy måloppnåelse er *Kunnskap og forskning*, *Hatkriminalitet* og *Helse og omsorg*.
 - Områder der det ikke har vært god måloppnåelse, er blant annet *Lhbtqi-personer med samisk tilhørighet* og *Innsats i Europa*.

Det er en tydelig sammenheng både mellom ambisjonsnivå og gjennomføring av tiltak og mellom gjennomføring av tiltak og hvilke ressurser ansvarlige myndighetene har hatt tilgjengelig.

Sentrale anbefalinger

- undersøke muligheten for å øke oppmerksomheten om behovet for grunnforskning på skk-tematikk (seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika), for eksempel i samarbeid med Kunnskapsdepartementet, UH-institusjonene og NFR
- styrket oppmerksomhet mot grupper som i liten grad har fått oppmerksomhet i handlingsplanen (bl.a. skeive med samisk bakgrunn, eldre skeive, transpersoner og lhbtqi-personer i religiøse miljøer)
- mer samarbeid med kommunalt og fylkeskommunalt nivå, særlig når det kommer til tjenester som ligger på disse nivåene
- styrket kompetanseheving i offentlige tjenester om lhbtqi-personers utfordringer og situasjon (bl.a. barne- og familievern, barnehage og skole, politi og ulike helse- og omsorgstjenester)
- etablering av interne kompetansemiljøer i direktorater og etater som kan bistå og støtte førstelinjen i de ulike tjenestene

Tittel	Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005400

Formål

Formålet med studien er å kartlegge hvorvidt utenlandsadopterte i Norge opplever rasisme og diskriminering, samt i hvilket omfang de eventuelt gjør det. Studien omhandler også utenlandsadoptertes opplevelse av tilhørighet.

Metodisk tilnærming

For å svare på forskningsspørsmålene er kvalitative intervjuer (22 informanter), nettbasert spørreundersøkelse (N=413) og workshop benyttet. Deler av spørreundersøkelsen overlapper med spørsmål i Statistisk sentralbyrås (SSB) levekårsundersøkelse blant innvandrere fra 2016. Dette gjør det mulig å sammenligne erfaringene til utenlandsadopterte med erfaringene til innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn på utvalgte temaer.

Hovedfunn

- Studien viser at utenlandsadopterte har svært ulike erfaringer og meninger om temaene rasisme, diskriminering, tilhørighet, utenforskap og identitet.
- Rundt 40 prosent av respondentene har opplevd forskjellbehandling på én eller flere arenaer de siste to årene.
- Utenlandsadopterte opplever forskjellsbehandling i tilnærmet likt omfang som personer med innvandrerbakgrunn.
- Noen utenlandsadopterte opplever en sterk grad av tilhørighet til Norge og/eller fødelandet, mens andre opplever ikke tilhørighet til noe sted.
- Hudfarge tillegges ofte vekt i de utenlandsadoptertes hverdagslige samhandling med majoritetsbefolkningen. Mange opplever at de i møte med andre plasseres utenfor «det norske».
- Halvparten av respondentene har opplevd forskjellsbehandling i barne- og ungdomskolen. 38 prosent av respondentene svarer av de ikke hadde noen å snakke med om erfaringer med forskjellsbehandling i oppveksten.

Sentrale anbefalinger

- Utenlandsadopterte bør inkluderes i det pågående antirasistiske arbeidet.
- Det bør gjøres holdningsendring gjennom økt kunnskap blant befolkningen.
- Man bør øke kunnskap og kompetanse om adoptertes opplevelser og erfaringer blant fagpersonell i offentlige institusjoner.
- Det bør opprettes et kompetansesenter for adopsjon.
- Det bør opprettes en offentlig nettside med samlet informasjon om tilbud og hjelpetjenester.
- Det bør settes inn tiltak rettet mot de adopterte og adoptivforeldre.
- Det bør bli en lovfestet rett til oppfølging av fagpersonell etter adopsjon.
- Adopterte bør få arenaer for erfaringsutveksling og veiledning seg imellom.
- De utenlandsadopterte (og deres adoptivfamilie) bør få tilbud om opplæring i fødelandets kultur og språk.
- Adoptivforeldre bør få veiledning og kursing.
- Det bør opprettes felles arenaer for adopterte og adoptivforeldre.
- Man bør se på ansvarsfordeling mellom det offentlige og andre aktører.
- Man bør skaffe mer kunnskap om og forskning på adopterte.

4.3.6 Covid-19-pandemien

Tittel	Tone og hatefulle ytringer i norske kommentarfelt. En analyse av fem norske mediers kommentarfelt på Facebook, før og under koronapandemien
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005322

Formål

Formålet med denne rapporten har vært å se hvorvidt koronapandemien og den påfølgende nedstengningen og tiltak har hatt innvirkning på tonen og tilstedeværelsen av hatefulle ytringer i kommentarfelt hos et utvalg norske medier.

Metodisk tilnærming

Rapporten benytter seg av to kvantitative tilnærminger, en manuell kvantitativ innholdsanalyse og en kunstig intelligens-basert (maskinell) kvantitativ innholdsanalyse. Førstnevnte analyse gir et detaljert innblikk i et utvalg kommentarer, mens sistnevnte gir oss det større, overordnede bildet. Datagrunnlaget består av de samme kommentarene i begge analysene. Analysen inneholder et kategorisystem med 17 ulike temaer. Kategorisystemet er benyttet for å se hvilke temaer som generelt engasjerer mest på Facebook i de to periodene, også utover de som inngår i utvalget som er manuelt gjennomgått.

Hovedfunn

- Det er forskjeller mellom kommentarfeltene før koronapandemien slo inn over Norge, og i den første perioden etter at pandemien spredte seg i Norge.
- Det er en langt høyere andel kvinner som deltar i kommentarfeltene under koronaperioden, sammenlignet med perioden før.
- Kommentarer med negativ og nøytral tone øker på bekostning av positive, humoristiske og sarkastiske ytringer. Økningen er spesielt stor for nøytrale kommentarer, og den er betydelig blant de kvinnelige debattantene.
- Ca. to prosent av kommentarene i analysene inneholder hatefulle ytringer. Det indikerer at koronapandemien ikke ser ut til å ha ført til flere hatefulle ytringer i medienes åpne kommentarfelt.
- Under én prosent av kommentarene fremsetter konspirasjonsteorier.
- Under koronaperioden var det 15 prosent færre konfliktfylte overskrifter i mediehusene enn i normalperioden.

Sentrale anbefalinger

Analysen inneholder ingen konkrete anbefalinger.

Tittel	Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse. Oppdatering av en hurtigoversikt
Lenke	https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005365

Formål

Formålet var å få en systematisk oppsummering av nyeste kunnskap fra forskning om konsekvensene av pandemien for barn og unge. Oppdraget var å oppdatere hurtigoversikten *Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og helse*, som ble publisert i januar 2021.

Metodisk tilnærming

FHI gjennomførte en hurtigoversikt, det vil si en systematisk oversikt utført på kortere tid og med forenklete steg. De utførte et systematisk litteratursøk og vurderte 8388 referanser, derav 751 relevante fulltekster. Det ble søkt etter studier utført i OECD-land (*Organisation for Economic Cooperation and Development*). Etter avtalte kriterier inkluderte de 81 studier fra 22 OECD-land, derav 16 studier fra Norge. Oversikten inkluderte kun longitudinelle studier (n=61), kvalitative studier (n=14) og flermethodiske (*mixed method*) studier (n=6). Studiene dekker hele aldersspennet 0 til 18 år. Studiene inkluderte svar fra barn/ungdom selv, foreldre og ansatte i tjenester/barnehage/skole. De fleste studiene samlet inn data våren/sommeren 2020. Kun ti studier hadde innsamlede data fra høsten 2020 eller vinteren 2021.

Hovedfunn

Familieforhold, vold og barnevern: Studier viste en klar nedgang i rapportering av vold mot barn. Overordnet var det en svak tendens til negative konsekvenser av nedstenging på familiefungering og foreldreskap.

Psykisk helse – generell populasjon: Studier fant blandede resultater for de fleste psykiske helseutfall. Barn og unge fra visse undergrupper så ut til å bli betydelig mer negativt påvirket av pandemien.

Psykisk helse – grupper med spesifikke lidelser/funksjonsnedsettelse: Kvantitative studier viste få endringer våren 2020, mens kvalitative studier viste mange utfordringer, men også noen positive erfaringer.

Psykisk helse – bruk av helsetjenester: Studier viste en nedgang i inntak til psykisk helsevern våren 2020, mens barn og unge som kom i behandling så ut til å ha alvorligere symptomer.

Læring og skole: Studier viste opplevd og faktisk læringstap i grunnskolen og videregående skole. Det var ulikheter med hensyn til trivsel i hjemmeskolen og forskjeller mellom grupper.

Rapporten trekker frem såkalte sårbarhetsfaktorer på alle de tematiske områdene som så ut til å øke risikoen for negative konsekvenser av pandemien. Faktorene var på ulike nivåer: knyttet til det enkelte barn/ungdom (f.eks. funksjonshemming, kjønn), familien (f.eks. lav sosioøkonomisk status, minoritetsspråklig bakgrunn), det sosiale nettverket rundt (f.eks. svak sosial tilknytning eller mangel på støtte rundt familien), tjenestenivå (f.eks. stengte skoler, begrensninger i helsehjelp), samfunnsnivå (f.eks. permitteringer som fører til tap av jobb, tap av inntekt) og selve covid-19-pandemien (frykt for smitte).

Sentrale anbefalinger

Forskerne understreker at myndighetene bør være særlig oppmerksomme på de identifiserte sårbarhetsfaktorene ved gjenåpning og rehabiliterende tiltak samt ved planlegging for eventuelt nye pandemier.

Tittel	Velferdstjenester, stønader og informasjon til familier med barn med funksjonsnedsettelse under covid-19. En kvalitativ undersøkelse
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005312

Formål

Formål med prosjektet er å undersøke på hvilke måter covid-19 og den påfølgende nedstengingen har påvirket skole- og velferdstjenestetilbudet til barn med funksjonsnedsettelse.

Metodisk tilnærming

Det har blitt gjort åtte dybdeintervjuer med foreldre til barn med funksjonsnedsettelse. Intervjuene gikk særlig inn på hvordan de opplevde nedstengingen og smitteverntiltakene som ble innført våren 2020, og utviklingen av disse frem mot januar 2021.

Hovedfunn

Funn peker på at pandemien og nedstengingen har hatt omfattende konsekvenser for barn med funksjonsnedsettelse.

- For det første gjorde nedstengingen en allerede komplisert hverdag enda vanskeligere for barna. Fraværet av en rekke tjenester medførte en stor belastning for foreldrene.
- For det andre så det ut som pandemien forsterket etablerte forskjeller knyttet til kjønnsrollemønstre, innvandringsbakgrunn og sosioøkonomiske forhold.
- For det tredje snudde pandemien opp ned på barnas skolehverdag, og det var store utfordringer knyttet til digital hjemmeundervisning, selv om noen også fortalte om positive sider ved den nye undervisningshverdagen.
- I tillegg har familienes fortellinger understreket utfordringer knyttet til koordineringen av de ulike tjenestene samt problemer knyttet til forvaltningen av kommunale tjenester.
- Det viktigste funnet fra studien er imidlertid ikke fraværet av en konkret tjeneste, men summen av fraværene. Det at en rekke ulike tjenester ikke var tilgjengelige, skapte en stor belastning for både barna og familien. Det var dette en informant refererte til da hen brukte følgende korthusmetafor for å beskrive utfordringene pandemien og nedstengingen medførte: «Vi lever i utgangspunktet i et veldig skjørt korthus, og når én brikke faller, kan alt falle». Informantens beskrivelse sammenfatter et sentralt funn som gikk igjen i de ulike fortellingene.

Sentrale anbefalinger

- Det er viktig med mer forskning som undersøker nedstengingens konsekvenser for barn med funksjonsnedsettelse, og som spesielt tar for seg effekten av familiens sosioøkonomiske bakgrunn.
- Innen politikkutvikling vil det være viktig å jobbe for å få en bedre integrasjon av de ulike nivåene i tjenesteforvaltningen (f.eks. mellom kommunalt og statlig nivå), og at de ulike nivåene og de ulike delene av hjelpeapparatet tar ansvar for tjenestene de skal tilby. Slik kan man unngå at familier opplever å være kasteball i systemet, og motvirke ulikheter på tvers av kommuner.
- Vi anbefaler også en kritisk gjennomgang av etablerte koordinatorordninger, da funn fra vår studie peker på at eksisterende ordninger er mangelfulle.
- Samtidig er det viktig å gjøre omfattende kartleggingsstudier, både kvalitative og kvantitative, av den nye digitale undervisningshverdagen, da flere av familiene påpekte en rekke utfordringer med digital undervisning.
- Det er også viktig med en kritisk gjennomgang av myndighetenes kommunikasjonsstrategi overfor familier med barn med funksjonsnedsettelse, da våre informanter var kritiske til mangelen på konkret informasjon fra myndighetene.

Tittel	Hvordan har ungdom, ungdomskultur og ungdomsarbeid blitt påvirket av pandemien?
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005399

Formål

Formålet med oppdraget var 1) å gi et overblikk over forskningen og tiltakene som gjennomføres på det norske ungdomsfeltet som respons på pandemien, og 2) gjennomføre eksempelstudier av tiltak på ungdomsarbeidsfeltet som har fungert godt som respons på pandemien.

Metodisk tilnærming

Det er gjennomført kvalitative intervjuer med ungdomsarbeidere og forskere. Rapporten skulle også inneholde en kvantitativ analyse av nordmenns svar på en spørreundersøkelse om ungdomsarbeid under pandemien, men det kom kun inn 17 svar. I stedet inneholder rapporten en kort gjennomgang av hovedtrekkene ved disse 17 svarene.

Hovedfunn

- Flere ungdomshus og klubber har utviklet nye former for ungdomsarbeid, særlig har flere satset på digitalt ungdomsarbeid.
- Selv om gaming og ulike digitale felleskap utgjorde en ressurs for mange, påpekte ungdomsarbeiderne samtidig utfordringer knyttet til *digital fatigue*. Både ungdom og ungdomsarbeidere ble utslitt av å hele tiden være på digitale plattformer, og alle beskrev et behov for at ungdom skulle kunne være sammen i ikke-digitale kontekster etter hvert som pandemien og nedstengingen gikk over.
- Rapporten peker også på betydningen av musikk i ungdomsarbeid. Flere informanter peker på at musikk kan være effektivt ungdomsarbeid, og at det er viktig å utvikle musikktilbud og arenaer for musikalsk og kulturell deltagelse til all ungdom.

Sentrale anbefalinger

Forskerne anbefaler at det fremstilles mer systematisk empirisk forskning på hvordan ulike grupper ungdom har blitt påvirket på forskjellige måter. De anbefaler også å skaffe kunnskap om hvem som bruker de ulike ungdomshusene, og hvordan pandemien har rammet sårbar ungdom spesielt. Videre anbefaler de fremtidige studier som undersøker de heterogene effektene av gaming blant ungdom, og som ser på gaming som både en ressurs og hemske, avhengig av kontekst.

Tittel	Covid-19 og ungdoms opplevelse av å bo på barnevernsinstitusjon. En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12–18 år
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005366

Formål

Denne rapporten er en delstudie i et større forskningsoppdrag om utsatte barn og unge under covid-19. Rapporten tar for seg ungdom som er under offentlig omsorg, og som bor på barnevernsinstitusjon.

Metodisk tilnærming

Studien er en digital spørreskjemaundersøkelse gjennomført på norske barnevernsinstitusjoner i januar og februar 2021. Totalt 90 ungdommer i alderen 12–18 år deltok. Dette tilsvarer en responsrate på 12 prosent ut fra antall plasser på de deltakende institusjonene. Det var like mange gutter som jenter som deltok.

Hovedfunn

- Flesteparten av ungdommene som deltok i undersøkelsen, opplevde å være trygge på institusjonen.
- Ungdommene var betydelig mer bekymret for andre enn for seg selv når det gjaldt hvilken betydning pandemien kunne få.
- Ungdommene rapporterte en markant økning i soving og skjermtid, og en nedgang i tid brukt på fysisk aktivitet, som trening. Flere opplevde å ha mindre tid til hyggelige opplevelser sammen med de som de bodde med, sammenliknet med før koronapandemien brøt ut.
- Nesten én av tre sa de hadde fått dårligere kontakt med familien under pandemien. Noen ungdommer opplevde å få utsatt eller avlyst samvær med foreldre, søsken eller andre omsorgspersoner, og flere sa de har følt seg ensomme. De som hadde følt seg ensomme, rapporterte også betydelig lavere livskvalitet.
- En stor andel av ungdommene sa at de hadde redusert kontakt med saksbehandler i barnevernstjenesten under pandemien, og ca. 18 prosent sa de hadde hatt mye mindre kontakt enn året før.
- Sammenlignet med undersøkelsen som ble gjennomført i ungdomsskolene i Norge i juni 2020 (Hafstad & Augusti, 2020), hadde ungdommene i dette utvalget betydelig mer bekymringer både for seg selv, for andre og for fremtiden. Det var også langt flere i dette utvalget som hadde følt seg ensomme i løpet av den siste perioden før undersøkelsen.
- I åpne spørsmål trekker 80 prosent av ungdommene frem negative konsekvenser av pandemien, og disse handler om 1) mindre kontakt med venner og familie, 2) forverring av psykiske vansker og rus, 3) tapte muligheter, 4) mindre frihet og ting å gjøre og 5) ensomhet.

Sentrale anbefalinger

NKVTS peker på flere utfordringer for unge på institusjon:

- Ungdommene er markert mer bekymret for familien og for fremtiden enn ungdom generelt.
- De er mer ensomme enn ungdom generelt.
- Det skjer en endring i tidsbruk, mer tid på skjerm, mindre på fysisk aktivitet og hyggelige aktiviteter.
- En del har redusert samvær med familien.
- En del har redusert kontakt med saksbehandler i barnevernet.

Tittel	Barnevern i krisetid. Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep under koronapandemiens første fase
Lenke	https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005288

Formål

Ved nedstengingen av tjenester, skoler og fritidstilbud på grunn av covid-19-pandemien våren 2020 var mange bekymret for situasjonen til utsatte barn og unge. Formålet med studien var derfor å se nærmere på hvordan barnevernet jobbet, særlig i volds- og overgrepssaker. For første gang ble barneverntjenesten definert som en kritisk funksjon i en samfunnskrise.

Metodisk tilnærming

Det er en kvalitativ studie, basert på intervjuer med 20 barnevernledere i tjenester lokalisert i ulike type kommuner med hensyn til befolkningsstørrelse og -sammensetning og geografisk beliggenhet, og med ulik størrelse og organisering av barneverntjenesten. Data fra kommunenes rapportering til Bufdir gjennom statsforvalterne er også benyttet.

Hovedfunn

Studien viser at tjenestene først gikk gjennom sakene for å identifisere hvilke familier som burde prioriteres. Flere ledere mener dette førte til bedre oversikt og at saker om vold og overgrep ble prioritert og fikk tettere og raskere oppfølging enn ellers. Ansatte som var vant med å jobbe hjemme, hadde et fortrinn. Mens noen tjenester fikk ingen meldinger om vold/overgrep, opplevde andre at meldingene i større grad enn før handlet om nettopp dette. Undersøkellesarbeidet ble gjennomført på til dels nye måter. Noen tjenester opplevde andre instanser som mer tilgjengelige, mens andre opplevde at samarbeidspartnere var stengt, slik at barnevernstjenesten ble stående alene i frontlinjen. Forskerne vurderer at barnevernets kjernevirksomhet ble mer fremtredende i denne perioden, og at det ble jobbet proaktivt, handlingsorientert og omstillingsdyktig – også før det kom føringer fra Bufdir.

Sentrale anbefalinger

Forskerne mener at erfaringene fra pandemien er viktige å ta med seg når tjenestene går tilbake til ordinær drift – slik at man bruker dem til rutineomlegging og nødvendige omstillingsprosesser.

- Forskerne har sett flere eksempler på at barnevernet i den nye situasjonen får prøvd ut løsninger på svakheter som forskning har påpekt i en årrekke, som kommunikasjonen med barn og unge. En rekke forskningsbidrag om barns medvirkning i barnevernet har vist at barn og unge etterlyser å kunne medvirke mer på egne premisser – for eksempel å møtes på kafe eller lignende – og at de samarbeidsforaene som vanligvis tilbys, ikke fremmer medvirkning.
- En annen viktig observasjon gjelder tid og kapasitet og hvordan reduksjon i reising, møter og lignende medførte positive gevinster for saksbehandlingen og de ansatte. Høy arbeidsbelastning og turn-over er et tilbakevendende tema i diskusjonen om barnevernet. Denne studien viser hva en mindre hektisk arbeidshverdag kan bety for både ansatte og brukere.
- Forskerne peker også på metodeutvikling når det gjelder samarbeidet mellom undersøkelse- og tiltaksavdeling for å sikre raskere hjelp til familier, samt nye former og forumer for samarbeid med andre viktige tjenester.

Andre råd om oppfølging gjelder blant annet å sikre at det finnes planer for krisesituasjoner og beredskap, lokaler som gjør det mulig med nødvendig fysisk avstand under pandemier, bedre retningslinjer for hvilke tjenester som skal ivareta samfunnskritiske funksjoner for å sikre helhetlig og samordnet oppfølging av utsatte barn og familier, samt at tolking er mulig på digitale plattformer.

Litteraturliste

- Aksnes, D., Bergene, A. C., Fossum, L. W. & Wollschied, S. (2021). *Nordisk forskning om diskriminering, trakassering og likestilling. En forenklet kunnskapsoversikt* (NIFU Rapport 2021:14). Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005404>
- [Ames, H.](#), [Hestevik, C. H.](#), Langøien, L. J. & [Rosness, T. A.](#) (2021). *Hvordan forstå og håndtere barn som avviser en forelder: En systematisk kartleggingsoversikt* (Rapport 2021). Folkehelseinstituttet.
- Ames, H., Muller, A. E., Jardim, P. J. & Langøyen, L. J. (2021). *Effekter av og erfaringer med eksterne skolefokusede tiltak for barn og unge som er plassert på barnevernsinstitusjon. En «mixed methods» systematisk oversikt* (Rapport 2021). Folkehelseinstituttet.
- Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E. & Holmelid, Ø. (2021). *Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020*. Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.
- Arnesen, D., Espegren, A., Ervik, R., Erdvik, I., Eimhjellen, I. & Andersen, P. L. (2022). *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger. Delrapport 2* (Rapport 2022:1). Institutt for samfunnsforskning.
- Ask, H. & Kjeldsen, A. (2015). *Samtaler med barn* (Rapport 2015:4). Folkehelseinstituttet.
- Backe-Hansen, E., Kjelsaas, I., Bruvoll, A., Ellingsen, D., Westberg, N. B. & Guldvik, M. K. (2019). *Oppfølging av fosterhjem og fosterbarn. Delrapport A* (Menon-publikasjon nr. 112/2019). Menon Economics.
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 8/21). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2767874>
- Bakken, A., Pedersen, W., von Soest, T. & Sletten, M. A. (2020). *Oslo-ungdom i koronatiden. En studie av ungdom under covid-19-pandemien* (NOVA Rapport 12/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <http://hdl.handle.net/20.500.12199/4221>
- Barne- og familiedepartementet. (2020a). *Høringsnotat om endringer i forskrift om fosterhjem*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/contentassets/a9daa711eab342e59f1f315cfc7e0c81/horingsnotat-om-endringer-i-forskrift-om-fosterhjem-.pdf>
- Barne- og familiedepartementet. (2020b). *Like muligheter i oppveksten: Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)*. Regjeringen.

https://www.regjeringen.no/contentassets/bb45eed3479549719fb14c78eba35bd4/strategi-mot-barnefattigdom_web.pdf

Barne- og familiedepartementet. (2021). *Instruks for økonomi- og virksomhetsstyring i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e3c03f39789d433a9ade95467740b6ab/instruks-bufdir-211221.pdf>

Barne- og familiedepartementet. (2022a). *Forskningsstrategi 2022–2026*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/46bf641492874deda66c143f2dde4852/no/pdfs/forskningsstrategi-2022-2026.pdf>

Barne- og familiedepartementet. (2022b). *Tildelingsbrev til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2022*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e3c03f39789d433a9ade95467740b6ab/tidelingsbrev-bufdir-2022.pdf>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/72293ca5195642249029bf6905ff08be/hatefulleytringer_uu.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-a). *Barnefattigdom, kommunemonitor* [Statistikk]. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnefattigdom/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-b). *Barnevern, kommunemonitor* [Statistikk]. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern_kommunemonitor/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-c). *Disponeringsbrev 2022 til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat)* [ikke publisert].

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-d). *Krisesentertilbudet i norske kommuner* [Statistikk].
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/krisesentertilbudet_i_norske_kommuner/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-e). *Likestillingskonsekvenser av covid-19 og tiltakene mot pandemien*. https://bufdir.no/aktuelt/temaside_koronavirus/likestillingkorona/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-f). *Sentre mot incest og seksuelle overgrep*.
https://bufdir.no/vold/Krisesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/Sentre_mot_incest_og_seksuelle_overgrep/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (u.å.-g). *Statistikk og analyse* [Statistikk].
https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2019a). *Bufdirs likestillingsstrategi (2019–2021)* [Internt dokument, ikke publisert].
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2019b). *Kunnskapsstrategi for Bufdir 2019–2021*. <https://bufdir.no/globalassets/global/om-oss/bufdirs-kunnskapsstrategi.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2020a, 26. november). *Brukerrådet*. https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Brukerradet/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2020b). *Universell utforming: Tilstandsanalyse og kunnskapsstatus*. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005140>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2021a). *Barn og unge i institusjon* [Statistikk]. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_institusjon/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2021b). *Etteradopsjonstilbud til adopterte og familiene deres. Kartlegging av behov og forslag til tiltak*. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005421>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2021c). *Familievern* [Statistikk]. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/familievern/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2021d). *Oppvekststatus* [Statistikk]. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2021e). *Oversikt over bekymringsmeldinger til TryggEst*. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/tryggest/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2021f). *Seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika: Tall og statistikk* [Statistikk]. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/
- Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør. (2017). *Kartlegging av enetiltak i Bufetat*. <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004255>
- Barnevernsutvalget. (u.å.). *Barnevernsutvalget*. <https://barnevernsutvalget.no/>
- Bekkhus, M., von Soest, T. & Fredriksen, E. (2020). Psykisk helse hos ungdommer under covid-19. Om ensomhet, venner og sosiale medier. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 57, 192–501.
- Berg, R., Næss, G. E. & Nøkleby, H. (2021). *Skandinavisk forskning om konsekvenser av covid-19 på velferd, likestilling, livsvilkår og livskvalitet: et systematisk litteratursøk med sortering*. Folkehelseinstituttet.

- Berg, R. & Nøkleby, H. (2021a). *Skandinavisk forskning om konsekvenser av covid-19 på velferd, likestilling, livsvilkår og livskvalitet – første oppdatering: et systematisk litteratursøk med sortering*. Folkehelseinstituttet.
- Berg, R. & Nøkleby, H. (2021b). *Skandinavisk forskning om konsekvenser av covid-19 på velferd, likestilling, livsvilkår og livskvalitet – tredje oppdatering: et systematisk litteratursøk med sortering*. Folkehelseinstituttet.
- Berge, O. K., Angelo, E., Heian, M. T. & Emstad, A. B. (2019). *Kultur + skole = sant. Kunnskapsgrunnlag om kulturskolen i Norge* (TF-rapport nr. 489). NTNU og Telemarksforskning. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finnforskning/rapporter/evaluering-av-kulturskolen/#>
- Bergman, S., Bjørnholt, M. & Helseth, H. (2021). Norwegian Shelters for Victims of Domestic Violence in the COVID-19 Pandemic – Navigating the New Normal. *Journal of Family Violence*, 1–11. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00273-6>
- Bertelsen, B. (2021a). Parent Education Beyond Learning: An Ethnographic Exploration of a Multi-family Program for Families in Post-divorce Conflict. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*. <https://doi.org/10.1002/anzf.1460>
- Bertelsen, B. (2021b). Staying with the conflict – parenting work and the social organization of post-divorce conflict. *Journal of Family Studies*. <https://doi.org/10.1080/13229400.2020.1869578>
- Bertelsen, B. (2021c). Whose Life is it Anyway? Exploring the Social Relations of High-Conflict Divorce Cases in Southern Norway. *Contemporary Family Therapy*. <https://doi.org/10.1007/s10591-021-09572-y>
- Bliksvær, T., Skogøy, B. E., Sloan, L., Bakar, N., Johnson, R. & Kosuta, M. (2019). *Kommunenes krisesentertilbud: En kunnskapsoversikt* (NF rapport nr. 13/2019). Likestillingssenteret KUN og Nordlandsforskning.
- Blaasvær N. & Ames, H. (2019). *Sammenhenger mellom foreldrepraksiser og barns trivsel: En systematisk kartleggingsoversikt* (Rapport 2019). Folkehelseinstituttet.
- Blaasvær N., Nøkleby, H. & Berg R. C. (2017). *Hva er konsekvensene av delt bosted for barn? En systematisk oversikt* (Rapport 2017). Folkehelseinstituttet.
- Borren, I. & Helland, M. S. (2013). *Intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt: En kunnskapsoversikt* (Rapport 2013:6). Folkehelseinstituttet.
- Bossy, D. & Hervie, V. M. (2021). *Mellom idealer og praksis – Ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelser* (Rapport 6/2021). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005358>

- Brattbakk, I. (2020). Trangboddhet og barnefamiliers hverdagsliv i koronaens tid. *Tidsskrift for boligforskning*, 3(1), 7–31. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.2535-5988-2020-01-02>
- Bredal, A. & Vislie, C. (2017). *Familierettede tjenester i et flerkulturelt samfunn: Erfaringer fra familievernnet og andre hjelpeinstanser* (NOVA rapport 5/2017). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Brekke, I., Skjønberg, E. E., Smith, R., Røsland, G., Holt, T., Aarø, L. E., Helland, M. S., Røysamb, E., Grimstad, I. & Aase, H. (2021). *Effektevaluering av International Child Development Programme (ICDP). En randomisert kontrollert studie* (Rapport 2021). Folkehelseinstituttet.
- Braarud, H. C. (u.å.). *Expert reports as basis for decisions in Norwegian child welfare services*. Norges forskningsråd. <https://prosjektbanken.forskningsradet.no/project/FORISS/300827>
- Bråten, B. & Lillevik, R. (2021). *Noen å høre til. Mentorordninger for unge som har brutt med familien sin* (Fafo-rapport 2021:3). Fafo.
- Bråten, B. & Sønsterudbråten, S. (2016). *Foreldreveiledning – virker det? En kunnskapsstatus* (Fafo-rapport 2016:29). Fafo.
- Bråten, B. & Sønsterudbråten, S. (2017). *Veiledningserfaringer: Forsøk med veiledning (ICDP) av foreldre med radikaliseringsbekymringer og foreldre i asylmottak* (Fafo-rapport 2017:02). Fafo.
- Bøhler, K. K. & Ugreninov, E. (2021). *Velferdstjenester, stønader og informasjon til familier med barn med funksjonsnedsettelser under covid-19. En kvalitativ undersøkelse* (NOVA Notat 4/2021). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005312>
- Bårdstu, S.K., Haukedal C.L., Torgersen, L. (2021). *Hva kjennetegner gode (adoptiv)foreldre? En litteraturgjennomgang*. Rapport 2021. Oslo: Folkehelseinstituttet. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005378>
- Caspersen, J., Hermstad, I. H., Hybertsen, I. D., Lynnebakke, B., Vika, K. S., Smedsrud, J., Wendelborg, C. & Federici, R. A. (2021). Koronapandemien i grunnskolen – håndtering og konsekvenser. NTNU og NIFU.
- Christiansen, Ø. (2015). *Hjelpetiltak i barnevernet: En kunnskapsstatus*. Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K. & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).
- Clifford, G., Fauske, H., Lichtwarck, W. & Marthinsen, E. (2015). *Minst hjelp til dem som trenger det mest? Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet»* (NF rapport

nr. 6/2015). Nordlandsforskning. <https://docplayer.me/6086047-Minst-hjelp-til-dem-som-trenger-det-mest.html>

Corneliussen, H. G., Seddighi, G., Simonsen, M. & Urbaniak-Brekke, A. M. (2021). *Evaluering av Jenter og teknologi* (Rapport nr. 3/2021). Vestlandsforskning. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005325>

Deloitte. (2020). *Sammenstilling av relevante studier og nasjonal og internasjonal forskning på betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg*. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005280>

Dittman, S., Larsen, L. & Holt, T. (2021). [Foreldre underrapporterer om konflikter og utfordringer i forkant av mekling](#). *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 58(9), 766–775.

Drange, I., Falkum, E. & Wathne, C. T. (2020). *Arbeidsliv i en krevende tid. Medbestemmelse og medvirkning under koronapandemiens første fase* (AFI FoU-resultat 2020:08). Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet.

Drange, N. & Hernæs, Ø. M. (2020). *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen* (Rapport 3/2020). Frischsenteret. https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp20_03.pdf

Drange, N., Hernæs, Ø. M., Markussen, S., Oterholm, I., Raaum, O. & Slettebø, T. (2021). *Rapport Delprosjekt 1: Beskrivende analyser – Barn og familier i barnevernet* (Rapport 4/2021). Frischsenteret. https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/rapport_delprosjekt_1_beskrivende_analyser_barn_og_familier_i_barnevernet.pdf

Dyb, E. & Zeiner, H. (2021). *Bostedsløse i Norge 2020 – en kartlegging* (NIBR rapport 2021:10). By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet.

Eikrem, T., Andenæs, A. (2021). Barns deltakelse i skilsmissemekling. *BARN – Forskning om barn og barndom i Norden. Vol 39 Nr 2-3*, 47-62. <https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3790>

Ekeland, T. J. (2010). Mekling – en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(8), 734–742.

Ekhaugen, T., Høgestøl, A. & Rasmussen, I. (2018). *Kommunenes tilbud til sine fosterhjem: Et kunnskapsgrunnlag for Fosterhjemsutvalget* (Rapport 2018/10). Vista Analyse. <https://www.vista-analyse.no/no/publikasjoner/kommunenes-tilbud-til-sine-fosterhjem/>

Ellingsen, D. & Gundersen, T. (2021). *Enetiltak. Kartlegging av tilbud og bruk av tvang* (NOVA rapport nr. 2/21). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.

Ellingsen, D., Kjelsaas, I., Bruvoll, A., Guldvik, M. K., Høiseth-Gilje, K. & Backe-Hansen, E. (2019). *Uønsket deling av søskenflokker: Delrapport B* (Menon-publikasjon nr. 113/2019). Menon Economics.

- Ellingsen, I. T., Slettebø, T., Studsrød, I., Farstad, G. R., Herland, M. D. (2018). *Det gjør livet litt lettere. Gruppetilbud til foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon: Kartlegging, beskrivelse og evaluering* (Rapport nr. 73). Universitetet i Stavanger.
- Elvegård, K., T. Olsen, J. Tøssebro & V. Paulsen (2020). *TryggEst: Bedre beskyttelse av overgrep utsatte voksne*. NTNU Samfunnsforskning og Fafo.
- Epland, J. & Normann, T. M. (2021). *115 000 barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/115-000-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>
- Falch-Eriksen, A. (2016). *Foreldre som er frattatt omsorgen for sine barn: Familievernets rolle for foreldre i krise, mestring og endring* (NOVA Rapport 9/2016). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Falch-Eriksen, A. (2018a). *Barn av fosterforeldre: Hva sier forskningen?* (NOVA Notat 3/18). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Falch-Eriksen, A. (2018b). *Stabilitet i fosterhjem: Internasjonal forskning om barns behov for trygghet og forutsigbarhet* (NOVA Rapport 4/18). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Folkehelseinstituttet (2020). *Bruk av tvang og grensesetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem: en systematisk kartleggingsoversikt* (FHI rapport 2020). <https://www.fhi.no/publ/2020/bruk-av-tvang-og-grensesetting-i-barnevernsinstitusjoner-og-fosterhjem/>
- Folkehelseinstituttet. (2021a). *Hent oppvekstprofil for kommuner og bydeler*. <https://www.fhi.no/fp/oppvekst/hent-oppvekstprofil/>
- Folkehelseinstituttet (2021b). *Kunnskapsgrunnlaget for barn, unge og foreldres medvirkning i barnevernet: Vurdering av relevante systematiske oversikter* (Notat 2021).
- Forsetlund, L. & Vist, G. E. (2016). *Effekter av gruppetiltak for barn og unge som opplever samlivsbrudd* (Rapport 2016). Folkehelseinstituttet.
- Friberg, J. H. & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll* (Fafo-rapport 2019:01). Fafo.
- Frøyland, L. R. (2011). *Unge syn på deltakelse og innflytelse i skolen, lokalpolitikken og sivilsamfunnet* (NOVA Notat 7/2011). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Hafstad, G. S. & Augusti, E. M. (Red.). (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år* (Rapport 4/2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

- Hafstad, G. S. & Augusti, E. M. (2020). *Barn, ungdom og koronakrisen: En landsomfattende undersøkelse av vold, overgrep og psykisk helse blant ungdom i Norge våren 2020: Delrapport 1 av 3* (Rapport 2/2020). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Hafstad, G. S., Augusti, E. M. & Haugen, L. E. A. (2021). *Covid-19 og ungdoms opplevelse av å bo på barnevernsinstitusjon (CoBa-studien)* (Rapport nr. 1). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Hafstad, G. S., Sætren, S. S., Wentzel-Larsen, T. & Augusti, E. M. (2021). Adolescents' symptoms of anxiety and depression before and during the Covid-19 outbreak – A prospective population-based study of teenagers in Norway. *The Lancet Regional Health - Europe*, 5, 100093.
- Hafstad, G. S., Sætren, S. S., Wentzel-Larsen, T. & Augusti, E. M. (2022). *Changes in adolescent mental and somatic health complaints throughout the COVID-19 pandemic: A three-wave prospective longitudinal study* [Preprint]. <https://psyarxiv.com/xjv89/>
- Hagen, A. L. & Andersen, B. (Red.). (2021). *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Cappelen Damm Akademiske.
- Hammerstrøm, K. T. & Blaasvær, N. (2015). *Effekt av samlivstiltak: Notat fra Kunnskapssenteret: Systematisk litteratursøk med sortering*. Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.
- Helland, H. S. & Skivenes, M. (2019). *Adopsjon som barneverntiltak*. Centre for Research on Discretion and Paternalism, Universitetet i Bergen.
<https://www.buudir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004816>
- Helland, M. S. & Borren, I. (2015). *Foreldrekonflikt: Identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar* (Rapport 2015:3). Folkehelseinstituttet.
- Helland, M. S., Lyngstad, T. H., Holt, T., Larsen, L. & Røysamb, E. (2021). Effects of Covid-19 lockdown on parental functioning in vulnerable families. *Journal of Marriage and Family*, 83(5), 1515–1526.
- Helland, M. S., Holt, T., Gustavson, K., Larsen, L. & Røysamb, E. (2021). Validation and short-form development of Conflict and Problem-solving Strategy Scales. *Journal of Family Studies*.
<https://doi.org/10.1080/13229400.2021.1981977>
- Helsedirektoratet. (2020, 26. juni). *Barnevern: Kartlegging og utredning av psykisk helse og rus hos barn og unge*. <https://www.helsedirektoratet.no/pakkeforlop/barnevern-kartlegging-og-utredning-av-psykisk-helse-og-rus-hos-barn-og-unge>
- Hernæs, Ø. (u.å.-a). *Barn, unge og familier i barnevernet: En longitudinell registerstudie*. Frischsenteret. <https://www.frisch.uio.no/prosjekter/?view=project&pid=4821>
- Hernæs, Ø. (u.å.-b). *Virkninger av barnevern*. Frischsenteret.
<https://www.frisch.uio.no/prosjekter/?view=project&pid=4117>

- Hestevik, C. H., Steiro, A., Smedslund, G. & Harboe, I. (2020). *Norsk forskning om forebyggende tiltak og hjelpetiltak mot vold i nære relasjoner: Et forskningskart* (Rapport 2020). Folkehelseinstituttet.
- Hoffman, C. & Moe, V. (2017). *Holdninger til jøder og muslimer i Norge i 2017*. HL-senteret.
- Holt, T., Helland, M. S., Morbech, M., Larsen, L., Gustavson, K., Ha, A. & Cummings, E. M. (2021). Agreement between child and parent reports of children's reactions to interparental conflict. *Journal of Family Psychology*, 35(8), 1138–1148. <https://doi.apa.org/doi/10.1037/fam0000861>
- Huang, L., Ødegård, G., Hegna, K., Svagård, V., Helland, T. & Seland, I. (2017). *Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge* (NOVA rapport 15/17). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Hudson, L. D. (2022). Mental health of children and young people since the start of the pandemic. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 27(1), 3–5.
- Hustad, B. C. (Red.). (2017). *Fosterhjem og rekruttering: Sluttrapport* (NF rapport nr. 13/2017). Nordlandsforskning.
- Hustad, B. C., Lichtwarck, W., Soelberg, F. & Strømsvik, C. L. (2016). *Hva kjennetegner gode fosterforeldre? Vurderinger av barnevernsansatte* (Arbeidsnotat nr.: 1004/2016). Nordlandsforskning.
- Hyggen, C., Brattbakk, I. & Borgeraas, E. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier: En kunnskapsoppsummering* (NOVA Rapport 11/2018). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://fagarkivet.oslomet.no/bitstream/handle/20.500.12199/5129/Nettutgave-NOVA-Rapport-11-2018-Muligheter-og-hindringer-.pdf>
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter: Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn* (Rapport 2021:01). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Jessen, J. & Gundersen, T. (2019). *Å være fosterfamilie: Erfaringene til fosterforeldre og deres egne barn* (Kort oppsummert nr. 3/2019). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Jozefiak, T., Kaye, N. S., Ranøyen, I., Greger, H. K., Wallander, J. L. & Wichstrøm, L. (2017). Quality of life among adolescents living in residential youth care: do domain-specific self-esteem and psychopathology contribute? *Quality of Life Research*, 26(10), 2619–2631.
- Kaye, N. S., Jozefiak, T., Rimehaug, T., Tjelflaat, T., Brubakk, A. & Wichstrøm, L. (2015). *Psykisk helse hos barn og unge i barneverninstitusjoner*. Regionalt kunnskapscenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern, NTNU.

- Keles, S., Taraldsen, K. & Røyhus Olseth, A. (2021). Identification of Multisystemic Therapy (MST) Subgroups with Distinct Trajectories on Ultimate Outcomes in Norway. *Research on Child and Adolescent Psychopathology* 49, 429–442. <https://doi.org/10.1007/s10802-020-00735-3>
- Kilden. (2020a). *Likestillingskonsekvenser av koronapandemien: Vold mot kvinner*. <https://kjonnsforskning.no/nb/koronapandemiens-konsekvenser-for-likestillingen>
- Kilden. (2020b). *Likestillingskonsekvenser av koronapandemien: Arbeidsliv og økonomi*. <https://kjonnsforskning.no/nb/koronapandemiens-konsekvenser-for-likestillingen>
- Kinge J., M. Øverland, S., Flatø, M., Dieleman, J., Røgeberg, O., Magnus, M.C., Evensen, M., Tesli, M., Skrandal, M., Stoltenberg, C., Vollset, S.E., Håberg, S., Torvik, F.A. (2021). Parental income and mental disorders in children and adolescents: prospective register-based study, *International Journal of Epidemiology*, Vol 50(5), 1615–1627. <https://doi.org/10.1093/ije/dyab066>
- Kissow, A.M. & Klasson, L. (2018). *Deltakelse for barn og unge med nedsatt funksjonsevne, med særlig fokus på deltakelse i fysisk aktivitet: en systematisk kunnskapsoversikt*. Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse. Rapport nr. 1 2018
- Kitterød, K. H., Lidén, H., Lyngstad, J. & Wiik, K. A. (2016). Delt bosted for barna etter samlivsbrudd – en praksis for folk flest? *Sosiologisk tidsskrift*, 24(1), 27–50.
- Kjelsaas, I., Backe-Hansen, E., Ellingsen, D., Guldvik, M. K., Vennerød, Ø. & Pedersen, S. (2020). *Best egnede tiltak når barn skal bo utenfor hjemmet: Delrapport C* (Menon-publikasjon nr. 134/2020). Menon Economics.
- Knarlag, K. & Kvernevik, B. (2019). *Kartlegging av universell utforming i norske IKT-utdanninger* (Universellrapport 2:2019). Universell. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005160>
- Kojan, B. H., Nilsen, M., Storhaug, A. S., Agerup, T., Clifford, G. & Lichtwarck, W. (2020). *Barnevernets arbeid med barn og unge som har erfart vold og overgrep i nære relasjoner: En litteraturstudie* (Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 3). Institutt for sosialt arbeid, NTNU.
- Kojan, B. H. & Storhaug, A. S. (Red.). (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet – sammenhenger, forståelser og ansvar* (Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 6). Institutt for sosialt arbeid, NTNU.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2019). *En digital offentlig sektor. Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/en-digital-offentlig-sektor/id2653874/>

- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020). *Nasjonal strategi for kunstig intelligens*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-strategi-for-kunstig-intelligens/id2685594/>
- Kommuneloven. (2018). *Lov om kommuner og fylkeskommuner* (LOV-2018-06-22-83). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2018-06-22-83>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Veileder for sektoransvaret for forskning: Fastsatt av Kunnskapsdepartementet 22.08.2017*. https://www.regjeringen.no/contentassets/8dc0dcdbbf1d4cbb833b09372cfa7dd1/veileder-for-sektoransvaret-for-forskning_net.pdf
- Kvamme, L. S., Waaler, P., Helland, S. S. & Kjøbli, J. (2021). Review: Striving for happily ever after – supportive interventions for youth leaving residential placement – a systematic review. *Child and Adolescent Mental Health*. <https://doi.org/10.1111/camh.12507>
- Kaasbøll, J., Lassemo, E. & Melby, L. (2018a). *Kartleggingsverktøy/matching av fosterbarn og fosterhjem: En kunnskapssammenstilling* (Sintef rapport 2018:00184). SINTEF Teknologi og samfunn.
- Kaasbøll, J., Lassemo, E. & Melby, L. (2018b). *Modulbasert opplæring for fosterhjem: En kunnskapssammenstilling* (Sintef rapport 2018:00183). SINTEF Teknologi og samfunn.
- Langøien, L. J., Holte, H. H., Denison, E. M.-L., Johansen, T. B. & Nguyen, L. H. (2021). *Systemiske tilnærminger og tiltak i familievernet. Prosjektplan for forskningskart*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/contentassets/65fc9883038c4193a7cee86ec78b83de/prosjektplan-forskningskart-familievernet---oktober.pdf>
- Larsen, L., Helland, M. S. & Holt, T. (2021). The impact of school closure and social isolation on children in vulnerable families during COVID-19: a focus on children's reactions. *European Child and Adolescent Psychiatry*. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01758-x>
- Lassemo, E., Karlstrøm, H., Sand, K. & Ose, S. O. (2021). *Kunnskapsoversikt over norsk forskning med kjønns- og/eller likestillingsperspektiver* (Sintef-rapport nr. 2021:00485). SINTEF. https://www.sintef.no/globalassets/sintef-digital/helse/2021.00485_rapport_kunnskapsoversikt-over-norsk-forskning-med-kjonns--og-eller-likestillingsperspektiver---signed.pdf
- Lawson, M., Piel, M. H., & Simon, M. (2020). Child maltreatment during the COVID-19 pandemic: Consequences of parental job loss on psychological and physical abuse towards children. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104709.
- Lid, S., Liødden, T. M. & Leirvik, M. S. (2020). *Evaluerer av regjeringens strategi mot hatefulle ytringer* (NIBR-rapport 2020:21). By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet.

- Lidén, H. & Kitterød, R. H. (2019). *Delt bosted. Barns perspektiver og utfyllende kunnskap* (Rapport 2019:3). Institutt for samfunnsforskning.
- Likestillingssenteret (2020). *Likestilling i Korona-tider – hvem gjør hva?*
<https://likestillingssenteret.no/publikasjoner/>
- Likestillingssenteret (2021). *Gjentakelse av undersøkelsen Likestilling i Korona-tider – hvem gjør hva?* <https://likestillingssenteret.no/publikasjoner/>
- Melby, L., Ulset, G., Paulsen, V., Wågø, S., Høyland, K. & Kaasbøll, J. (2020). *Nytt institusjonstilbud for barn og unge med behov for langvarig omsorg utenfor hjemmet og samtidig stort behov for psykisk helsehjelp: Sluttrapport* (SINTEF Fag 66). Sintef akademisk forlag.
- Meld. St. 17 (2015–2016). *Trygghet og omsorg: Fosterhjem til barns beste*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id2478130/>
- Mellblom, A. V., Engell, T., Bergseth, J., Baardstu, S. & Helland, S. S. (2021). *Ungdommens stillas: En kartlegging og beskrivelse av tjenesten Stillasbyggerne samt ungdommers og samarbeidspartneres erfaringer*. Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Øst og Sør.
- Menon Economics (2021). *Samfunnsøkonomisk analyse av Stillasbyggerne, Akershus universitetssykehus* (Menon-rapport 2021/51).
- Midtbøen, A. H. & Lidén, H. (2015). *Diskriminering av samer, nasjonale minoriteter og innvandrere i Norge*. Institutt for samfunnsforskning.
- Modum bad (u.å). *PREP samlivskurs*. <https://www.modum-bad.no/kurs-og-samtale/familie-og-samliv/prep-samlivskurs/>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (Red.). (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge, omfang og utviklingstrekk 2007–2015* (NOVA-rapport 5/2016). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Myhre, M. C., Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer* (Rapport 1/2015). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Myrvold, T. M., Christiansen, Ø., Haune, M. C., Sarfi, M. & Heiervang, E. R. (2020). *Evaluering av CARE-modellen. Tverrfaglig kartlegging av utsatte barns helse og omsorgsbehov*. Institutt for klinisk medisin, Universitetet i Oslo.
- Nadim, M., Thorbjørnsrud, K. & Fladmoe, A. (2021). *Gråsoner og grenseoverskridelser på nettet. En studie av deltagere i opphetede og aggressive nettdebatter* (Rapport 2021:1). Institutt for samfunnsforskning. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005249>

- Nilsen, W., Skipstein, A. & Gustavson, K. (2012). *Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling: Konsekvenser for barn og unge* (Rapport 2012:2). Folkehelseinstituttet.
- Nordisk Ministerråd. (2021). *Hälsa, välmående och livsvillkor bland unga LGBTI-personer i Norden. En forskningsöversikt och kartläggning av insatser*.
<https://www.buudir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005386>
- Norges forskningsråd. (2020). *Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon: Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21*.
https://www.barnunge21.no/siteassets/bu21_forskning_trykk.pdf
- Norges forskningsråd. (2021a). *Ut av blindsonene: Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/684c7b0479b84e74bd37a91009769b6f/bu21strategi-ut-av-blindsonene.pdf>
- Norges forskningsråd. (2021b). *Frascati-manualen 2015. Retningslinjer for innhenting og rapportering av data om forskning og eksperimentell utvikling. Utdrag*.
<https://www.forskningsradet.no/contentassets/4aba99235386471d87122bc4206e335b/frascati-2015-norsk.pdf>
- Norsk senter for emosjonsfokusert terapi (u.å.). *Om emosjonsfokusert parterapi (EFT)*.
<https://www.seft.no/om-eft.html>
- NOU 2018: 18. (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2019: 19. (2019). *Jenterom, gutterom og mulighetsrom: Likestillingsutfordringer blant barn og unge*. Kulturdepartementet.
- NOU 2019: 20. (2019). *En styrket familieverntjeneste: En gjennomgang av familieverntjenesten*. Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2020: 16. (2020). *Levekår i byer – Gode lokalsamfunn for alle*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/>
- Næss, G. E., Berg, R. & Nøkleby, H. (2021). *Skandinavisk forskning om konsekvenser av covid-19 på velferd, likestilling, livsvilkår og livskvalitet – andre oppdatering: et systematisk litteratursøk med sortering*. Folkehelseinstituttet.
- Nøkleby, H., Berg, R. C., Muller, A. E. & Ames, H. M. (2021a). *Konsekvenser av covid-19 på barn og unges liv og helse: en hurtigoversikt*. Folkehelseinstituttet.
<https://buudir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005221>
- Nøkleby, H., Berg, R. C., Muller, A. E. & Ames, H. M. (2021b). Barnemishandling under covid-19: en hurtig kartleggingsoversikt. *Nordisk välfärdsforskning | Nordic Welfare Research*, 6(1), 56–68.

- Nøkleby, H., Borge, T. C. & Johansen, T. B. (2021). *Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse: oppdatering av en hurtigoversikt*. Folkehelseinstituttet.
- Nøkleby, H., Flodgren, G. M. & Langøien, L. J. (2019). *Digitale tiltak for foreldrestøtte: En systematisk oversikt over effekter og erfaringer* (Rapport 2019). Folkehelseinstituttet.
- Nøkleby, H., Flodgren, G. M., Munthe-Kaas, H. M. & Said, M. A. (2018). *Digitale tiltak for par med relasjonelle problemer: En systematisk oversikt* (Rapport 2018). Folkehelseinstituttet.
- Ormstad, S. S., Hestevik, C. H., Munthe-Kaas, H. M., Blaasvær, N., Müller, A. E. & Berg, R. (2020). *Barn og unges medvirkning i barnevernet: En systematisk kartleggingsoversikt* (Rapport 2020). Folkehelseinstituttet.
- Os, E., Myrvold, T., Danielsen, O. A., Hernes, L. & Winger, N. (2021). Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager. Samarbeidsrapport NIBR/BLU, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/6502>
- Oslo Economics. (2017). *Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetiltak fra barnevernet* (OE-rapport 2017-1).
- Oslo Economics. (2020a). *Finansiering av sentrene mot incest og seksuelle overgrep* (OE-rapport 2020–18).
- Oslo Economics. (2020b). *Følgeevaluering av kompetansestrategien for det kommunale barnevernet 2018–2024* (OE-rapport 2020-55).
- Oslo Economics, Hyggen, C. & Ekhaugen, T. (2021). *Samfunnsøkonomisk vurdering av marginalisering og utenforskap* (Rapport nummer 2021-42). Oslo Economics. <https://www.regjeringen.no/contentassets/015adcd9442b462e998821e3ee1b2973/samfunnsokonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf>
- Paulsen, V. (2017). *Overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet* [Doktorgradsavhandling]. NTNU.
- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J. & Caspersen, J. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring*. NTNU Samfunnsforskning.
- Paulsen, V., Ytreland, K. & Oterholm, I. (2021). *Pålagte hjelpetiltak i barnevernet: Delprosjekt 1 i forskningsprosjektet «Virkning av hjelpetiltak i barnevernet»*. NTNU Samfunnsforskning.
- Pedersen, E. & Egeland, C. (2020). Ro og råkjør: innblikk i familiers hverdagsliv under covid-19-nedstengningen (AFI FoU-resultat 2020:05). Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet.

- Pedersen, E., Gottschalk, E. B. & Nilsen, W. (2019). *Utprøvingen av Familie for første gang: Sluttrapport fra en fireårig følgeevaluering av «Nurse-family partnership» i Norge* (AFI Rapport 2019:06). Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet.
- [Porpino](#), V. K, Gundersen, A. & [Nygaard, E.](#) (2021). *Evaluation of Foreldrehverdag.no : a qualitative study*. Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Proba samfunnsanalyse. (2020). *Evaluering av Trygghet, mangfold, åpenhet Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Delrapport 2 – Konsekvensene av koronapandemien* (Proba-rapport nr. 2021 – 7).
- Proba samfunnsanalyse. (2021a). *Evaluering av ordningene talsperson og tillitsperson* (Proba-rapport nr. 2021 – 19).
- Proba samfunnsanalyse (2021b). *Omfang av negativ sosial kontroll* (Proba-rapport nr. 2021 – 10).
- Prop. 1 S (2021–2022). *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20212022/id2874942/>
- Prop. 73 L (2016–2017). *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-73-l-20162017/id2546056/>
- Prop. 106 L (2012–2013). *Endringer i barnevernloven*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>
- Rambøll. (2020). *Foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram* [Rapport]. <https://www.imdi.no/om-imdi/rapporter/2020/foreldreveiledning-til-deltakere-i-introduksjonsprogram/>
- Rambøll (2022). *Kunnskapsbehov på familievernfeltet: Hva mener praktikere og forskere?* [Rapport]. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005446>
- Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Nord. (u.å.). *Ungsinn: Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge* [Nettsted for tidsskriftet]. <https://ungsinn.no/>
- Regionssenter for barn og unges psykiske helse Øst og Sør. (u.å.-a). *IN SUM. Database for systematiske oversikter om effekt av tiltak for barn og unges psykiske helse og velferd*. <https://insum.r-bup.no/no>
- Regionssenter for barn og unges psykiske helse Øst og Sør. (u.å.-b). *Tiltakshåndboka*. <https://tiltakshandboka.no/no>

- Regjeringen. (2020a). *Generalistkommuneutvalget*.
<https://www.regjeringen.no/no/dep/kdd/org/styrer-rad-og-utvalg/generalistkommuneutvalget/id2827183/>
- Retriever. (2021). *Tone og hatefulle ytringer i norske kommentarfelt. En analyse av fem norske mediers kommentarfelt på Facebook, før og under koronapandemien*.
<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005322>
- Rosten, M. G., Øverli, I. T. & Gundersen, T. (2020). *Truffet av volden: Familievernets arbeid med vold i nære relasjoner* (NOVA Rapport 7/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Sandmoe, A., Ruud, N. S & Bergman, S. (2021). *Kommunenes helhetlige arbeid med vold mot kvinner og vold i nære relasjoner*. Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO).
https://www.ldo.no/globalassets/_ldo_2019/_arrangementer/kommunenes-voldsarbeid_rapport_15juni2021.pdf
- Santomauro, D. F., Herrera, A. M. M., Shadid, J., Zheng, P., Ashbaugh, C., Pigott, D. M., Hay, S. I., Vos, T., Murray, C. J. L., Whiteford, H. A. & Ferrari, A. J. (2021). Global prevalence and burden of depressive and anxiety disorders in 204 countries and territories in 2020 due to the COVID-19 pandemic. *The Lancet*, 398(10312), 1700–1712.
- Singstad, M. T., Wallander, J. L. A., Greger, H. K., Lydersen, S. & Kayed, N. S. (2021). [Perceived social support and quality of life among adolescents in residential youth care: a cross-sectional study](#). *Health and Quality of Life Outcomes*, 19(1).
- Skrove, G., Lichtwarck, W., Moufack, M. F., Røkkum, N. H. A., Ulfseth, L. A. & Kojan, B. H. (2021). *Konsekvenser av covid-19 for tjenestetilbudet blant sårbare barn og unge*. Institutt for sosial arbeid, NTNU.
https://www.ntnu.no/documents/1272526675/1281525946/NTNU_Covid_rapport_Korr2.pdf
- Sky, V. (2021). *Et koronapreget år for familievernet*. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/familievern/artikler/et-koronapreget-ar-for-familievernet>
- Slettebø, T, Paulsen, V., Christoffersen, H. & Aadnanes, M. (2021). *Familieråd når det haster. En studie av akutt familieråd i den kommunale barneverntjenestens arbeid med hastesaker. Hovedrapport fra prosjektet 'Familieråd når det haster med å finne en løsning'* (VID Rapport 2021 / 1). VID vitenskapelige høgskole og NTNU Samfunnsforskning.
- Slaatto, A., Mellblom, A. V., Kleppe, L. C. & Baugerud, G. A. (2021). Safety in residential youth facilities: Staff perceptions of safety and experiences of the “Basic training in Safety and Security”. *Residential Treatment for Children and Youth*.
<https://doi.org/10.1080/0886571X.2021.1978035>
- Smette, I., Hyggen, C. & Bredal, A. (2021). Foreldrerestriksjoner blant minoritetsungdom: omfang og mønstre i og utenfor skolen. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 5–26.

- Smette, I. & Rosten, M. G. (2019). *Et iakttatt foreldreskap: Om å være foreldre og minoritet i Norge* (NOVA Rapport 3/2019). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Smette, I., Stefansen, K. & Dullum, J. (2017). *Sentrene mot incest og seksuelle overgrep: En evaluering av sentrenes arbeid og rammevilkår* (NOVA Rapport 16/2017). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Statens helsetilsyn. (2019). *Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernssaker* [Rapport]. Statens helsetilsyn.
- Statistisk sentralbyrå. (u.å.-a). *Barn og unge* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/barn-og-unge>
- Statistisk sentralbyrå. (u.å.-b). 13353: *Flyttingar blant barn som har bodd i fosterheim i løpet av året, etter fosterheimstype, aldersgrupper, talet på år siden første plasseringstiltak og observasjonsperiodar 2019–2020* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/13353/>
- Statistisk sentralbyrå. (2013). *Undersøkelsen om Samvær og bosted 2012*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/undersokelsen-om-samvaer-og-bosted-2012>
- Statistisk sentralbyrå. (2020a, 1. juli). 10661: *Barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og for nye barn, etter landsdel, tiltak og alder 2013–2020* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/10661/>
- Statistisk sentralbyrå. (2020b, 1. juli). 10782: *Undersøkingar avslutta av barnevernet, etter konklusjon og grunnlag for tiltak (F) 2013–2019* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/10782>
- Statistisk sentralbyrå. (2021a, 14. juni). *Adopsjoner* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/adopsjon>
- Statistisk sentralbyrå. (2021b, 2. juli). *Barnevern* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- Statsministerens kontor. (2021). *Hurdalsplattformen 2021–2025*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hurdalsplattformen/id2877252/>
- Stokkebekk, J. K., Iversen, A. C., Hollekim, R. & Ness, O. (2019). «Keeping balance», «Keeping distance» and «Keeping on with life»: Child positions in divorced families with prolonged conflicts. *Children and Youth Services Review*, 102(July 2019), 108–119.
- Storhaug, A. S., Havnen, K. J. S., Fylkesnes, M. K., Kojan, B. H., Christiansen, Ø., Langsrud, E., Jarlby, F., Jørgensen, K., Sørli, H. E., Gresdahl, M. & Skrove, G. (2020). *Akutt – for hvem? Akuttarbeid i kommunalt barnevern* (Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 4). Institutt for sosialt arbeid, NTNU.

- Strandbu, A., Thørnblad, R. & Salamonsen, A. (2020). Hvordan kan vi forstå barns tilfredshet med egen involvering i foreldremekling? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 18(1), 60–78. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-01-04>
- Stærkebye, M. L., Hernes, V., Liodden, T. M. & Tronstad, K. R. (2021). *Rasisme, diskriminering og tilhørighet blant utenlandsadopterte i Norge* (NIBR-rapport 2021:15). By- og regionsforskningsinstituttet NIBR. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005400>
- Støren, K. S., Rønning, E. & Gram, K. H. (2020). *Livskvalitet i Norge 2020* (Rapporter 2020/35). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/livskvalitet-i-norge-2020>
- Sunde, D. H., Larsen, L. & Helland, M. S. (2021). Barns stemme ved samlivsbrudd: En kvantitativ studie av barns meninger om egen livssituasjon etter samlivsbrudd. *BARN – Forskning om barn og barndom i Norden*, 39(4).
- Syrstad, E. (2020). «Å forstå det uforståelige»: Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievernet og barnevernet [Doktorgradsavhandling]. VID vitenskapelige høyskole. <https://hdl.handle.net/11250/2727063>
- [Sønsterudbråten, S.](#) & [Bjørnset, M.](#) (2018). «It takes a village». *Evaluerings av gruppeveiledning for foreldre som er bekymret for sine ungdommer* (Fafo-rapport 2018:23). Fafo.
- Teubert, D., & Pinquart, M. (2010). The association between coparenting and child adjustment: A meta-analysis. *Parenting: Science and Practice*, 10(4), 286–307. <https://doi.org/10.1080/15295192.2010.492040>
- The Gottman institute (u.å.). *Research*. <https://www.gottman.com/about/research/>
- Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (Red.). (2014). *Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Thuen, F., Gjerland, A. & Potrebny, T. (2021). *Samlivskurs for førstegangsforeldre. Erfaringer med «Godt samliv» i Bergen kommune og en systematisk litteraturgjennomgang av lignende tiltak* (HVL-rapport nr. 12 2021). Høgskulen på Vestlandet.
- Thuve, E., Aamnes D. & Melinder, A. (2021). En pilotstudie av MST-CAN i Norge. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 58(1), 18–28.
- [Tonheim, M.](#), [Iversen, A. C.](#) & Grønn-Jensen, L. (2021). Redde for å miste, redde for å kreve, redde for å være vanskelige»: Relasjonen mellom barneverntjenesten og slektsfosterhjem. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 20–39. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-01-03>

- Torgersen, L., Haukedal, C. L., Torgersen, K. H. & Aase, H. (2021). *Bedre føre var OG etter snar. Utvelgelse og oppfølging av adoptivfamilier: Erfaringer og anbefalinger* (Rapport 2021). Folkehelseinstituttet.
- Tveito, S. B. (2021). *Barnevern i krisetid: Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep under koronapandemiens første fase* (NOVA Notat 1/21). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Ulset, V. S., Bakken, A. & von Soest, T. (2021). Ungdoms opplevelser av konsekvenser av pandemien etter ett år med covid-19-restriksjoner. *Tidsskrift for Den norske legeforening*. <https://tidsskriftet.no/2021/09/originalartikkel/ungdoms-opplevelser-av-konsekvenser-av-pandemien-etter-ett-ar-med-covid-19>
- Vaskinn, L., Mellblom, A., Waaler, P. M., Skagseth, O., Bjørkli, C. & Kjøbli, J. (2021). Implementation in residential youth care: Providers perspectives on effective leadership behavior. *Residential Treatment for Children & Youth*, 38(4), 381–403. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2020.1774464>
- Vaskinn, L., Waaler, P. M., Mellblom, A., Bjørkli, C. A. & Kjøbli, J. (2021). Implementation in residential youth care: Providers' perspectives on organizational facilitators and barriers. *Residential Treatment for Children and Youth*. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2021.2007826>
- Wesselt-Rao, N., Holt, T. & Helland, M. S. (2017). *Gruppetiltak og kurs for foreldre: Norsk praksis, erfaringer og effektevalueringer* (Rapport 2017). Folkehelseinstituttet.
- Winsvold, A., Føleide, M. H. & Gundersen, T. (2016). *Familiestøttende tiltak for barn og familier for å forhindre eller begrense konsekvensene av vedvarende familiekonflikt. Temanotat*. Norges forskningsråd.
- Wollscheid, S., Lynnebakke, B., Fossum, L. M. & Bergene, A. C. (2021). *Konsekvenser av rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn: En kunnskapsoversikt*. (NIFU Rapport 2021:22). Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005439>
- Øverli, I. T. & Gundersen, T. (2020). *Familievernet under covid-19: Erfaringer og læring under nedstengning og i en ny hverdag* (NOVA Notat 3/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet.